

११५२४४५

כִּי

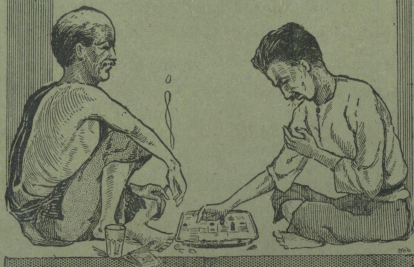
តើនិមួយៗទៀតនិមួយៗ

พดฺศจิกายน

പ്രഭുവിൻ

พอดีมีเสบียงอีกเท่านั้น
หมากฝ่ายฉันเห็นทางที่แปดต่อ

สุคนธ์โอสถ ترام้า !

บำรุงใจให้ปลอดโปร่ง

งานที่หมกมุ่นในการใช้ความคิดทุก
อย่างควรมีบ้านประจำตัว ละลายไถ่
ดื่มเพียงครึ่งเดียว จะหายจากเพลีย
ระเหี่ยรู้สึกบ้านเดิมใส ทันที๑๐๐

บุคเบรตเวง

ถนนตะนาว

บัญชีเรื่อง

(ปีที่ ๑๐ เล่ม ๗ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖)

มงคลกาลาที่ ๑๐	อุบลวรรณ	หน้าพิเศษ
เหลื่อม	สมโพธิ	„ ๔๕๕
หมอแจ่มว่าความ	ดินสอ	„ ๔๖๐
เหลือน	ศิวศรียานนท์	„ ๔๗๓
เรื่องคณะปติ	ป. อินทวงศ์	„ ๔๗๗
สตุดีเล็กๆ	เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป	„ ๔๘๕
วาสนา	ป. ก. ส. ฌพ่ายัพ	„ ๕๐๔
พจนานุกรม บาลี-ไทย (ต่อ)	หลวงเทพดรณานุสิษณ์	หน้าพิเศษ ๒๕-๓๒

มงคลคาถาที่ ๑๐

ฌฏฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ

อโสภํ วิรชํ เขมํ เอตมมฺงคฺลมตฺตมํ.

จิตฺตํของบุคคลผู้ถูกต้องโลกธรรมไม่ทวนไหว ๑ จิตฺตํไม่เศร้าโศก ๑ จิตฺตํ

ปราศจากธุลี ๑ จิตฺตํที่เกษม ๑ จิตฺตํทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นมงคลอันอุดม ๖

ภุชงคปชาตฉนํที่ ๑๒

วิสัยสาธุชนซึ่ง บ่มจิตต์จะผิต้น ประสพลาภฤๅเสื่อมลาภ มีหลงมมย์ระทมทำ ประสพยศฤๅเสื่อมยศ ฝั้นขมกัสมกั ประสพเหตุนิทาน ก็ไปไผ่หทัยเพลิน ประสพสุขฤๅทุกข์ทับ มีรันทตสลดศรี สลดโศกสลดเศร้า ขจัดทุกข์ขจัดภัย ฐลัคือกิเลสกล้า ระวังจิตตอกุล เกษมจิตต์เพราะปลิดโยค นีราศทุกข์ภัยอัน— จิตฺตํพิชิตจิตต์ อุดมธรรมะบรรยาบ	คะนึ่งถึงคตธรรม์ เพราะถูกโลกธรรมงำ ระลึกทราบสภาพกรรม หทัยคิจะผิตผวน ตระหนักหมดแค้นวอด มิเหิมเห่อและเพื่อเกิน และสบวาทะสรรเสริญ เพราะยินดีและยินดี ระวังจิตต์ต้นท้น มิเมาสุขสนุกใจ บชบเขาฤๅทวนไหว มลั้งโลกธรรมศูนย์ หทัยคร้านราดูร กิเลสเสื่อมสลายพลัน ภัยโศกลุสุขสันต์ ทรายดับ ระวังภัย พระชินศรีแสดงหมาย สุมงคลขุบลง.
--	--

ถวายชัยมงคล

อินทวงสนันท์ ๑๒

ด้วยสัจจาจา	คุข้ำพระพุทธรูปประสงค้
กล่าวอรรถพิพัฒน์มิ่ง—	คละมุ้งจรงเจริญ
ด้วยเดชพระรัตนตรัย	คนได้ประชุมและเชิญ
จงมาประมวญเทอญ	บริรักษ์พิทักษ์นรินทร์
องค์สัตตมรัชช์บัน	ปรมินทร์บรมธรรม์
ราชาธิราชสัน—	ตติศักดิ์จักริพงศ์
เพียบพรจตุพิธ	ผลสิทธิแด่พระองค์
สิ่งใดประสงค้จง	สุพระราชปราชณา
ผองราชประศาสน์กิจ—	จสฤษฏีมีและมา
สมโดยพระราชปรา—	ภรฐวิวัฒน์ทั่ว
ขอเดชะบุญญา	ภินิหารบารมี
คุ้มปกพสกค้—	ระสยามเสมอสมัย ฯ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเกษะ

ข้าพระพุทธเจ้า อุบลวรรณ

เหลียนม

ของ “สมโพธิ”

“หล่อน” เขากล่าวอย่างหนักใจ “เจ้า
ใจยากแท้ๆ ทำไมถึงต้องหล่อนด้วย?”

“อ้อ! ก็ทั้งวรรณยุกต์เอกเสียสิคะ” เธอ
พึมพำ

“หล่อน” เขาร้องอย่างตกใจ “โอ้ โธ
หล่อนอะไรหล่อนยิ่งกว่ากลัวใหญ่”

“ถ้ากระนั้น” เสียงเล็กๆ ทอບ “เอาเป็น
กล่นอะไร? หรือหล่อนก็โง่ไปแล้ว”

“แต่สำหรับคุณ——” เขาออกเสียง
เศร้า “——สำหรับคุณ—— ควรจะโกซื่อ
ว่า อ่อน หรือ อ่อน เหมือนกว่า——”

“คิดน?” ชักตัวเอง “ก็เคยเงอะกะ
อ่อนก้ม อ่อนก้ม” เขายมอย่างเย็นสๆ ยก
มือประสานเหนือศีรษะประกอขคำพู่;

“สาธุ! ขออย่าให้มีกล่น หรือ หล่อน
แฝงอยู่เลย.”

“เพราะหล่อนเป็นกล่น — เป็นหล่อนนะ
ซิคะ ที่ทำให้เกิกรรณนิยมประเพณีจีนอย่าง
มากมาย——”

“——และมีคำพู่เพราะๆ เกิดขึ้นอย่าง
พุ่มเพอหรือ?” เขาตอทันท

“จริงซ!” เธอพู่พลงคั่นคม “แหม!
——พริกเธอ. ต้องการเธอ เท่ากับต้อง
การลมหายใจ พู่เธอยู่ได้ก็โดยมีเธอ เหมือน
ปลารอยู่ได้ก็โดยมีน้ำ——พู่คุณ——”

เขาหัวเราะ— “ถูกของเธอแล้ว ถูกอย่าง
เกี่ยวข้คำว่า คิดนจะซื่อตรงต่อคุณ เหมือน
พระอาทิตย์ซื่อตรงต่อโลกน่ะแหละ”

“ถ้า! ถูก” ประชพลงคั่นหน้าเปรี้ยว
แล้วเมินหัน “แล้ว——ทันผตึง ‘เธอ’ คน
นั้นไปแต่งงานกับคนอื่นเสีย——”

“ส่วน ‘พู่’ ชายล่ะ?” เขาแสวงถาม
แล้วมก้วยทวงตา

“ก็เกี่ยวข้ว่าอยู่เนสิ ไม่เห็นจะสันลม
หายใจไปเลย—ถูก! ถูก!! แหม! เรว——”

“อ้าว! ทำไมจะไม่ถูก ก็ที่เวลาเขาพ
กันนะ คุณรู้ไหม? ถ้าในเวลานั้น มีแค่ ‘พู่’
ผู้ชาย ‘ไม่มี’ เธอ’ ผตึงอยู่ด้วย พู่ชาย

สมโพธิ

พฤตจิก

แกระอຍไปทำไม? หรือ—ฝ่าย—แกระอຍ
จริง แต่เกยวัน เขา ทั้งสองไปเสียก่อนแล้ว
ละ”

“อ้อ!” เธอขำอย่างเคืองแค้นแน่นอง
“คน ฝ้ายชายเขาอย่างนี้ พกทหนึ่งอย่าง
แล้วไปทอนกันเขื่อน”

“คน” เขากล่าวเสียงหนัก “คน! นำ
จะเรียกว่า ‘ระคน’ ไว้แทนนามของมนุษย์โลก
ใหม่นี้ เพราะอะไร? ทุกอย่างมันประปราย
อยู่ในคน, คนนั้นแหละเป็นที่เกิดความโศกโศรก
ที่สุดถึงความสะอาดบริสุทธิ์ที่สุดไว้ในที่ ๆ เขา
อาเรียกใช้มันได้ทันแก่เวลาเสมอ คุณจะไป
หาความเข้าใจ? ความจริงอะไรจากคนไม่
ได้หรอก นอกจากอนิจจัง”

“อนิจจัง!” เธอร้องด้วยลมตอนใจ “เรา
จะไวใจอะไรกันไม่ได้เลยแม้แต่คำพูดเกยวัน
เทียวหรือ?”

“อ้อ! ได้เกยวัน แต่บางทีถ้าจากกัน
ไป อา—”

“อาเป็นอนิจจังหรือคะ?”

“ถูกแล้ว ผมไปเสียจากคุณ เมื่อไม่มี
เรื่องอะไร ไม่มีใครมาแล้วพานความคึกคัก
เรื่องของผมนักขังของอยู่กับคุณ แต่ถ้าคุณ
เกิดมีงานอะไรทำสักอย่าง หรือมีใครมาหา

มากับด้วยสักคน เรื่อง—และตัวผมก็ทางไป
ความคิดของคุณจะหันไปผูกพันกับเรื่องนั้น ๆ
คนนั้น ๆ นั่นแหละมันไม่เที่ยงแท้”

“ไม่จริง—ไม่จริง” ร้องด้วยความร้อน
ใจ “นั่นคุณมันกว่าคิดเห็นหลอน เห็นกล่อน
ระ ถึงได้ลืมนึกถึงคำที่พูดได้ง่าย ๆ”

“ขอโทษให้ผมเถิดนะ” เขาพูดเชิง
วิงวอน “ทราบอยู่ที่นี่, ความคิดของคุณไม่
คงที่ เลื่อนไหลไปได้เหมือนสายน้ำ สุกแต่
ว่าจะมีหนทางให้เลื่อนไหลไป ผมไม่ได้ปรัก
ปรำคุณหรอก เชื้อแล้วว่าคุณจะลืมผมลืม
อะไร ๆ ง่ายนัก แต่มันเป็นจริงนะที่คุณ
อาเอาใจใส่กับการถักผ้าปูโต๊ะอย่างเพ่ง
เพ่ง แล้วเวลานั้นแหละคุณจะได้เห็นผมเข้า
ไปรวมไว้กับงานของคุณอะไรก็ได้ เมื่อเสร็จ
งานแล้วออก บางที—คุณอาจจรดปากถึงผม
บ้าง”

“ฉลาด—นั่นแน่!” พวกพร้อมขมขมออก
มาได้ “ยังงั้นค่อยยังชั่วหน่อย แหม! น
มาว่าให้คิดนึกใด”

“เป็นความจริงอย่างนั้น ขอได้คิดสักขี
มีใครบ้างจะรู้ว่าในใจหน้าสละสลวย อ่อนหวาน
ขะขมอย่างลึกซึ้ง เพียงจะขบคนสั้นใจแล้ว
ให้กลบมีชีวิตขึ้นได้นั้น จะไม่มีความคึกคักกับ

พ. ศ. ๒๔๘๖

เหลื่อม

สีหน้าซ่อนความขบขันไว้เหมือนเสื่อผืนผืน
ประเวียวยเหมือนกระแสไฟฟ้า—? และ เออ!
ก็ในใจหน้าอันคว่ำครึขบขันงั้นเล่า? ใคร
จะรู้ว่าแม้ความขบขันและความรักเหมือนเต่า ช่อ
—ทรงเหมือนคอแรก ไม่ค่อยด้อยคำพยากรณ์
อันใดให้ความแน่นอนถ่วงเท้าเวลาและความ
ประพฤติก่อนที่หน้ามาพบคนก็มีความคิดเห็น
เท่าเทียมกันหนึ่งไปหาอีกคนหนึ่ง ก็เพราะมีความ
หวังอะไรซ่อนอยู่ และเพิ่มความเห็นแก่ตัวเรือ
ป็นอยู่ทั้งนั้น นึกให้ก่อกวน แล้วคุณจรรู้ว่า
ยามที่มีใครทรงเข้ามาหา หรือยามที่
กำลังนำตัวของคุณ ไปอยู่ในระหว่าง การหอม
ล้อมของชุมชนนั้น เรากำลังยืนหน้า—ซ่อน
ความอะไร? ใช้อย่างน่ากลัว ภัยทั้งหมดไม่มี
อะไรร้ายกาจเท่าภัยที่คนทำให้แก่กัน ฉะนั้น
เราอยู่กับการชุมนุมจึงมีภัยมากกว่าอยู่ใน
ข้างล้อมรอบด้วยสิ่งสำหรับศรัทธาไม่และ
ท่ามกลางธรรมชาติ คุณ! ทันไม้ สายลม
อ่อน เขาเขียว และ ลำธารที่ไหล เหล่านั้นไม่
มีโอกาสร้างภัยให้แก่เราเท่าคนเลย นอก
จากสัตว์ร้าย ซึ่งพอพบเห็นก็เฝ้าทางรู้แน่ว่า
ต้องหนี แต่สำหรับคนนั้นเราทำอะไรให้
เหมาะสม? เราเห็นคนก็อาจเสียประโยชน์
และเขินอาย ถ้ารู้หน้าคนเล่า? เราก็น่า ละเอียดมาก ๆ เหมือนกับคุณสุภาไม่ถูกกับหลวง

เสียบ—เสียบทุกอย่าง — คนมีเหลื่อมที่จะเข้า
กันหรือชกกันมากเหลื่อมนัก.”
เธอหัวเราะขบขันด้วยกังวลว่าหลวง
พูดคลอไปด้วย—
“ฮิ น่ะเราเริ่มเรื่องอะไรก่อน แล้วทำ
ไม่ว่าได้พักพิงไปถึงเหลื่อมคน?”
“อนิจไฉนเล่า?” เขาตอบทันที “ความ
ไม่เที่ยงน่ะแหละจึงพาผมให้พล่านเรื่อยไปตาม
ความคิดที่กำลังไหล—”
“ไหลไปหาเหลื่อมหรือคะ?”
“คุณเคยได้ยินเรื่องเหลื่อมไหมเล่า?”
“นึกหน่อยคะ”
“นึกอย่างไร?”
“คุณสุภาคะ พกกับคิดค้นทนที่ว่า หลวง
ปราโมทย์ น่ะเหลื่อมไม่กินกันกับเธอ และ
เตือนคิดน่ะอย่าให้ไว้ใจ—”
“—ในเหลื่อมเจ้าชู้คะ?”
“รวม ๆ กันทุกอย่างแหละคะ แยกไม่
หมายความว่าโดยละเอียดอย่างนั้น”
“แล้วคุณเห็นอย่างไร ในส่วนตัวหลวง
ปราโมทย์ ฝักใฝ่แนะนำไม่ให้คนนั้นข้างล่ะ?”
“ก็ทุก ๆ อย่างน่ะคะ”
“น่ะไหนล่ะ? ถึงว่า คนเรามีเหลื่อมคน

สมโพธิ

พฤตจิก

ปราโมทย์ ๑ นั้นผมเชื่อว่าคงจะซัดเหลี่ยมกัน
สักเหลี่ยมหนึ่ง หรืออย่างมาสักสองเหลี่ยม
แต่เคราะห์ที่แกร้วย คุณสุภาไม่เพียงแต่จะรวม
เกลี้ยเหลี่ยมทุกเหลี่ยมของหลวงปราโมทย์
เข้ากลับแนะนำให้คุณพลอยเกลี้ยไปด้วย คน
ถ้าไม่รู้จักเหลี่ยมคน ก็คอยคนไถนอยเข้า ที่
จริงเราควรระแวงกันไว้ทุกคน แต่คน ๆ นั้นยอม
มีเหลี่ยมเสียสำหรับคนนั้น และมีเหลี่ยมค
กับคนโน้น เราจึงต้องเลือกคยทรงเหลี่ยม ไม่
ใช่เลือกคยทรงตัวคน

“คิดนี้ไม่เข้าใจค่ะ” พุกก้วยพิศวงและ
สนใจ

“เฮ้ อะไร?”

“เหลี่ยมนั่นสิ”

“ถ้าคุณระคอบผมโดยจริงใจสักข้อ ใ
ไหม?”

“อ้าว อะไรอีกล่ะคะ?”

“ตอบในคำที่ผมถาม”

“ค่ะ—”

“คุณเกลี้ยกลมไหม?”

“เกลี้ย!” พุกอย่างหนักแน่น

“โอ๊ย!—ทำไมอย่างนั้นล่ะ?” เขาร้อง

อย่างทกล

“เกลี้ย!” เธอขำแล้วก็มุกเสียง

อ่อนลง “เกลี้ยก—เวลาที่คุณ—ง่า—คุณอย่า
ถามอะไร? พุกจิกนักซึคะ—แต่—?”

“อ้อ! เหลี่ยมมันคุณไม่ชอบ เหลี่ยม
หนึ่งละ เฮ้—แล้ว—แต่อะไร—แต่—”

“ชอบ” ตอบเบา ๆ และเอียงอาย

“ชอบอย่างอนทุกเหลี่ยมมะครับ” เขา

พุกหน้าย่น

“ไม่เฮ้!” ก้มหน้าพุกต่อไป “พุก
เรื่องเหลี่ยมก็กว่าค่ะ”

“นั่นแหละเรื่องเหลี่ยม นาย ก. ชอบ

นาย ข. โดยนาย ข. เป็นคนมีมีพึ่งพาอาศัย
ได้โดยนาย ก. ขาดแคลนเงินจะใช้ นาย ข.

ชอบนาย ก. ก็เพราะนาย ก. เป็นหัวไม้แก็ว พอ

นาย ข. โกรธ เคืองใคร ก็ได้ เงิน นาย ก. สัก

๕-๖ บาท ใช้นาย ก. ไปคั้หัวคนนั้นเสีย แต่

นางสาว ค. เห็นว่าคนทั้งสองนั้นคยไม้ได้ หล่อน

เลือกคยนาย ง. เพราะนาย ง. เอาใจหล่อนมาก

เมตตาก่อไรแก่คนทั่วไป ๆ ถึงนี้ คุณลอง

ออกความเห็นนึกดี ว่า คนทั้งสามระคยกันได้

ไหม?”

“โห้ซึคะ—คิดนี้รู้ว่าคุณกับได้” ตอบ

อย่างคังใจ

“ถูกแล้ว เหมือนผมกับคุณนั่นแหละ ถ้า

รักจะให้คุณชอบ—คยละก็อย่า—ถามอะไร

พ. ศ. ๒๔๗๖

เหลียม

รูกัก—?”

“ถ้าคุณเป็นนางสาว ก. ก็จะเลือกไม่ยาก
คนที่สองก็วัยเหลียมเงินทองและเหลียมเกร
เมื่อจำเป็นต้องสนทนากับนาย ข. ก็จะพูดแต่
เรื่องมึง เรื่องแจกจ่ายเงินให้แก่ผู้ท้อใจ
และถ้าเป็นนาย ก. ก็จะพูดแต่เรื่องหาเงินมาได้
โดยอย่างไร ควรรับใช้ใคร ใช้ไหมคะ?”

“หนักทางหนึ่งเขาเรียกว่าประจบ”

วัยคมก็ถอนอย่างซัดซ้อย เธอว่า “อู๋
ตายละนั่น! คว้าเข้ากู”

เขาพูดท้อใจโดยไม่ใส่ใจ “อย่างนั้นก็
อย่างผมแหละเกิดก็อยากจะไปเจ้าสาว ผมก็
จะเลือกพามีศรีสหายที่—”

“เจ้าชู้มาก” สอดขึ้นอย่างแรง

“โอ้ ฟังก่อนซิ” เขาจึงพลางใช้
มือเกาศีรษะ “ผมว่า ผมจะเลือกคนที่มิเหลียม
เหมาะสำหรับการณ์ คือ ไม่ท้อถอย ถึงกับคอย
ท้อ—คอยชักค้อ หรือเล่นทำแ้งเหลียมกับ
ผมทางหาก แล้วทีนี้ถ้าผมจะไปผจญกับผมก็

จะเลือกหาแต่ผู้มีเหลียม—”

“อย่างนาย ก. หัวไม้เกร” คอให้
พร้อมกันขมอย่างอน ๆ

“ถูก! อย่างนาย ก. แกมีเหลียมเสียที่
เกรก็จริง แต่เหลียมสัดขี้อของแกอาทิ
เหมือนกันนาย ข. จำแกไปตีคนที่นาย ข.
เกลียด แกก็ทำให้จริง คนทุกคนตลอดทั้ง
ผมก็ขมมิเหลียมเสียอย่าง แต่ถ้าเราเราจะ
คบกันก็อย่าคบตรงเหลียมเสียสิ เหลียมก็
อน ๆ ถมไป แล้วท้อผมอา—” เขา
หยิบคมองกเธอพลางขม้วยกวางตา “ผม
จะวิธใครสักคนก็—”

“—เลิก!” เธอพูดพลางขม้วยอย่าง

รู้ทัน ลุกเดินจากไปเฉย ๆ เขาคามมองน
ลับตา

เอนหลังอิงหมอนแหวที่ขมูไถล แล้ว
ว่าฟัง:— “ผู้หญิง! หล่อนมิเหลียม—หล่อน
—ละอ่อนมากกว่าชาย!”

“หมอแจ่มว่าความ”

โดย ดินสอ

เมื่อเช้านี้อาทิตย์ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๑
อันเป็นขณะที่ข้าพเจ้ากำลังนั่งอยู่ในห้อง
อ่านหนังสือของข้าพเจ้าว่า หมอแจ่ม
ออกจะเจ็บไป คุณต้องมิได้สั่งข้าพเจ้าว่า
ให้ไปพบผู้ใด หรือส่งวิทยะไรที่ไหนอีกบ้าง
เลย ก็พอคนใช้น้ำของหนังสือมาส่งให้
ข้าพเจ้าทั้งสอง เป็นซองใหญ่ขนาดกระดาษ
ฟลัดแป้นสี่เหลี่ยม โดยเหตุที่เมื่อเช้ารู้สึก
เป็นกระดาษบรรจุอยู่ในจำนวนหลายแผ่น
ประกอบกับลายมือที่อ่านยากเหมือนลายมือของ
เขียน ซึ่งข้าพเจ้ารู้จักและจำได้อย่างแม่นยำ
ข้าพเจ้าทราบได้ทันทีว่าคุณเป็นผู้ส่งมา
และ มันใจว่า คง เป็นเรื่อง เกี่ยวกับ หมอแจ่ม
ซึ่งข้าพเจ้ากำลังนั่งลงอยู่ ดังกล่าวข้าง
ต้นนั้นตามเคย หนังสือนี้ได้ส่งมาทางไปรษณีย์
และตามตราประจำวันที่ประทับอยู่บนดวงตรา
ไปรษณีย์ยานั้น ปรากฏว่าได้ฝากส่งเมื่อวาน
เอง ด้วยความที่ใจเพราะสมนึก และด้วย
ความกระหายอยากทราบว่า หมอแจ่มได้ไป
ขยายอะไรที่ไหน และที่ไหนอีก ข้าพเจ้ารีบ

ฉวยกรรไกรจากโต๊ะเขียนหนังสือของตัว
ด้วยมืออันงอนแง่ม เมื่อเปิดซองออก ปรากฏ
ว่ามีกระดาษฟลัดแป้นสี่เหลี่ยม ๑๖ แผ่น เขียน
ด้วยลายมือที่อ่านยากและไม่เว้นบรรทัด บนแผ่นหน้า
มีคำหมายนำสั้น ๆ ของคุณต้อง ก็ข้างล่างนี้

๑๐/๓/๖๖

คำนี้ คุณดินสอ ท่านใด
ระหว่างหยกพรหมเมื่อเดือนเมษายน
ที่แล้วมานี้ ได้มีโอกาสไปเที่ยวจังหวัด
นครราชสีมา (หมายถึงหมอแจ่ม)
ห้าหกวัน ไปไหนกับท่านหมอย่อมต้องเกิด
ความเสมอไป เป็นธรรมดา ทั้งคุณทราบอยู่แล้ว
แล้วนั้น ไปนครราชสีมา ก็เกิดความ
ตามเคย และเกิดความอย่างสำคัญด้วย
เพราะเกี่ยวกับโรงศาล แต่เคราะห์ที่เธอ
ตัวออกไปอย่างน่าพิศวง ผมจึงบันทึกเรื่อง
ส่งมาเผยแพร่สู่กันฟังตามเคย

ด้วยความนับถือ

(นาม) ต้อง

ด้วยเหตุที่คุณต้องกล่าวว่า เรื่องของหมอ

พ. ศ. ๒๔๓๖

หม่อมแจ่มว่าความ

หม่อมควานเกี่ยวข้องกับโรงศาล ข้าพเจ้าพลอย
ตกใจ เพราะเห็นว่าศาล เป็นสถานธำรงรักษา
ราชดำรินก กฏหมาย ของบ้านเมือง ย่อม
ต้องรักษาระเบียบข้อบังคับขนบธรรมเนียม และ
อำนาจในหน้าที่อย่างเคร่งครัด จริงจัง หมอ
แจ่ม จะไปทำเป็นเล่นกับโรงศาล ซึ่งมีหน้าที่
กล่าวแล้ว คงเช่นเคยขยายข้อเท็จจริงใน
เรื่อง ๆ ะไร ของหม่อมแจ่ม ที่ ได้ ปรากฏมา แล
ก่อน ๆ นั้น ไม่ใช่ ถ้าผิดถูกกลายเป็นเรื่อง
ละเมิดหรือชกอำนาจศาล ก็จะต้องรับโทษ แล
ก็รู้สึกเขาใจที่ถูกต้อง กล่าวคือไปว่าเขาคือ
มาได้ ทั้งนี้คงไม่มีอันตรายอย่างไร ครั้น
ได้อ่านเรื่องของหม่อมแจ่มตลอดแล้วก็เห็นได้ว่า
หม่อมแจ่มไม่ใช่คนเขลาที่จะไปทำอะไรบูมยาม
กับโรงศาล อันเป็นที่ทรงไว้ซึ่งอำนาจ หน้าที่
เป็นอันแก่คนทั้งชาติข้าพเจ้าคิดเลย เรื่องนั้น
แต่เพียงไปรับเป็นทนายให้แก่คนพินเมือง แห่ง
นครศรี และโดยที่คดีซึ่งหม่อมแจ่มรับเป็นทนาย
เป็นคดีอันมีท้องพิจารณาด้วยข้อกฎหมาย ซึ่ง
หม่อมแจ่มไม่มีความรู้ แต่จะต้องพิจารณาด้วย
ข้อเท็จจริง ซึ่งหม่อมแจ่มเห็นทางก็แล้วเท่านั้น
จึงหาญเข้ารับเป็นทนาย ทั้ง ๆ ที่คนมิได้เป็น
หมอความ และเขาคือรอกมาได้ ทั้ง คุณต้อง
กล่าวในจดหมายบันทึกของคุณต้องนั้น

เป็นที่ทราบกันอยู่ว่า โดยอาชีพหมอ
แจ่ม เป็นแพทย์ ทั้งฝ่าย แผนโบราณ และ แผน
ปัจจุบัน รับทำการทั้งประเภทอายุกรรมและ
ศัลยกรรม โดยนิสัย เป็นนักรับ นิยมการ
มวย และการ กระบี่กระบอง โดยสมัครเป็น
นักสู้ โดยอาสาสมัครทำการสู้รบเกี่ยวกับ
เรื่องผู้ร้ายลักลอบและอะไรก็ตามอะไรหลายครั้ง
หลายหน ทั้งคุณต้อง สหายผู้ใดร่วมมือกับ
หม่อมแจ่มในการผจญภัย อันเกี่ยวในเรื่องสืบ
ว่าน ไก่ชนตกเหวการฉกการส่งมาเผยแผ่
ในไทยเขมมย่อย ๆ แล แต่ในงานอาชีพ
โดยทรงของหม่อมแจ่ม คืองานในหน้าที่แพทย์
คุณต้องไม่เคยทำรายการไว้มาก่อนไคว่ ใน
สัปดาห์หนึ่ง หรือ เดือนหนึ่ง จะมีคนเจ็บมาให้
รักษา ราย รวมจำนวนคนเจ็บที่รักษาหาย
หรือคงชามกับหายก็ราย เห็นจะเป็นเพราะ
ไม่ได้มีการสหกรณ์ในงานประเภทนี้ ส่วน
งานสมัคร คือ งานในหน้าที่นักสู้ คุณต้อง
ได้บันทึกไว้ อย่างละเอียดละออทุกคราว ที่ได้
ร่วมมือกันทำการในหน้าที่กล่าวนั้น บันทึก
ของคุณต้องนั้น ใช้เป็นบัญชีสถิติ แสดงการ สืบ
ของหม่อมแจ่มได้อย่างดี เพราะฉะนั้น ถ้าจะ
ตรวจบันทึกของคุณต้อง หรืออีกนัยหนึ่งจะว่า
เป็นบัญชีสถิติก็ตาม จะเห็นได้ว่าที่คุณต้อง

นำพฤกษิกการณของหมอมแม่ในหน้าทำงานสมัคร
คือการสืบ มาเผยแพร่แผ่นนั้น ถ้าจะพูอย่างเอาใจ
หมอมแม่ ก็คงว่า การเผยแพร่ ประสงค์
เผยแพร่เฉพาะในเรื่องความพยายามของการ
สืบเท่านั้น หาใช่เผยแพร่ผลของการสืบมิได้
แต่กับหมอมแม่ได้พยายามทำหน้าทหมอมความ
เพิ่มขึ้นจากหน้าท่าง ๆ ที่เข้ามาแล้วถึงกล่าว
ข้างต้น อีกประการหนึ่ง และคุณต้องไ้
บันทึกเรื่องส่งมาเผยแพร่ตามเคย คราวนี้
ปรากฏว่ามีผลก็อย่างประหลาด

เมื่อคืนเดือน เมษายน พ. ศ. ๒๔๗๖ นี้
ข้าพเจ้า (คุณทอง) ได้หารือหมอมแม่ว่า ใน
ระหว่างหยุดพักร้อนกันในเดือนเมษายนนี้ ควร
ไปตากอากาศที่จังหวัดที่ங หมอมแม่ยก
เห็นชอบด้วยในหลักการ คือ ไปตากอากาศ
ที่จังหวัดที่ แต่ข้ญหาว่าจะไปจังหวัดไหน
จึงจะเหมาะ ข้าพเจ้าขอให้หมอมแม่เลือก
แต่หมอมแม่เถียงให้ข้าพเจ้าออกความเห็นก่อน
ว่าควรจะไปจังหวัดไหน ข้าพเจ้าได้ระบุนาม
จังหวัดต่าง ๆ ทั้งมณฑลภายในและภายนอก
และทั้งชายไทยและเทศ รวมหลายสิบจังหวัด
ให้หมอมแม่ฟัง แต่หมอมแม่ไม่ชอบสัก
จังหวัดเดียว อ้างว่ายังไม่เหมาะ ข้าพเจ้า
รู้สึกฉุนแค้นและคิดว่าหมอมแม่คงไม่ไปจังหวัดที่

โยก เลยประศคหมอมแม่ว่า เมื่อได้ข้อคิด
เมืองต่าง ๆ ที่เห็นว่าควรจะไปเที่ยวมาจนเกือบ
ทั่วพระราชอาณาจักรแล้วยังไม่ชอบ ก็ไปเมือง
จังหวัดแล้วกัน ที่ไหนหมอมแม่ทำหน้าขม
ตาเซ่เม้ง คับขัน คุณเหมือนว่ากำลังนั่งดองอะไรอยู่
สักก็ใจหนึ่ง ก็ร้องออกมาว่า “คุณทอง !
เริ่มเซียว ผลลัมไปค้าย คุณงคิขมา ง
นก็ออก เริ่มเซียว” ข้าพเจ้ากำลังคิด
อยู่แล้ว เมื่อหมอมแม่มีพวคนเวียนเข้าน ก็
เลยพาลโยเอาว่า “จะลงเอยยังงี้ก็ไม่ต้อง
ไป มีว่่าเรื่อง กว่าจะคายความว่าไปไหน
กันแน่ เห็นจะลงเอยจนคคหน้า” “อ้าว !
อ้าว ! ยังไม่ทันไรก็หัวเสียเสียแล้ว ทำใ
น้อยไปค้าย นี่ ! นี่ ! อย่างเช่นนี้ ไม่ได้พค
กัน” หมอมแม่พูอย่างไ้เย็น “คุณจำค้าย
มะแล” หมอมแม่พคข้อ “เมื่อขกลายน
นายของ ช่งมีเซอเป็นเงิน ๆ ค้ายพาชายคนหนึ่ง
มาใหรรักษาแขน โดยว่าได้ค้อสู้ภัยผู้ร้ายในป่า
ถูกผู้ร้ายพันข้อมือซ้ายขวา เป็นแผลเวรจริงไม่
หาย ขอให้สมัครรักษา ผมแนะนำให้คคแขน
เพียงข้อคคอก มิฉะนั้นจะตาย เพราะแผลเป็นพิษ
ในที่สุดก็ยอมคคกและแผลก็หายจำค้ายมะ?”
“จำค้ายหละ แล้วยังงี้ล่ะ?” ข้าพเจ้า
พูอย่างยังไม่หายฉุน “แล้วก็อ คคคว่า

พ. ศ. ๒๔๗๖

หมอมั่นว่าความ

นายชอง ฟู เป็น พ่อค้า เครื่อง สัตว์ป่า ต่าง ๆ
และมีบ้านชองใหญ่โต ทั้ง รั้วสัตว์ป่า เช่น
เสือ หมี แรก และอะไร ก็มีอะไร ต่าง ๆ
อยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นจังหวัดเล็ก ๆ อยู่
ทางทิศตะวันออกของลำพูน และห่างจากลำพูน
เป็นระยะทางเกินสองสามวัน เขาชักชวนไว้
ว่าถ้ามีโอกาสไปเที่ยวจังหวัดนั้นให้พักบ้านเขา
และนั่นเขาว่าเย็นสบายก็ เพราะอยู่ในหุบ
ภูเขาและห้วยธาร สมเห็นควรไปนครราชสีมา
และโทรเลขขอให้เขามารับที่ลำพูน สมหวัง
คุณจะว่าอย่างไร?" ข้าพเจ้ารู้สึกเห็นชอบ
ตามหมอมั่นว่า เลยหายฉิว และตกลงไป
นครราชสีมา หมอมั่นเป็นผู้โทรเลขถึงนายชอง
แจ้งกำหนดจะออกจากกรุงเทพฯ ๗ วันอาทิตย์
ที่ ๕ เมษายน โดยรถไฟสายเหนือ ระวังลำพูน
วันรุ่งขึ้นตอนบ่าย ให้มาคอยรับที่นั่น จะมา
รวม ๒ คน

พอถึงวันกำหนด ข้าพเจ้าแต่งตัวอย่าง
ลำลอง คือ ใช้กางเกงขาวขาสั้น เสื้อ
ขี้นอกขาวเชิ้ตแขนคอ และหมวกกันแดด
มีกระเป๋ายาวใส่เสื้อผ้าพอควร มาถึงสถานี
หัวลำโพง เวลาราว ๑๗.๔๐ นาฬิกา พอ
พบกับหมอมั่น ซึ่งแต่งกายด้วยเครื่องเดินทาง
ชุดสีน้ำตาลแก่ กางเกงขาซ้อนข้างแคบก็

เป็นทางเก่งแถมกาแรง แต่หมอมั่นเรียกว่า
พลัสฟอร์ สวมหมวกกันแดดเชิ้ตคอเสื้อ
เกาะคอตามเคย มีกระเป๋าเดินทางใบ
๑ ใบ การแต่งกายของหมอมั่นคร่าว ๆ มี
แปลกอย่างหนึ่ง คือ ใช้ผ้าฝ้ายข้อมือ
แทนนาฬิกาพก คราสมู เรือนซึ่งเคยเป็น
หูลงเก็ม นาฬิกาข้อมือเหมือนเรือนเงิน แต่
ทำจนเกือบเป็นเรือนเหล็ก เพราะไม่เคยซึก
ข้าพเจ้าแกล้งกระซิบถามลือว่า นาฬิกาข้อมือ
คุณหมอน ทำด้วยอะไร จึง ทำเหมือน เช่น นั้น
หมอมั่นตอบอย่างหน้าเฉยๆ ว่า นั่นแหละ
เขาเรียกขานโครเมียม และขี้เงินว่าที่ใช้
นาฬิกาข้อมือ เพราะสะดวกในการเดินทางไกล
คือ ง่ายก็ ไม่ต้องควักกระเป๋าเช่นนาฬิกาพก
เมื่อเราซื้อตัวขึ้นที่ ๒ โทแล้ว ก็ขึ้นนั่งในรถ
พอดัง ๑๘ นาฬิกาตรง ก็ได้ยินเสียงระฆัง
สัญญาณรถขึ้น รถก็เคลื่อนที่ออก ขึ้นแรก
ก็ช้า ๆ แล้วค่อย ๆ เร็วเข้า ๆ จนเต็มสถานี
ไม่ช้าก็พ้นกรุงเทพฯ และผ่านจังหวัดอื่น ๆ
เป็นลำดับไปจนค่ำ ต้องนอนค้างในรถคันหนึ่ง
แถบพิษณุโลก ส่วนรถคันใช้จักรยานเรื่อยไป
ตลอดคืน พอรุ่งขึ้นเวลาบ่ายถึงลำพูน รถหยุด
ให้คนโดยสารขึ้นลงกันอยู่สักระยะ หมอมั่น
กับข้าพเจ้าก็พากันลงจากรถ จะกินเข้าสถานี

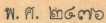

ดินสอ

พฤกษิก

เกี่ยวกับผู้มามี แต่ไม่เป็นการยากที่จะพบ
เพราะนายชองได้มาคอยอยู่ก่อนรถมาถึง นาน
แล้ว พอเห็นเรารถจากรถก็มาลงสมคนหนึ่ง
ทรงเข้ามาจับมือเขาไปจากเรา ขึ้นรถทรงรถ
ขมตรัษนิกรโดยสรว แต่ทำเป็นเก่ง มีท่ง
สองแถว นั่งไถ่แถวละหกคน ที่ฝ่าท่งสองข้าง
มีหนาค้างข้างละสามหนาค้าง มีประตูขึ้นข้าง
ท้าย ตอนหัวมีฝาถนนแบ่งเป็นห้อง สำหรับผู้ขับ
ไม่ปะปนกับห้องผู้โดยสาร รถคันแข็งแรง
และใช้ยางชนิดใหญ่ แสดงว่าสำหรับเดิน
ทางไกล ภายหลังปรากฏว่า เป็นรถรับคน
โดยสาร ระหว่างลำพูน-นครคีรี ซึ่งนายชอง
เป็นเจ้าของ และเป็นรถโดยสารที่ทุกที่ใน
บรรดาการโดยสารของทางสายนี้ เมื่อคนใช้
ไถ่หนาค้างของเรามาขึ้นรถก็แล้ว ก็ไปขึ้น
ข้างหน้ารถ อยู่กับคนขับ นายชองก็เชิญเรา
ให้ขึ้นรถ พอเสร็จ รถก็ออกแล่นเร็ว ระหว่าง
ทาง นายชองแสดงความยินดีอย่างเหลือล้น ท
เชิญเรามาจึ่งหัวถนนครคร ในเวลานี้ โดยว่า
กำลังมีเรื่องเดือดร้อนมาก เมื่อถึงบ้านจะไ
เล่าให้ฟัง และจะไถ่อาหารอีกต่อไป นายชอง
ชี้แจงด้วยว่า การมาจึ่งหัวถนนครคร เคยวัน
สะดวกมาก เพราะแผนกวิศวกรรมโยธาได้
ก็กลั่นกรองจากลำพูนไปนครคีรี ใช้รถยนต์ไ

คือ ทางซึ่งเรากำลังมานั้น เป็นการข่นเวลา
เดินทางลงมาหลายเท่า ถ้าเดินเท้าจะกินเวลา
ราวสองวัน เมื่อใช้รถยนต์ก็กินเวลาราวสิบชั่ว
โมงเท่านั้น ขณะนี้แล้ว แต่รถยนต์ของ
เราคงแล่นเร็ว และโดยอาศัยไฟฉายของ
รถยนต์จึงเห็นทางได้ฉับคม หมอแหม่มทำระ
ทิวา จึงก็สะเบียงกังวล คือ ขนมน้อย ครัว
แคระกเถอร์ ออกมาเบียดหนึ่งหทัย และข้าพเจ้า
ก็ออกจรรู้สึกว่ามีความสะดวกกับหมอแหม่ม
เหมือนกัน ส่วนนายชอง เมื่อเห็นหมอแหม่ม
ทำกิจนั้นก็รีบลากเอากระจากออกมาจากใต้ที่นั่ง
ซึ่งกันเป็นห้องตลอด ในกระจากมีเงินโคชนาก
สี่ร้อยชั่งบรรจอาหารแห้ง ๆ สองสามอย่าง มี
เนื้อสมันย่าง และ พะแนงหมี่ย่าง เป็นต้น กับ
ข้าวสวย แล้วเชิญให้เรารับประทาน โดยว่า
ไถ่เตรียมมาสำหรับเรา หมอแหม่มเห็นว่า
ครัวแคระกเถอร์ ก็เป็นอย่างดี และ พะแนง ของ
นายชอง จะระสมกันไถ่ก็มาก ไม่ต้องรอนึ่ง
เครื่องเบือของที่เตรียมมา จึงดำเนินการไปตาม
แนวความคิดของหมอแหม่ม ส่วนข้าพเจ้าก็
มีความเห็นพ้องกับหมอแหม่มจึงเข้าร่วมมือด้วย
และชวนนายชองให้รับประทานกับเรา ขึ้นคัน
นายชองจะรับประทานข้าว แต่เราแนะนำให้
ลงขนมน้อย ซึ่งนายชองไม่แสดงความขัดข้อง

การรับประทานอาหารอย่างถูกลดลงนั้นรู้สึก
มีรสไม่ซาวมาก เมื่อเสร็จแล้วปรากฏว่า
ขนมปังของหมอบำรุงหนักไปจนเกินไป พอ
เวลาถึงถึง ๑.๐๐ นาฬิกาเศษ ๆ แห่งวันใหม่
ก็ถึงยานนายชอง เมื่อได้อาหารผลไม้เสิร์ฟ
เสร็จ นายชองก็จะเลือกอาหารอีก แต่เรา
ปฏิเสธ เพราะขนมปังครีมแครกเกอร์กินอย่าง
เมื่อตอนหัวค่ำยังคงยัดที่มันไว้แน่นหนา ไม่
ยอมให้ความหิวบุกกรเข้ามาได้แม้แต่เล็กน้อย
เลย และขออนุญาตเขาแรงต่อไป นายชอง
จึงได้นำไปยังห้องที่พักเตรียมไว้ หมอบำรุง
กับข้าพเจ้าพากันนอนหลับอย่างกลิ้งทก เพราะ
อ่อนเพลียกับการเดินทาง พอตื่น ก็ได้ยิน
นาฬิกาทักสิบทอด จึงรู้สึกว่า หมอบำรุง กับ
ข้าพเจ้าทั้งสองเหมือนกันไปคนละราวแปดชั่วโมง
และปรากฏว่าอาหารใดเตรียมไว้คอยทำพร้อม
เสร็จ จึงอาบน้ำ แล้วทำการรับประทานอาหาร ซึ่ง
ประกอบด้วยขนมปังเนื้อสัตว์บ้างต่าง ๆ อย่างประณีต
ขึ้นเสียยิ่งกว่าเคย

ทาสี หลังคามุงกระเบื้องซีเมนต์แดง ขั้วเรือน
 ยานใหญ่โตมาก มีคอกม้าและคอกขังสัตว์บา
 เช่น หมู ชะมด เป็นต้น หมอแจ่มชอบ
 ปลูกหมั และซื้อไว้วางหนึ่ง เมื่อใกล้กรุงเทพ
 จะเอาไปขาย พอนกแจ้งหวกขึ้น เข็นคันเป็นทราย
 ไม่เป็นเลนเมื่อฝนตก พอมาถึงในท้องข
 แดกเรียบร้อยแล้ว หมอแจ่มไ้รอนรนมาก
 รับประทานความเค็มร้อนทนายชองกล่าวถึง
 เมื่อคนก่อน นายชอง ซึ่งมีรูปร่างสันท
 อายวาวสลับ มีเคาเงิน ๆ ข้าง เป็นผู้
 ออขายคัสสุภาพมาก เมื่อไ้คนหมอแจ่มถาม
 ถึงชื่อของคนที่ไ้ยอมแล้ว ว่าให้พ่อก่อนเสีย
 ให้สหายก่อน จึงค่อยเจรจา กัน แต่หมอแจ่ม
 ไม่ยอมเร่งให้นายชองบอกโดยเร็ว นายชอง
 จึงเล่าให้ฟังว่า เมื่อแปดเก้าวัน ก่อนหน้า
 หมอแจ่มยกขาพเพมาถึงจังหวัดนครินทร์ ผู้
 ใหญ่บ้านทา ซึ่งเป็นผู้ก่อนข้างเมืองระกัน และ
 อยู่ทางทิศเหนือของบ้านนายชอง ทางกันส
 ลัยเส้น ไ้ไปซื้อส่วนตัวที่ต่าง และคน
 วันหนึ่ง ระหว่างนั้นได้เกิดโจรกรรมขึ้น ทนาย
 ผู้ใหญ่บ้านทา ค่อมผู้ร้ายสี่ห้าคนไ้เข้าปล้น
 บ้านผู้ ใหญ่บ้านทา อย่าง ฉลาด และกล้าหาญ
 โยกพาคนเข้าในบ้านของผู้ ใหญ่บ้านทา ก้วย
 อาการอันเงียบสนิท ในเวลาไ้ค่อยคึกกัน

ดินสอ

พฤศจิกายน

ราว ๆ สิบสองนาฬิกาเท่านั้น เวลานั้นภรรยา
ผู้ใหญ่นั่งคา ยังไม่ได้เข้านอน กำลังนั่งอยู่ที่
หน้ารถจักรยานใหญ่ ในห้องนอนมีกระเบื้องลาย
ดังอยู่ข้างหน้า ตัวหัวหน้าผู้ร้าย ตรงเข้าน
คุณภรรยาผู้ใหญ่นั่งคาอยู่ข้างหลัง มีชื่อว่า
ลือมิก ชะนิคมีพราน ชาวเมืองปายล้าย เสด็จ
เหนือศีรษะ กระซิบว่า “อย่าร้อง ถ้าร้องจะ
ฟันให้ศีรษะแตกเป็นสองซีก” ภรรยาผู้ใหญ่
ยืนคา เห็นจากเงาในกระจกว่าผู้ร้าย มีผู้ชาย
คนหนึ่งเพียงซีกคอก รูปร่างลำสัน สักทั้งตัว นั่ง
กางเกงดำ ชะนิคกางเกงขาวด้วย ไม่ได้เสื้อ
สวมหมวกสักหลาดดำยักหนั พวกลูกสมุน
เที่ยวค้นหาเงินทองในห้องนอนได้แล้ว ก็พากัน
ออกจากบ้าน หายเงียบไปในทันที พวกคนใช้
สองสามคน ซึ่งนอนอยู่ในห้องของตน ๆ ข้าง
หลังบ้าน ไม่ได้ทราบเหตุการณ์เลย เมื่อผู้ร้าย
ไปแล้ว ภรรยาผู้ใหญ่นั่งคาเธะระชนจึงพากัน
ออกมาเที่ยวค้นหา แต่ไม่มีประโยชน์อะไร
พวกผู้ร้ายไปเสียนานแล้ว เขาไปแจ้งความ
ที่อำเภอ นายอำเภอ และปลัดอำเภอได้มา
ไต่สวนยังที่เกิดเหตุทันที และสอบถามปากคำ
ภรรยาผู้ใหญ่นั่งคาได้ความดังข้างบน รุ่ง
เช้าผู้ใหญ่นั่งคาก็กลับมายังปาย เมื่อทราบ
เรื่องจากภรรยาผู้ใหญ่นั่งคาแล้วจึงว่าลือมิก

ของหัวหน้าผู้ร้ายตามปากคำภรรยาของเขา
เขาสงสัย นายคำเต็ง หัวหน้าพราน สำหรับรับ
ส่วยของนายชอง เพราะมีภรรยาแหว่ลือม
บริบูรณ์ คือ นายคำเต็ง เป็นผู้มีรูปร่างลำสัน
และสักทั้งตัว และมีอาชีพเป็นพราน อาวุธที่
ใช้จึงเป็นอาวุธของพราน และข้อสำคัญที่สุด
ที่ระแคะระคายไม่ได้เลย ก็คือ แขนซ้ายขวาลงข้อ
ศอก และที่สามารรถเข้าทำการปล้นได้ใน
เวลาอันเหมาะ คือเวลาผู้ใหญ่นั่งคาไม่อยู่
ก็เนื่องเพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ ๆ กัน จึงทราบเหตุ
การฉ้อและเบาะแสในยานของผู้ใหญ่นั่งคาได้ก็
นายอำเภอเห็นจริง จึงมีหมายมาเกาะตัวนาย
คำเต็งไปไต่สวน นายคำเต็งไม่มีพยาน
อะไรมาลบล้างเหตุผลเหล่านั้นได้ นายอำเภอ
เห็นคดีมีมูล จึงสั่งให้ขยับการประจำจังหวัด
ศาลต่อไป และระงับพิจารณาพวกรุ่งนี้ เวลา
๑๐ นาฬิกา นายชอง กล่าวว่า นายชอง
ทราบแน่นอนว่านายคำเต็งมิได้ทำการโจรกรรม
นี้ เพราะรู้จักนิสัยใจคอและความประพฤติ
ของนายคำเต็งดี โดยอยู่ด้วยกันมานานแล้ว
แต่เรื่องแขนขวามือของนายคำเต็ง เป็นเหตุให้
แก้ตัวไม่ได้ นายชอง มีความสงสัย นาย
คำเต็งมาก เมื่อเกิดเหตุขึ้น นายชองไม่
ทราบจะหันหน้าไปหาอีกกับใคร หมอความ

พ. ศ. ๒๔๗๖

หมอมั่นว่าความ

ในเมืองนี้ ไม่มีใครกลัวรั้วสักไร เพราะเรื่อง
แซนของนายคำเค็ง พอได้รับโทรเลขของ
หมอมั่น จะมาเที่ยววิ่งทั่วกัน จึงก็ไปมาก โดย
ระไว้ขอความช่วยเหลือ

หมอมั่นฟังเรื่องราวของนายซ่ง ก้วย
ความเข้าใจได้ พอนายซ่ง เล่าจบ ก็ทำ
หน้าขม สักครู่หนึ่งก็ถามว่า “นายคำเค็ง
คนนี้ ไซ้ใหม่ ที่ผม ทักแซน เมื่อ บกกลานี่ ?”
“ไซ้—ครึบ—ไซ้” นายซ่ง คอยทันที
“เรียกตัวมาให้ผมสอบถามปากคำสักหน่อย
ท้ายแม่?” หมอมั่นถาม อย่างร้อนรน
“เสียใจ—ไม่ท้ายครึบ เพราะต้องขัง ประกัน
ก็ไม่มีท้าย เขาว่าเป็นคดีออกฉกรรจ์ร้ายแรง
อาชญากรรมมาก แต่ถ้าจำเป็นก็ขออนุญาต
เข้าไปหาในเรือนจำท้ายครึบ” นายซ่งชี้แจง
“ม่าย—จาม—เป็น—น้ำก” หมอมั่นคอย
อย่างลากช้าและทำหน้าขมอยู่สักครู่ใหญ่ ๆ
และ ต่างคน ก็เงียบ ขำขัน ตาม หมอมั่น หมก
ทันใดนั้น หมอมั่นเอามือทาบโศกขี้มู เล่นเอา
ข้าพเจ้าตกใจ ส่วนนายซ่งถึงกับสะอึก แล้ว
ก็คิดว่า หมอมั่น คง จะพยทาง แก้วอะไร ที่
เคยแหลมโตสักอย่างหนึ่งจึงทำอาการเช่นนั้น
จึงจึงใจคอยฟังกันอยู่ แต่คอยอยู่นานหนึ่ง
ก็แล้ว สองนาชาก็แล้ว ก็ไม่เห็นหมอมั่นว่า

อะไร คงทำหน้าขมเต็มท้องไป พอประเดี๋ยว
ก็หันกลับมาปราศออกมาตรงหน้านายซ่งโดย
แรงและเร็ว พร้อมกับคำว่า “อ้าย! ไม่ต้อง
กลัว—เห็นทางแล้ว” ชันตัน เมื่อหมอมั่น
ฟังหมกก็ออกมาตรงหน้านายซ่งนั้น เล่นเอา
นายซ่งต้องเอียงหน้าไปข้างหนึ่ง เพื่อหลีกเลี่ยง
พินิจของหมกหมอมั่น เพราะไม่แน่ใจว่า
หมอมั่นจะเล่นไม่ไหน ที่แสดงอาการเช่นนั้น
แต่เมื่อได้ยิน หมอมั่น ร้องออกมาว่า เห็นทาง
แล้ว ก็คอยใจชื้นขึ้น และ ทั้ง นายซ่ง ก็
ข้าพเจ้า จึงพากันรุมถาม หมอมั่นว่า เห็นทาง
อย่างไร แทนที่จะคอยคำถามนี้ หมอมั่น
กลับถามว่ามี กระถางยาขนาดใหญ่ ๆ ย่าง หรือ
ไม่ นายซ่งตอบว่ามี และให้คนใช้นำมาให้
หมอมั่นส่องดู และทำท่าทาง ยกมือ ยกไม้
ครู่หนึ่ง ก็บอกว่ากระถางเห็นชัดเจนนะ ไซ้โก
และขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำร้องขอเป็นทนาย แก้ว
ต่างจำเลย และให้นายซ่งไปยื่นต่อศาลทันที
โดยไม่มีขมขอกใครหมก ว่าโกเห็นช่องทาง
อย่างไร นายซ่งเห็นว่าไม่มีทางอะไรก็คิดว่า
นำคำร้องไปยื่นต่อศาล และศาลอนุญาตตาม
คำร้องโดยสะดวก เพราะจึงหวั่นเป็น
จึงหวั่นเล็ก ๆ และอยู่แทบปลายพระราชอาณา
จักร หมอความที่เห็นเนติบัญญัติไม่ค่อยมี

คืนสอ

พฤศจิกายน

มากนัก คาลจึงไม่ค่อยกวักขึ้นในเรือผู้ที
ขอเป็นทนาย และในเรือนคาลคงเห็นว่า
หมอแจ่มเป็นชาวกรุงเทพฯ ถึงจะไม่ม้ออาชีพ
ทางทนายความโดยตรง ก็คงเข้าใจชนวรรร-
เนียม และ หลักการ ของคาลก็ อยู่ถึง อนุญาต
ส่วน ข้าพเจ้าไม่ทราบ ว่า หมอแจ่ม จะไป ขยาย
ข้อเท็จจริงในศาลอย่างไร รู้สึกลัวอีก อย่างหนัก

อย่างไรก็ดี พอรุ่งเช้า เวลาราว ๘ นาฬิกา
เศษ ๆ หมอแจ่ม นายชอง และข้าพเจ้าก็พากัน
ไปศาล ก็มีคนใช้ของนายชองซึ่งเป็นคน
แยกกระบอกผ้าไว้มีคิซิก ตามไปทักอีกหนึ่ง
คน พอถึงศาล พวกเราก็ตีเนียนขึงทึงสำหรับ
ทนายฝ่ายจำเลย หมอแจ่มเอากระบอกแอบไว้
ข้างหนึ่ง และระวังอย่างเคร่งครัดมิให้ใคร
แตะต้องได้ มีข้าเจ้านาทักก็เบียดตัวจำเลย
ออกมาหนึ่งยัง และถอกเครื่องพินชนาการออก
ตามระเบียบ สังเกตได้ชัดเจนนายคำเต็ง
มีหน้าตาเบิกบาน แสดงว่าจิตใจอย่างสิ้นพนเมอ
ได้เห็นพวกเรา และยกมือขึ้นไหว้หมอแจ่มก่อน
แสดงว่าจำได้ แล้วไหว้ข้าพเจ้าและนายชอง
ตามลำดับ ขณะนั้นท่านอัยการประจำจังหวัด
ก็มา มีเสมียนแยกแฟ้มความเขมือเรือมาวางที่
ทงของอัยการ แล้วท่านอัยการใส่แว่นตา
กรอทอง เดินย้ายพวงววย ๆ อย่างผ่องแผ้ว เข้า

ไปนั่งข้างหนึ่ง ท่านอัยการผู้เป็นชาวพน
เมือง มีนามว่า หมอพองอาชฎณคัก อัยการ
ในเรือนสี่สิบ ผมงออกประปราย รูปร่างอ้วน
กลม อย่างที่เรียกกันว่า กลมเป็นชนมคัม
ท้องพลั้ย กินหมากจุกปากเประอะ เวลาพูด
น้ำหมากโปรยเป็นฝอย เวลาเดินไม่เอาผ้ามือ
เข้าข้างตัว อย่างคนธรรมดา แต่หันออกไป
ข้างหลัง ทำผ้ามือองุ่น นวดคิกกันสนิท แกว่ง
ไปมาอย่างมิก ๆ ฝึกปลกิก กุทมนะรู้ คล้ายมือ
แมวหน้า พอเจ้านางที่เรียบร้อย ก็ชี้ว่าหน้ามอ
มากูหมอแจ่ม ทางนอกแว่นตา เพราะเวลานี้
ใคร ๆ ก็ทราบหมกแล้วว่าหมอแจ่มเป็นทนาย
ของจำเลย แล้วท่านอัยการก็กล่าวเชิงเยาะ ๆ
หมอแจ่มว่า “นั่นนั่นหมอ ผมนินคัก
ค้ายพยกาทันหมอในคากัน แต่ขอแนะนำว่า
หมอความกัหมอชานะ คนลารปเชื้อวนา อย่า
คิดว่าง่าย ๆ เรือนนี้ผมได้กรวเรื่องศาลออก
ไม่มีเหตุผลอะไรจะส่งสิ่งจำกัของ เจ้านาท
พาแทนกนคองรอยคอบชาเหมอ ไม่พ้องคนเล่น
ง่าย ๆ หรืออีก ถ้าทันหมอแก่ให้จำเลยในคากิ
นี้ หลกไปค้าย กอ เท่ากัย พลิกแผ่นคิน เชื้อว”
ท่านอัยการทราวยอาชฎพของหมอแจ่มนั้น คง
จะทราบจากคำร้องของหมอแจ่ม ซึ่งให้ข้าพเจ้า
เขียน และข้าพเจ้าได้แจ้งอาชฎพของหมอแจ่ม

พ. ศ. ๒๔๗๖

หมอบแจ่มว่าความ

ไว้ด้วย ศาลคงจะไต่ส่งคำร้องนี้ให้ท่าน
อัยการทราบ ส่วนหมอบแจ่มเมื่อท่านอัยการ
กล่าวสุนทรพจน์จบแล้ว ก็ก็มีศีรษะให้ท่าน
อัยการด้วยท่าทางอย่างเก๋ และคอยอย่างฉะ
ฉานว่า “ผมรู้สึกเป็นเกียรติยศ และคงจะ
คายความรู้สึกมาก ที่มีโอกาสมาฟังคดีที่ว่า
ความ^{นี้} เรือง^{นี้} และขอขอบคุณและ^{นี้} แรง^{นี้} ต่าง^{นี้} ๆ
ที่ผมขอเป็นทนายให้จำเลย^{นี้} ไม่ใช่มาต่อสู้
แท้จริงจะมาสารภาพ ถ้ามีอะไรจากกา^{นี้} จิต^{นี้} มึง^{นี้}
ก็โอไปรอภายหลังด้วย เพราะผมเป็นหมอบ
ไม่ใช่หมอบความ คงได้ท้าวทราบดีแล้ว” ข้า-
พเจ้ารู้สึกว่^{นี้} นั้น หมอบแจ่มพูดจากกลาน^{นี้} กว่^{นี้}
ปกติ คงจะเย็นด้วย^{นี้} ความ^{นี้} ทน^{นี้} เค้น^{นี้} ของ^{นี้} เส้น^{นี้}
ประสา^{นี้} ท^{นี้} ได้^{นี้} เข้า^{นี้} มา^{นี้} เกีย^{นี้} ข^{นี้} อง^{นี้} กับ^{นี้} โรง^{นี้} ศาล^{นี้} เช่น^{นี้}
ครั้งแรกในชีวิต ความ^{นี้} อธรรม^{นี้} คา^{นี้} หมอบ^{นี้} แจ่ม^{นี้}
เป็นคน^{นี้} พก^{นี้} ท^{นี้} ม^{นี้} ส่วน^{นี้} ท่าน^{นี้} อัยการ^{นี้} ทวี^{นี้} เวระ^{นี้}
เสียง^{นี้} ล่น^{นี้} เมื่อ^{นี้} ได้^{นี้} ยิน^{นี้} หมอบ^{นี้} แจ่ม^{นี้} พก^{นี้} เช่น^{นี้} นั้น^{นี้} และ^{นี้}
กำลัง^{นี้} ทำ^{นี้} ทำ^{นี้} ค^{นี้} อย^{นี้} หมอบ^{นี้} แจ่ม^{นี้} อีก^{นี้} ก็^{นี้} พอส^{นี้} ศาล^{นี้} ออก^{นี้}
พวก^{นี้} เรา^{นี้} ลูก^{นี้} ชน^{นี้} ยิน^{นี้} ให้^{นี้} เกีย^{นี้} ค^{นี้} ยศ^{นี้} แก่^{นี้} ท่าน^{นี้} ผู้^{นี้} พิ^{นี้}
พากษา^{นี้} พร้อม^{นี้} กัน^{นี้} ท่าน^{นี้} อัยการ^{นี้} เห็น^{นี้} เช่น^{นี้} นั้น^{นี้}
ก็^{นี้} มึง^{นี้} ว่า^{นี้} ม^{นี้} ลูก^{นี้} ชน^{นี้} ยิน^{นี้} ย่าง^{นี้} เมื่อ^{นี้} ท่าน^{นี้} ผู้^{นี้} พิ^{นี้} พากษา^{นี้}
นั่ง^{นี้} เวีย^{นี้} ย^{นี้} ร^{นี้} อย^{นี้} แล้ว^{นี้} เรา^{นี้} ก็นั่ง^{นี้} ลง^{นี้} ซึ่ง^{นี้} ท่าน^{นี้} อัยการ^{นี้}
ก็ได้^{นี้} ทำ^{นี้} ค^{นี้} าม^{นี้} ท่าน^{นี้} ผู้^{นี้} พิ^{นี้} พากษา^{นี้} ใหญ่^{นี้} ถาม^{นี้} ว่า^{นี้}
“โจ^{นี้} ท^{นี้} มี^{นี้} พะ^{นี้} ยาน^{นี้} ที่^{นี้} ปาก^{นี้} และ^{นี้} จะ^{นี้} สืบ^{นี้} ใคร^{นี้} ก่อน^{นี้} ?”

ท่านอัยการตอบว่า “คดีนี้เป็นคดีที่เห็นได้
ชัดเจน ไม่มีทางทำ^{นี้} เล^{นี้} ย^{นี้} จะ^{นี้} แก่^{นี้} ให้^{นี้} เป็น^{นี้} อื่น^{นี้} ไป^{นี้} ได้^{นี้}
เพราะ^{นี้} ร่าง^{นี้} กาย^{นี้} ของ^{นี้} จำ^{นี้} เล^{นี้} ย^{นี้} เอง^{นี้} เป็น^{นี้} พะ^{นี้} ยาน^{นี้} อยู่^{นี้} ใน^{นี้}
ตัว^{นี้} แล้ว^{นี้} เพราะ^{นี้} ฉะนั้น^{นี้} จะ^{นี้} ไม่^{นี้} อ้าง^{นี้} พะ^{นี้} ยาน^{นี้} อื่น^{นี้} มา^{นี้}
สืบ^{นี้} ให้^{นี้} เป็น^{นี้} ที่^{นี้} เส^{นี้} เว^{นี้} ล^{นี้} าศ^{นี้} ของ^{นี้} ศาล^{นี้} จะ^{นี้} อ้าง^{นี้} ฉะนั้น^{นี้} เพราะ^{นี้}
เจ้า^{นี้} ท^{นี้} ร^{นี้} พ^{นี้} ย^{นี้} คือ^{นี้} ภ^{นี้} ร^{นี้} ย^{นี้} าค^{นี้} ุ^{นี้} ใหญ่^{นี้} ย^{นี้} าน^{นี้} คา^{นี้} ซึ่ง^{นี้} เป็น^{นี้} ผู้^{นี้}
ได้^{นี้} เห็น^{นี้} เหตุ^{นี้} การ^{นี้} ฉ^{นี้} ล^{นี้} ออก^{นี้} แต่^{นี้} ปาก^{นี้} เกีย^{นี้} ย^{นี้} วน^{นี้} นั้น^{นี้} ก็^{นี้}
จะ^{นี้} ช่วย^{นี้} ให้^{นี้} ศาล^{นี้} พิ^{นี้} ราช^{นี้} ณา^{นี้} พิ^{นี้} พาก^{นี้} ษ^{นี้} าศ^{นี้} คน^{นี้} ได้^{นี้} เพียง^{นี้}
พอ” ท่าน^{นี้} ผู้^{นี้} พิ^{นี้} พากษา^{นี้} ใหญ่^{นี้} หัน^{นี้} มา^{นี้} ทาง^{นี้} หมอบ^{นี้}
แจ่ม^{นี้} และ^{นี้} ถาม^{นี้} ว่า^{นี้} “จำ^{นี้} เล^{นี้} ย^{นี้} ล่ะ^{นี้} มี^{นี้} พะ^{นี้} ยาน^{นี้} ไหม^{นี้}
—ใคร^{นี้} ย่าง^{นี้} ?” หมอบ^{นี้} แจ่ม^{นี้} ลูก^{นี้} ชน^{นี้} ค^{นี้} อย^{นี้} ว่า^{นี้}
“จำ^{นี้} เล^{นี้} ย^{นี้} ไม่มี^{นี้} พะ^{นี้} ยาน^{นี้} และ^{นี้} จะ^{นี้} ไม่^{นี้} อ้าง^{นี้} พะ^{นี้} ยาน^{นี้} ญ^{นี้} ค^{นี้} ล^{นี้}
เลย^{นี้} ขอให้^{นี้} โจ^{นี้} ท^{นี้} ัก^{นี้} เริ่ม^{นี้} ล^{นี้} มี^{นี้} ส^{นี้} ืบ^{นี้} พะ^{นี้} ยาน^{นี้} โดย^{นี้} เร็ว^{นี้}
จะ^{นี้} ก็^{นี้} เพราะ^{นี้} เช^{นี้} อด^{นี้} แน^{นี้} ว่า^{นี้} ค^{นี้} ัน^{นี้} คง^{นี้} จะ^{นี้} เส^{นี้} ร^{นี้} ใ^{นี้} น^{นี้} ได้^{นี้}
ใน^{นี้} วัน^{นี้} น^{นี้}” บรรดา^{นี้} ผู้^{นี้} ที่^{นี้} มา^{นี้} ฟัง^{นี้} การ^{นี้} ชำ^{นี้} ระ^{นี้} ค^{นี้} ัน^{นี้}
รวม^{นี้} ทั้ง^{นี้} ข^{นี้} ำ^{นี้} เจ้า^{นี้} ค^{นี้} วย^{นี้} ต่าง^{นี้} อย^{นี้} าก^{นี้} จะ^{นี้} ก^{นี้} ว่า^{นี้} หมอบ^{นี้} แจ่ม^{นี้}
จะ^{นี้} ออก^{นี้} ไม่^{นี้} ไหน^{นี้} ส่วน^{นี้} นาย^{นี้} ค^{นี้} ำ^{นี้} เค^{นี้} ง^{นี้} ค^{นี้} ทำ^{นี้} ทาง^{นี้} ไม่^{นี้}
ค^{นี้} อย^{นี้} จะ^{นี้} ส^{นี้} ย^{นี้} าย^{นี้} ใจ^{นี้} คง^{นี้} จะ^{นี้} เป็น^{นี้} เพราะ^{นี้} ได้^{นี้} ย^{นี้} น^{นี้} หมอบ^{นี้} แจ่ม^{นี้}
พก^{นี้} กับ^{นี้} อัยการ^{นี้} ว่า^{นี้} จะ^{นี้} มา^{นี้} สาร^{นี้} ภา^{นี้} พ^{นี้} และ^{นี้} พก^{นี้} กับ^{นี้} ศาล^{นี้}
ว่า^{นี้} เรือง^{นี้} ัน^{นี้} จะ^{นี้} เส^{นี้} ร^{นี้} ใ^{นี้} น^{นี้} วัน^{นี้} น^{นี้} ก็^{นี้} คง^{นี้} จะ^{นี้} ไม่^{นี้} มี^{นี้} ทาง^{นี้} แก^{นี้} ะ^{นี้} ไ^{นี้}
นอกจาก^{นี้} วั^{นี้} สาร^{นี้} ภา^{นี้} พ^{นี้} จ^{นี้} ะ^{นี้} เส^{นี้} ร^{นี้} ใ^{นี้} น^{นี้} ได้^{นี้} เร็ว^{นี้} และ^{นี้}
นาย^{นี้} ช^{นี้} อง^{นี้} ก็^{นี้} คง^{นี้} จะ^{นี้} ค^{นี้} ึก^{นี้} เห็น^{นี้} เช่น^{นี้} นั้น^{นี้} เหมือน^{นี้} กัน^{นี้} จ^{นี้}
กะ^{นี้} ช^{นี้} ย^{นี้} ตาม^{นี้} ข^{นี้} ำ^{นี้} เจ้า^{นี้} ว่า^{นี้} “คุณ^{นี้} เห็น^{นี้} ยัง^{นี้} ไ^{นี้} ม^{นี้} ึง^{นี้}
เรือง^{นี้} น^{นี้} ผม^{นี้} ออก^{นี้} จะ^{นี้} ห^{นี้} น^{นี้} ก^{นี้} ใ^{นี้} มา^{นี้} ก^{นี้}” ข^{นี้} ำ^{นี้} เจ้า^{นี้}

ก็ ร้องหนักใจไม่น้อยกว่า นายชอง เหมือนกัน
แต่รุ่งขึ้นการบำรุงขวัญ ข้าพเจ้าบอก
“คงว่าอะไร ทันทอมคงมีทางแน่” จึง
ค่อยดูสวาทในเททราวายไป เมื่ออัยการถาม
พระยานในข้ออ้างคือ ตามเรื่องทกล่าว ๆ กันมา
แต่เมืองกันจนเข อัยการแล้วก็หยก ทก ๆ คน
ที่ใดฟังคำพระยานโกหาก็ดี ก็พากันเชื่อว่า
จำเลยต้องกระเบื้องแน่ อัยการสั่งการสืบพระยาน
สืบปากคำแล้ว หมอแหม่มได้ทักพระยานว่า
“เมื่อผู้ร้ายด้อมมีคุณคุมพระยานอแจ้ พระยาน
กลัวมากไม่ใช่ไร?” อัยการแหม่มล้างว่า
“พระยานได้ให้การมาแต่ต้นแล้วว่าทชชาก
และตามธรรมชาติใคร ๆ ก็ต้องกลัว เมื่อมีผู้นำแทนทั้งสองคนยังไม่เห็นทางอย่างไร แต่เห็นว่าเข
มาทำเช่นนั้น เห็นว่าไม่ควรถามซ้ำ และศาลจะถามก่อน ทำให้สยบใจดีกว่า ก็เลยคิดใจตามไป
ไม่ควรบอกเสียเวลาเปล่า ๆ ถ้าทชชาก “ส่วนท่านอัยการยังคงเห็นว่าหมอแหม่ม
คงนอกสามขบ ก็พารณาไม่เสร็จ” หมอแหม่ม
คุณมาก หันไปพูดกับผู้พิพากษาว่า “เรื่องน
เป็นเรื่องคอขาดบาดตาย ขอศาลได้กรุณา
ให้จำเลยมีโอกาสดูทุกอย่าง ที่กระตุณาได้ และ
โปรดทักคำให้การของพระยาน ตามคำถามของ
ผมด้วย ซึ่งถึงจะเป็นคำถามสามัญก็จริง แต่
ผมจะโทษให้เห็นประโยชน์เป็นพิเศษจนได้
และเชื่อว่าคงกินเวลาไม่ถึงถึงของ ๓ ขบของท่าน
อัยการว่าเป็นแน่” ศาลตกลงให้ทนาย

ถามพระยานได้ตามความประสงค์ “เมื่อ
พระยานกลัวเช่นนั้น ก็ไม่กล้าเหลียวมากผู้ร้าย
เลยใช่ไหม?” พระยานรับว่าใช่และศาลท
“เพราะฉะนั้น ที่พระยานเห็นผู้ร้ายด้อมมีคุณขอว่า
และแขนข้างซ้ายคว้นเหมือนนกย้าเลยน (ซึ่ง
นายคำเที่ยง เล่นเอานายคำเที่ยงส่คงวาย) ก็
เห็นจากในกระถก ไม่ใช่เห็นจากตัวผู้ร้ายใช่
ไหม?” พระยานรับว่าใช่และศาลท พอ
หมอแหม่มถามพระยานมาดังเพียงนี้ ข้าพเจ้าก็
เห็นทางของหมอแหม่มได้กระเจ่าง และนึกชม
หมอแหม่มเป็นอันมาก และกระซิบบอกนายชอง
กับนายคำเที่ยงว่าอย่ากลัว หมอแหม่มเป็นค่อแล้ว
—ขออ้อใช้ขอหน่อยว่า เวลานั้น พระยานทกใจ
ไม่มีสติระกลดเมอเลยใช่ไหม?” พระยาน
รับว่าใช่อีก และใช่ไหมเอ ท่านอัยการเห็นว่า
หมอแหม่มเหลวไหลทให้ ก็เกยขมมากจนค้วย
ก่อนไป หมอแหม่มขอขไป ทราล เอากระถกเงา
มาทำพิธทกลอง ศาลอพิทกลอ, หมอแหม่ม
ให้เอากระถก ทั้ง หนา บัดถึงทก ทั้ง ส่นาพระยาน
และเบ้ทผาทคูลมออก ทุก ๆ ทกล ทูส่เงอ

พ. ศ. ๒๔๗๖

หมอมั่นว่าความ

กว่าหมอมั่นจะทำอะไร ข้าพเจ้าเข้าใจความ
ประสงค์ของหมอมั่นก็ จึงนั่งขมกอยกความ
มีชัยของหมอมั่น ส่วนท่านอัยการลูกขุน
พูดว่า “นั่นหมอมั่นเอาการมาสองแง่ตัว
ในศาล?” หมอมั่นตอบว่า “ครั้น
เคยลงมาแข่งตัวให้ใครท้าว” เมื่อครั้ง
กระโดดเสร็จแล้ว หมอมั่นขออนุญาตศาลทำ
ท่าทางทดลองให้ศาลดู ศาลอนุญาต หมอ
มั่น ขอมิได้ขมกอยกความใหญ่จากคำศาลมา
แทนมัน แล้วก็ทำท่าผู้ร้ายให้พะยานในกระด
คือ หมอมั่นเอามือซ้ายถือไม้บรรทัด แล้วเอ
อซ้ายหลังพะยาน พลังก็ถามพะยานว่า
“ผู้ร้ายทำท่ากันใช่ไหม?” พะยานว่าใช่
“ตามทพะยานเห็นในกระด ข้าพเจ้าถือไม้
บรรทัดมือไหน?” “มือขวา” พะยานตอบ
ชกเจน หมอมั่นขอให้ศาลทวิการทดลอง
ตามอาการที่หมอมั่นแสดงและคำที่พะยานตอบ
ขณะท่านเจ้าพนักงานอัยการรู้สึกประหลาด
ใจ และขออนุญาตศาลออกมากการทดลอง
ของหมอมั่นบ้าง ก็เห็นในกระดว่าหมอมั่น
ถือไม้บรรทัดมือขวากังพะยานว่า ซึ่งตาม
ความจริงก็เห็นจากตัวหมอมั่นอยู่ ว่าหมอ
มั่น ถือไม้บรรทัดมือซ้าย เลบอท่านออกมา
ว่า “แปลกจริงแฮ!—ที่แรกไม่ชักย้ายคิก”

เมื่อศาลทวิการตัดสินเสร็จแล้ว หมอมั่นก็
เลิกแสดงวิธทดลอง และให้เก็บกระด แล้วเดิน
เข้ามายังที่ตามเดิม และแสดงข้อศาลว่า
“ข้าแต่ท่านผู้พิพากษา ข้าพเจ้าขอชี้แจงว่า
ความวิธที่ทดลองข้อหน้าศาลเมื่อก่อนนั้น จะ
เห็นได้ว่า ตามคำของพะยาน เรืองมือซ้าย และ
มือขวานั้น ไม่ตรงต่อความจริงเลย ทั้ง
เป็นเพราะเงาในกระด ข้อมือต้องกลบกัน คือ
ซ้ายเป็นขวา และขวาเป็นซ้าย ระกล่าวให้เห็น
ได้ง่ายอีกอย่างหนึ่งว่า เงาในกระดกลบกัน คือ
หนึ่งสี่ที่เราเขียน ตามธรรมเนียมเมื่อส่องดูใน
กระด จะเห็นกลับเป็นเหมือนเขียนด้วยมือซ้าย
และอ่านไม่ไ้ แต่ถ้าเขียนกลับด้วยมือซ้ายแล้ว
ส่องในกระด ก็จะอ่านไ้ได้อย่างเขียนด้วยมือขวา
เพราะฉะนั้น ผู้ร้ายรายนั้น ต้องเป็นคนมือขว
ข้างขวา เมื่อมาทำการโจรกรรมที่บ้านผู้ใหญ
บ้านตา และเข้าที่มกรรยาผู้ใหญ่บ้านโดยกร
โชก ว่าร้องจะพบนกขมกมัน ต้องถือมือซ้าย
แต่ดูในกระดก็เห็นเป็นมือขวา และโดยเหตุ
ที่พะยานกำลังตกใจกลัวจนหมดสติ จึงไม่มี
โอกาสระกิดว่าเงาในกระดกลับด้วยจริง กลับกัน
อย่างไร ถึงได้ทดลองให้ศาลพิจารณา และ
ท่านอัยการก็ได้บอกมากและเห็นประจักษ์ด้วย
ตาของท่านเองก็แล้ว อาศัยเหตุผลทั้งหลาย

เหลือนทน

ศิวศรียานนท์

ข้าพเจ้า ไปใน การ ทำบุญ ทำสัณ วัน ศพ
ภรรยาของเพื่อน คิดว่าไปล่าสัตว์กันยังไม่
เย็นไร ยิ่งแซกกลัสมกแล้วก็ยิ่งกั เพราะ
กันเองจะได้มีเวลาพกกับเจ้าภาพ และอีกประ
การ ๑ ก็ยังทวงอยู่ ว่า อย่างไรก็ยังมึนมายมึน
งูไฟ อยู่กันนั้น พอจะเป็นเพื่อนคุยได้ก็

นายมัน งูไฟ แก่เป็นคนรู้หลักนักปราชญ์
ทำทางสมภูมิ แค่ก่อนข้างไร้ม ธรรมคา
ไร้มโดยมากในอัย นายมันแก่กับธรรมคา
ไม่พ่น แก่แกเลื่อเวลาในอัยได้ ถ้าเป็น
ข้าพเจ้า หรือ เพื่อนทรกอน ๆ แก่ถลอชนก ถ้า
เค็มทแก่กว่า “คนไม่มาอาซา” แค่ถ้าเป็นคน
ที่แก่ไม่ไว้นหน้า แก่กัไช้ผรุสวาททเคียว

พอข้าพเจ้าไปถึง แซกกอน ๆ กลัสมกเกอย
หมคแล้ววิ่ง คงเหลือแค่คุณหลวงไทยเกษม
คุณหลวงสัญญา และคุณฉิมขณคุยกกันอยู่ คุณ
หลวงขอมมณอยู่ทไ้ระยแซกกลางชาลาชาน
คนเคียว ถกไปก็มึนแซกกอนมึนอยู่อกหมู่ ๑ ซึ่ง
ข้าพเจ้าไม่รู้จัก

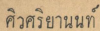
คนแรกททกข้าพเจ้ากอนกคอกคุณหลวง

ไทยเกษม เธอใช้คำขู่แทนทกว่า “คุณไม่ได้
ให้เรองแก่ไทยเกษมนานแล้วนา เกอน
พุดคิกายนจะมีเล้มพิเศษ คุณต้องเขียน”

ข้าพเจ้ายังไม่ได้นักเขียนอะไรทั้งหมค
ในยุคนั เลือกร่างการเขียนเรื่องลงแมกาซีนเสีย
นานแล้ว แค่เมื่อถกทกทกเขาโดยขั้รยันทัน
ถ้วนเช่นนั้น ข้าพเจ้าทาคำคอบไม่ได้ นอก
จากข้มแห้ง ๆ เลยไปนั้คุยกับคุณหลวงขอม

คุณหลวงขอมมณแก่ เป็นคนชอบออกความ
เห็น แก่ไม่ใคร่ออกความเห็นต่อคนอื่น ส่วน
ตัวข้าพเจ้าแก่ออกจะชอบ เพราะข้าพเจ้าปล่อย
ให้แก่มัโอกาสสมากทศกทแก่ระขายได้ ท่อ
เมื่อข้าพเจ้าเค็มอกเขาเมื่อไร จึงทำให้แก่หยุด

ควัยการซักคอบแก่ แก่กัฉลาคพอ เพราะถ้าจำ
เป็นแก่กัซงัก ความจริงความเห็นอันยักยว
และหลายประการของแก่ก็มีประโยชน์อยู่ข้าง
ถักชกขวงเสียเสมอไปก็ไม่ได้พังก ๆ ความ
สำคัญซอ ๑ ที่ข้าพเจ้าเลอยจำได้ แก่ออก
ความเห็นในเชิงว่าพังก ว่า “เรามึนแก่เสียแล้ว
จึงจะขมกกว่าสามารถอยู่ เขากว่าพ่นสมัย ลู

พญศจิก

ชาติเราเจริญเทียบมทนกับชาติอื่นแล้วกัน เรา
จึงมีมาขบเรื่องบนเทงคค พอดีนายมนกิน
ข้าวเสร็จ แล้วกินข้าวพวงเข้ามาหาพวกเรา
เรารู้สึกครกครนจนอก นายมนยังไม่นอนทยอน
กันนั่ง คดหลวงไทยเกษมก็กล่าวปฏิเสธนถาร

ว่า "แห่ม คุรชอรับ เมอทพวกผสมของคุรชอ"
 นักรบประทานอาหารทรงกบไฟฟ้า คบ
 รัศมีสว่างมาก "นายมนึงลงสู่ยวทรพ
 คุนบ่ ไม่ปรปักษ์ คุนทลงบ่ของพทกบ "หนึ่ง
 สอเรื่องขุนช้างขุนแผนนคไม่ไขว่เง้นนา ทา
 หนึ่งสอชอนชยาภ" จาพเจ้ากล่าวรับรอง นาย
 มนคองชาพเจ้า แล้วทนไปคองทลงบ่ของ
 แลวกกล่าวขว่า "นเรอรวรมนึงโงกน อาง
 ไปลงทงสอเรื่องขุนช้างขุนแซ้ง ไม่เข้าใจ
 ้วย"

คุณฉิม “จริงครับ กลอน^๕ คม^๕ช้า^๕ พก^๕
ถึงใครจะเลเห็นภาพของ^๕คน^๕น^๕เชียว^๕ ชน^๕ข้าง^๕
มีลักษณะ^๕อย่าง^๕ไร กิริยา^๕การ^๕อย่าง^๕ไร—”
นายมันตอก “ช้า^๕ก^๕อน^๕ ท^๕ค^๕ณ^๕ ช^๕น^๕แ^๕น^๕
พระ^๕ไ^๕ว^๕ ทำ^๕ไม^๕เ^๕อ^๕ย^๕ย^๕ง^๕ละ?”

นายมัน " นมนนยคคิธรรมแล้วหรือแก "

หลวงสิริญา " ผมจะยกนวให้พระอภัย "

พ. ศ. ๒๔๗๖

เหลือนท

เกือบ ชนช้างก็ขึ้นรอง”

หนังสือเล่มนี้กระหว่าย บังเอิญเจ้านายท่าน
แอนด”

หรือแก ไม่มีอาชา”

หลวงสัญญา “จริงนา กลอนเป็นเขมม
พงศ์ ่มเทศขงเหมือนตงเสื่อ จะลิกเอ
น้องกินเหมือนชนหมู่ ส้มลัสเคียะ คำไม่มี
เสียลัคคำ”

หลวงสัญญา “จริง ผมอ่านทุกคำ แต่
ละยบเขยวนออกกระดากเกลอนไปเสียแล้ว”

ข้าพเจ้า “เห็นจะเกยวักการพิมพ์ คน
ที่ไม่รู้ความหมาย และไม่ใช้นักเลงกลอน ที่
โคตนาไม่รู้จักเอาตามชอบใจ คำของ อิศริ-
ญาณ เก่งจริง ๆ พังซี ‘ล้องเท่าเล่นก็ไ้ ไ้
กล่า ๆ แค่ว่าอย่าเอียงเขาเอียงหลัง”

ข้าพเจ้า “ผมยอมว่ากระบวนกลอนตลาด
แล้ว สุนทรวิเก่ง ผมยอมเอาเป็นครู คนอื่นที่
ว่าแก่งกลอนเก่งยังไม่ยอม”

หลวงสัญญา “ผมคิดนึกแล้วยังเอาความ
ไม่ออก คุณหมายความว่าอะไร?”

นายมันออกจะมีลัษณะคล้ายจากขรมเขน
ยมีข้าง เพราะแกก็เขนนักเลง เมื่อพดลทาง
ของแก ไม่มีอันทราญค่อแก แกก็ร่วมวงกย
เราไ้ส่นก แต่ถ้าเขนอันทราญค่อแก ถึงจะถูก
ทาง เช่นชนช้างเขนทางของแกโดยทวง แกก็
แสดงหุ แกโควักกลอนพระอภัยขเนียง เพอ
แสดงว่าแกก็เอาไ้ส่นักหนาว่า “พราหมณ์
ทิวร้อพ้ออย่าประมาทหมัน อันรูปกลันรสเสียง
สำเนียงหวาน กยีส้มลัสลัคฤกักกาล เห็นวาม
ลึบ ๆ ไม่พริบตา” แล้วสนับสนุนว่า “เห็น
ไหม คำทุกคำคำทั้งนั้น จะหาเสียไม่มีเลย
ยกน่วให้ทีเกือบ”

ข้าพเจ้า “ความก็เข้าใจ ๆ กันอยู่ แต่
อธิบายยากจริง”

นายมันแกออกจะพอใจ เพราะเราพูดกัน
เห็นเข้าใจทางของแก แกก็ยวมากพลาง
ยมีพลางแล้วพกว่า “ความคมขำมีอยู่นา แต่
ว่านักเขยวนไม่ออก ขอเวลาอีกหน่อยละะ”

หลวงข้อมหนึ่งมานานแล้ว ออกจะควมไม่
ไ้ จึงเขยขึ้นว่า “ผมก็คิดเหมือนกัน
ระคิความว่า ทำอะไรต้องใจให้มันคนให้กายกะ
มั่ง?”

นายมัน “ก็ไม่เชิง ขอเวลาผมทริตรอง

ข้าพเจ้า “นอกจากกลอนพระอภัยแล้วพก สักหน่อยละะ ความเปรียบพระคัมภีร์ชวนให้
ถึงกลอนและคำเสกษณดะก็ อิศริญาณ แต่ ก็อยู่นา เช่นว่า ‘เสื่อเพราะข่าปก ข่ารก

คีตศรียานนท์

พฤศจิกายน

เพราะเสียด ยินเย็นเพราะหม้าย หมายความว่า
ยังเพราะกินเย็น' ฟังคุณน้าข้า ผสมชอบ
วัง ๆ"

หลวงสัจญา "ของคุณกับของผมนึกกัน
อยู่นึกน้อย ยางที่ระจำมาฝึกกัน"

นายมนรู้สึกระหาย อยากรู้ทรงพิศ
"ไหนของคุณหลวงว่ายังไร ผมน้ามาจาก
หนังสือทมิฬหลักฐานเทียบนา"

หลวงสัจญา "เสียดเพราะเข้าปาก ข้าง
เพราะเสียด หิวเย็นเพราะผมนั่ง ผมนั่ง
เพราะหิวเย็น"

นายมน "เอะ พระท่านสวดทำนองแปลก
ผมนั่งไปฟังใกล้ ๆ สักหน่อย" ทำท่าจะลุกขึ้น

คุณหลวงไทยเกษม "คุณก็ไฉนอย่าไป
นั่งคุณก่อนเถอะขอรับ"

นายมน "คนไม่มีอาชา" แต่เมื่อ
หลวงสัจญญายกไว้จึงลุกไม่ขึ้น

เราซึ่งรักการคุยไปคุย ๑ ไฉนเสียด
ห้องรับแขกหัวเราะกันคึกคักทั้งผู้หญิง และ ผู้
ชาย เราพากันมองขึ้นไปข้างบน เห็นคุณจมน

อันอธิบายฟังอยู่ เรายังไม่เข้าใจว่าแกอธิบาย
ถึงเรื่องอะไร ทุก ๆ คนเห็นคุณจมนั่นรู้สึก
แปลก เพราะแกก็ผมนใหม่ อันที่จริงผม

แกก็น้อยอยู่แล้ว แกก็เสียดเรียนจนเรียกว่า
คึกคักหัวทักหน้าตาแปลก แกอธิบายให้พวก
ข้างบนฟัง ว่า แกไม่ได้ตั้งใจจะคิดผมนั้น

หรือก เป็นด้วยแค้นง่วงเลยหลับไป ข้าง
คึกเขา ๆ ตามชอบใจ คินขมนมของคุณกรท
ไหนได้ แกใจไม่ไหวเสียแล้ว.

คุณฉิมพุก้านไปแต่ข้างล่าง "ที่ไหนได้
คกกระโทกพลอยโจนนะไม่ว่า"

นายมนวางหน้าเฉยไม่มองคุณจมน คิน
คุณฉิมพิก ๆ พอคุณจมนอธิบายให้เขาคิด
ใจแล้ว แกก็ลงมาหาพวกเรา หลวงข้อม

เกดพาให้นั่งเคียงกับคุณจมน คุณจมนแก้วว่า
ง่ายนั่งลงอย่างไม้คกคาน นายมนลุกขึ้นเคียว
หมากหน้าแคง ลุกไปคุเขาเล่นหมากกรุกกัน

แล้วตะโกนเรียกข้าพเจ้า ให้ไปเล่นหมากกรุก
การสนทนาของเรา จึงเป็นอันยุติคึกกันเพียง
เท่านั้น.

เรื่อง

คณะปติ^๑

ป. อินทวงศ์ แปล ป. ส. ศาสตรී ตรวจแก้

พระวิฆเนศวรเป็นเทวดาผู้เป็นเจ้าแห่งอุป-
สรรคทั้งหลาย เหมือนกับคัพพิ^๑ ซึ่งเป็น อภิไธย
แรงอยู่นั้น ด้วยพระองค์อาวยันกาลให้อุปสรรค
เกิดขึ้นหรือทำลายได้ ที่พระวิฆเนศวรมี
อำนาจอาทำได้ทั้ง ๒ ประการเช่นนั้นมีประจักษ์
อยู่ในตอนแ^๑เรื่องอุบคิของพระองค์ ซึ่งมีมา
ในคัมภีร์ลึงคปุระณะ ในคัมภีร์นั้นกล่าวว่าพวก
อสูรกับ รากษสได้ทำการ บุกเข้ายัญญ์ และ การ
กุกศต่าง ๆ ได้รับพรจากพระศิวะผู้เป็นเจ้า ด้วย
ความพิทักษ์แห่งพร ซึ่งได้รับจาก พระศิวะนั้น
พวกอสูรและรากษสจึงเกิดสู้รบ พวกเทวดาให้
ถึงปราศัยพ่ายแพ้ พระอินทร์และเทวดาองค์
อื่น ๆ เมื่อได้รับความรบกวนจากพวกรากษส
เช่นนั้นต่างก็นำความเดือดร้อน ขึ้นกราบทูลต่อ
พระศิวะเป็นเจ้า วิงวอนขอให้ทรงสร้างพระ
วิฆเนศวรขึ้น เพื่อยะเป็นเจ้า แห่ง อุปสรรค ทั้ง
หลาย และจะเกียจกันพวกอสูรและรากษส

มิให้พยายามกระทำการกุกศต่าง ๆ ได้ โดย
อุบายเช่นนี้จะกันมิให้พวกอสูรและรากษสควร
ได้รับพรจากพระศิวะเป็นเจ้าอีกต่อไป พระศิวะ
ยอมประทานพรตามที่เทพเจ้าทั้งหลายปรารถ
นา ทรงอธิษฐานให้พระโอรัสอันจักยังเกิดแก่
พระองค์มีคุณ สมัยที่ครบถ้วน ตามลักษณะนั้น
แล้วพระอัสสะซัง^๑ซึ่งเป็นส่วนแห่งเกษของพระ
ศิวะก็บังเกิดเป็นสรีระร่างอันงดงามมาแต่กรรม
ของพระนางปารวตี พระศิวะขนานนามแก่รูป
นั้นว่า พระวิฆเนศวรและทรงแนะนำให้ทำการ
ขัดขวางพวกอสูรและ รากษสเสียจากการบุช^๑
ยัญญ์และการกุกศอื่น ๆ แต่ให้ช่วยเหลือแก่
เหล่าเทวดาและ มนุษย์ที่ประพฤติดีอื่น ๆ ใน
ความพยายามที่จะทำการกุกศ นั้นแต่พระวิฆ
เนศวรก็อยู่ค้ำ^๑ขึ้น และได้รับ ตำแหน่ง เช่น นั้น
แล้วก็ไ้กระทำการ ตาม หน้าที่เรอบมาในหมู่
ชาวฮินดูและผู้นับถืออื่น ๆ ทั่วไป

^๑ จากหนังสือฮินดู อีโคโนมิกออฟ ของท่าน ที. เอ. โอบินนาถ เรา เอ็ม. เอ.

ป. อินทวงศ์

พฤศจิกายน

คามที่โลกกล่าวมาแล้วนั้น แสงว่า พระ
วิเศษนครเป็นพระกิตติขางการฆ่าเพื่อกุศลทั้ง-
สิ้นอันไม่สมควร และช่วยเหลือการฆ่าเพื่อกุศลอันสมควร
เรื่องราวอันแสงถึงกานึก
ของพระวิเศษนครนั้นมีต่าง ๆ กันกล่าวไว้ใน
คัมภีร์ปุราณะต่าง ๆ คัมภีร์คิระปุราณะ ได้
แสดงบรรยายการปฏิสนธิแห่งพระวิเศษนครไว้
ดังนี้

กานึกแห่งพระวิเศษนครมีแปลก ๆ กันใน
สมัยแห่งการสร้างอันต่าง ๆ กัน ข้าพเจ้า
จะเล่าเรื่อง การปฏิสนธิ ของเทพยเจ้าองค์หนึ่งซึ่ง
เกิดขึ้นในเศวตกลีป ครึ่งหนึ่ง นางชยยา
และวิชัยผู้เป็นสหายทั้งสอง ของ พระนางปาร-
วตีออกความเห็น ว่า ถึงแม้พระมันนุที ภฤณิก
และเทพยอื่น ๆ ในพวกมหากเล็กของพระคิระ
เป็นมหากเล็กของพระนางอยู่แล้วก็ตาม แต่
ยังสู้พระนางมีคนใช้ของตนเองไม่ไว้ พระนาง
ปารวตีมีความรักใคร่กับคำแนะนำเช่นนั้น จึง
บังเกิดเรื่องขึ้นดังต่อไปนี้ วาระหนึ่ง เมื่อ
พระนางกำลัง สงบน้อย อยู่ในห้องภายในตำหนัก
พระคิระ หาดทรายไม่ช้าเวลานั้นพระนางอยู่
โตน แสงไปสู่ที่ซึ่งพระนางกำลังสงบน้อย
พระนางปารวตีรำลึกถึงคำแนะนำของสหายขึ้น
มาได้ในเรื่องจะสร้างผู้ใดคนหนึ่ง ซึ่งควรเป็นคน

ใช้ ที่ชอศศย จึงเอาโคลงจากฉนวนหนึ่งขึ้นเป็นคน
รูปร่างสวยงามและสง่าทำให้เจ้าทวารอย่าง
กวกชัน ไม่ยอมให้ผู้ใดเข้าไปข้างในโดย
มิได้รับอนุญาต วันหนึ่ง พระคิระเห็นเจ้า
ประสงค์รักภพพระชายา แต่พระองค์จะเข้า
ไปในห้องพระนางปารวตีหาได้ไม่ เพราะ
นายทวารบาลคนใหม่ไม่ยอมให้เข้าไป พระ
คิระก็พยายามอื่นวอนและชักทาลาเร่งความ
ประสงค์ไม่ พระองค์จึงได้ตั้งพระทัยจะ
เข้าไปโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง เมื่อผู้รักษาทวารคน
ใหม่เห็นดังนั้น จึงประหารพระคิระด้วยหาว
สองสามทีแล้วไล่ให้ออกไป พระคิระกรว
ต่อความ ประพฤติ ของไพร่ เสด็จ ผู้เป็นข้าแห่ง
มเหสี จึงสั่งให้คณะภฤณญามารฆ่าทาส
ผู้นั้นเสียในที่ใด การต่อสู้ครั้งนั้นพระญามาร
ข้างฝ่ายพระคิระเป็นผู้ปราชยถึง ถูกขับไล่ให้
หนีไป พระวิชัย สุพรหมญะและเทพย
อื่น ๆ ได้เข้าช่วยข้างพระคิระ รวมกำลัง
เข้าสู้พระวิเศษนคร แต่กิตติหาชนะไม่ ครั้น
พระนางปารวตีเห็น พระวิเศษนคร ผู้โอรสต่อสู้
อยู่กับเหล่าศัตรูผู้มีกำลังมากแต่ลำพังผู้เดียว
จึงส่งนางพ้าน้อย ๆ สองคนมาช่วย โอรส เทพ
นางทั้งสองได้ช่วยป้องกัน อันตรายให้พ้น พระ
วิเศษนครโดยใช้อธิฤทธิ์ถึงศาสตราวุธ ซึ่ง

พ. ศ. ๒๔๖๖

เรื่องคณะปติ

แสดงมายังพระวิมเนศวรนั้นให้มาทางเสีย
เอง เมื่อพระวิมเนศวรเห็นไม่มีทางโคระเขาชัย
ชนะพระวิมเนศวรได้ จึงใช้กลอุบายทำเป็น
แพ้และควย มารยาททำเป็นแพ้น กัระยการ
ต่อสู้กันเสียได้ ฝ่ายเทพยনারทั้งสี่เห็นว่
อยู่ที่นั่นต่อไปไม่เป็นประโยชน์อันใดแล้วก็กลับ
มาเล่าพระนางปารวดีเสีย ฉะนั้น จึงเป็น
โอกาสให้พระคิระกัศริยะพระวิมเนศวรไปได้

ฤษีนาถระโกนำข่าวที่ พระวิมเนศวร เป็น
อินทราโยไปแจ้งแก่พระนางปารวดี เมื่อพระ
นางทราวยเช่นนี้ก็นั่งภาลโทษอย่าง ล้นเหลือ
ถึง กนิมิต เทพย์ นารี นักร ขัน ๑๐๐๐ คน
เพื่อ คอย แทะ ผู้ ที่ ทำ อินทราโย พระ วิมเนศวร
เทพย์นารี เหล่านั้นได้รบกับ เทพย์เจ้า ทั้งหลาย
เป็นสามารด ปราชญ์นาถระและผู้ อินทิกะ
ปลดเปลืองฐานะอันน่าสงสารของเทพย์เจ้าทั้ง
หลายจึงได้วิ่งวอนต่อพระนางปารวดีขอให้เลิก
แล้วต่อกัน พระนางปารวดีสัญญาว่าจะยอม
สงบทันที ถ้าทำโอรสของพระนางให้กลับมีชีวิต
ขึ้นมาได้ เมื่อพระคิระได้ทรงทราวยเช่นนี้
จึงสั่งให้เทพย์เจ้าทั้งหลายพากันรีบไปทางทิศ
เหนือทันทีและให้กัศริยะของสควมชีวิตขงพ
เป็นครั้งแรกมาต่อสู้กับโอรสของพระนางปารวดี
ที่ชาคนัน เทพย์เจ้าทั้งหลายก็มุ่งไปตามคำสั่ง

พยข้างขวาทรง จึงกัศริยะข้างนั้นมาต่อสู้กับ
พระวิมเนศวร ข้างนั้นมิงายอยู่ข้างเดียว ฉะนั้น
คชานนะ (ชื่อพระวิมเนศวร) จึงมิงายข้างเดียว
จนทกวณ และมิงายว่า เขกทนคะ เมื่อ
พระนางปารวดีได้ เห็นโอรส กลับคืน ชีวิตด้วย
อาการเช่นนี้รู้สึกยินดีอันมาก จึงนำไป
เล่าพระคิระ พระวิมเนศวรได้ขอชมมาต่อ
พระคิระและเทพย์เจ้าทั้งหลายในฐานะที่ตนเป็น
ผู้ชากอชฉาเสียแล้วอันมีความด้วยความเคารพ
ต่อพระบิดาผู้ทรงคุณ พระคิระมีความพอ
พระทัยเป็นอันมาก ทรงยกเกียรติยศให้
เป็นประมุขแห่งเหล่าพญามาร และทรงเจิมให้
เป็นคณะปติ โดยเหตุนี้ พระวิมเนศวรจึง
ได้นำมาว่า คชานนเอกททนคะและคณะปติ ก็น

เรื่องราวอันกล่าวถึงกำเนิดแห่ง พระวิม-
เนศวร ทมิมาในปารวระ อนุๆ ยงมียต่าง ๆ กัน
อีกในหนังสือชินคิลโลได้ไว้ อาจารย์เกนเนกได้
เล่าเรื่องย่อ ๆ ตามที่ได้มาจากคัมภีร์วราหะ—
ปารวระ มกฤษยะปารวระ และสกันนระ—
ปารวระ ไว่กัณ เทพคาและฤษี ผู้มีศ
ทั้งหลายได้เห็นว่าการกระทำ ซึ่งตนเองหรือ
ผู้อื่นเริ่มนันทกทั้งชีวิตเคยได้สำเร็จไปโดย
สะดวกทั้งนั้น (คือ คนกัที่ทำสำเร็จจนชีวิตทำ
สำเร็จ) แล้วปรียากันถึงวิธีที่จะทำความ

ป. อินทวงศ์

พฤตจิกร

ชักชวนให้เลิกแก่การกระทำของคนชั่ว ไกลจากความเห็นกันว่า จะพากันไปเล่า พระพุทธเจ้า พวกเทพกษัตริย์เหล่านั้น จึงหันหน้าไปยังภูเขาโกสลา และกล่าวคำประณามพระพุทธรูปด้วยความเคารพว่า ข้าแต่พระมหาเทพ พระเทวาทิเทพ พระศรีนคร และพระศรีศัล พระองค์ผู้เคยเท่านั้นที่อาจสร้างผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งมีความสามารถคอยทำความชักชวนให้เกิดกับสิ่งอื่นไม่สมควรทั้งหลาย เมื่อพระคิวกัสสกับอภัยคำเหล่านั้นแล้วก็ทอพระเนตรพระนางปารวตี และทรงดำริว่า จักควร ทำอย่างไร จึงจะประสิทธิ์ประสาทให้สัมความปวารณาของเทพยเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น เมื่อคำริอยู่เช่นนั้น ก็มีชายหนุ่ม เกิดออกมาแต่ศรีโสภณแห่งพระพิศตร (ซึ่งนับเป็นส่วนแห่งพระกายที่แล้วด้วยอากาศธาตุนั้น) เป็นผู้มั่งคั่งมีแผ่นขาน ลักษณะอย่างเดียวกับพระคิวกัสสทั้งทีเป็นพระพุทธรูปองค์หนึ่งทั้งกาย และเป็นที่นารถของเทพกษัตริย์ทั้งหลายด้วยความงาม พระอมาโกเห็นเช่นนั้นประจักษ์ชัดขึ้น ความวิริยาอันเป็นนิสัยก็พลันบังเกิดขึ้น จึงกล่าวคำแข่งกับความรู้ว่า เจ้าอย่าทำให้ข้าเกิดกริ้วด้วยการเห็นเขาวลัทธิอันงามเช่นนั้นเลย

ฉะนั้น เจ้าจึงมีเคียดเป็นช้าง และ อูรอนโทเด็ก และด้วยอาการเช่นนั้น ขอความ สวยาม ของเจ้าจงเสื่อมไปสิ้น พระคิวกัสสกล่าวแก่โอรสเช่นนั้นว่า เจ้าจึงมีนามว่า คณะะ วินายกะ วิณนระชะ โอรสแห่งพระคิวกัสส เจ้าจึงเป็นประมุขแห่งพวกวินายกะและคณะ ความสำเร็จและไม่สำเร็จจะมีเพราะอาศัยเจ้า เจ้าเป็นผู้มีอำนาจในหมู่เทพทั้งหลายในการขยายบุญ และกิจการทั้งปวง เพราะฉะนั้น เจ้าเป็นผู้ควรเคารพหรือกล่าวถึงก่อนทุกโอกาส ถ้าไม่เช่นนั้นก็ธุระและการวิงวอนใดๆ ของผู้ซึ่งละเว้นเจ้าเสีย จงอย่ามีความสำเร็จ

ในที่สุดยี่ปวารณาแล้วว่า รูปคณะปะตินิ เกิดขึ้นพร้อมกันมีหัวเป็นช้างม่านคึกเคิม แต่มีอกเร่องหนึ่งกล่าวว่า วันหนึ่ง คณะเมื่อพระนางปารวตีทรงนั่งอยู่ นามัน ไซ และสิ่งโสโครก ซึ่งไหลออกจากพระกาย เกิดเป็นรูปชายขึ้นคนหนึ่ง พระนางจึงเอาน้ำในแม่น้ำคงคาพรมรูปนั้นให้มีชีวิตขึ้น

ข้อความต่อไปนี้ มีอยู่ในคัมภีร์สภานะ— ปวารณา อ้างว่าคณะปะตินิเกิดแต่พระนางปารวตีฝ่ายเดียว คือ พระคิวกัสสแต่พระนางปารวตีว่า ก่อนนั้นในเวลาอันเป็นระหว่างทวารปยุคและ

๑. พระอนุภักวีโดยเหตุที่พระวิฆเนศวรเกิดแต่พระคิวกัสสโดยส่วนเดียว

พ. ศ. ๒๔๓๖

เรื่องคณะปติ

กลียุคเหล่าสัตว์ คนทราม (นอกจากอารยชน) ศัตรูและผู้ทำลายทั้งหลายได้โอกาสขึ้นสวรรค์ได้ด้วยอาศัยที่เขาเคยได้ ไป (ให้พระคิระ) ที่เทวาลัยในเมืองโสเมศวร ซึ่งเป็นสถานที่มีชื่อเสียง การบูชาบุญและพิธีกรรม การบริจาคทานและพิธีการใหญ่ทั้งหมดตามที่ได้กำหนดไว้กับยุกติ ผู้คนย่อมไปแต่ที่เทวาลัยเท่านั้น เพราะเหตุนี้ บรรดาผู้ใหญ่และเด็ก ผู้เข้าใจและไม่เข้าใจในพระเวท ทั้งเหล่าสัตว์และพวกศัตรูก็ขึ้นสวรรค์กันสิ้นจนแน่นเกินอศรว่า พระอินทร์และเทพยเจ้ารู้สึกเห็นทุกขที่มีมนุษย์ขึ้นไปมากมาย ต่างก็หาหนทางป้องกันจากพระคิระ แล้วจึงทูลด้วยความเคารพทักท้วงไปว่า ข้าแต่พระคิงกรัวยความกรุณาของท่าน สวรรค์จึงยังเยือกด้วยหมื่นมนุษย์ พวกข้าพเจ้าเกรงจะถูกไล่ลงไปแล้ว พวกมนุษย์เหล่านั้นเที่ยวเล่นผ่านไปสู่วัยต่าง ๆ ตามความประสงค์ โฆษณาตัวเองว่า ข้าคือผู้ยิ่งใหญ่ พระธรรมราชาเห็นทะเยอ ความคึก ความซว ของเขาเหล่านั้น แล้วก็ต้องเพิกเฉย โดยความประหลาดใจ ในรททั้ง ๗ คอยเฝ้ารับพวกนั้นอยู่ แต่เมื่อได้มาไหว้เทวาลัย แห่ง พระองค์ บ้าง ทั้งหลาย ย่อมคืนใจไป เขาทั้งหลายย่อมถึงอนาคคอันเลิศ

พระคิระทูลว่า ทั้งนี้เป็นด้วยข้อสัญญาอันมีต่อโสเม (พระจันทร์) หากควรล่วงละเมิดเสียไม่ เพราะฉะนั้น ทุกคนที่ไปสู่เทวาลัยโสเมศวรต้องขึ้นสวรรค์ เจ้าทั้งหลายจงไปอ้อนวอนต่อพระนางปารวตีเถิด พระนางจะคิดอ่านหาหนทางให้เจ้าพ้นจากความทุกข์ยากนั้นเสียได้ เทพยเจ้าเหล่านั้นได้คุกเข่าลงต่อพระพักตร์พระนางปารวตี วิงวอนขอความช่วยเหลือ ด้วยถ้อยคำเย็นยอ อันวิเศษยักยวว่า ขอความสรวเสริญจงมีแก่พระนาง ข้าแต่พระนางผู้มหาเทพยนาถ และผู้อุปถัมภกสกลโลก ความสรวเสริญจงมีแก่พระนาง ข้าแต่พระนางผู้ประทุมเนตรมีรัศมีกระจ่าง ความสรวเสริญจงมีแก่พระนาง ข้าแต่พระนางผู้เป็นที่ประจักษ์แห่งพระคิระ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสร้างและทำลายเสียซึ่งสิ่งทั้งหลาย ความสรวเสริญจงมีแก่พระนาง ข้าแต่พระนางผู้ได้กำหนดกฎเกณฑ์ ความสรวเสริญจงมีแก่พระนาง ข้าแต่พระนางกาฬราศรี พระนางทุรคาผู้ปกครองสกลโลก ผู้เป็นต้นกำเนิดของสัตว์เพศทั้งมนุษย์และเทพคา ของไภ้ประสาทให้พวกข้าพเจ้าพ้นจาก ความทุกข์ยาก ด้วยเถิด แน่เทพยนาถ (พระคิระก็สรวต่อไป) เมื่อนางได้สรวกับคำอ้อนวอนของพระอินทร์และเทพยเจ้า

ป. อินทวงศ์

พฤศจิกายน

ทั้งหลายแล้ว นางก็พลันบังเกิดความสงสัยว่า โอ! ข้าขอสรรเสริญท่าน ข้าแต่ท่านผู้เป็น
 ใจพระกายแก่เขา ๆ แล้วก็เกิดเป็น รูปประ-
 หลากจนรูปหนึ่ง มีมือ ๔ มือ และศีรษะ
 เป็นช้าง แล้วนางก็กล่าวแก่เทพเจ้าเหล่า
 นั้นว่า เพื่อให้สมความมุ่งหมายแห่งประโยชน์
 ของเจ้าทั้งหลายข้างสวรรค์บนชั้น ซึ่งจะ
 ได้ชักชวนแก่หมื่นมนุษย์ในยางโอกาส และ
 ระคอยชองกันมิให้เขาทั้งหลายไปไหว้เทวาลัย
 โสมนาถได้ โดยอาการเช่นมนุษย์เหล่านั้น
 ก็ระทกรก เมื่อเทพเจ้าเหล่านั้นได้ฟังคำ
 ชี้แจงเช่นนั้นแล้วก็กลัวยัยสำนักแห่งตนๆ โดย
 มิได้มีความทันท่วงทีก่อนมนุษย์อีกเลย

แล้วเจ้าหิวช้างได้กล่าว แก่ นาง เช่นนี้ว่า
 ข้าแต่พระเทวี พระแม่เจ้าจะให้ข้าทำสิ่งไรขอ
 ได้ทรงขัญชามาเด็ก แล้วนางก็ตอบว่า จง
 ชักชวนไม่ให้พวกมนุษย์ไปไหว้เทวาลัยโสม-
 นาถ และชักชวนให้พวกเขาละทิ้งความมุง
 หมายชั่วพลตอให้ตกใจบุตรภรรยาและทรัพย์
 สมบัติ แต่เจ้าจงช่วยชัก ความชักของ
 ทั้งหลายจากบุคคลผู้เคารพเจ้าด้วยเพลงสรร
 เสริญดังจะกล่าวต่อไปนี้ และเจ้าจงทำให้ชน
 เหล่านั้นได้ด้วยความกรุณา จาก พระคิเวโดย
 การทำการ สักการบูชา ณ ที่วิลาชัยโสมนาถ

โอ! ข้าขอสรรเสริญท่าน ข้าแต่ท่านผู้เป็น
 เจ้าแห่งอุปสรรคทั้งหลาย สวามีแห่ง นางสีทิ
 และนางพุทธิ คณะปักษีผู้ชำนาญ ผู้ประทานซึ่ง
 ความมั่งคั่ง ผู้เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จแห่งผู้
 ไม่เคารพ ข้าแต่พระคเณศวร ข้าขอสรรเสริญ
 ท่าน ท่านผู้เป็นโอรสแห่งพระนางอุมามุณีนำ
 หวากกลวิ (แก่) มั่นคงและคงโทษให้ง่าย ข้า
 แต่พระวินายกะ ข้าขอสรรเสริญท่าน ข้าแต่
 พระคชพิภค ซึ่งเมื่อกาลก่อนได้ยกย่องเหล่า
 เทพเจ้า และอุปการะให้ความประสงค์สำเร็จ
 ทุกอย่าง ข้าขอสรรเสริญท่าน แล้วนาง
 ปารวตีได้กล่าวต่อไปว่า เจ้าจงไกรยความ
 สรรเสริญและสักการะในวันที่ ๔ ทุก ๆ ปี
 ถ้าใครอ้อนวอนพระวินายกะก่อนแล้ว ความ
 ลำบากทั้งหลายจะไม่เกิดขึ้นขวางต่อการได้สิ่งที่
 ต้องประสงค์ และผลอันเกิด ก็ระเกิดขึ้น จาก
 การบูชาขัญญ์ การชุกชุมและการวิงวอนอื่นๆ
 ในคัมภีร์สุปฺรฤทธาคมมีข้อความอีกอย่าง
 หนึ่งในเรื่องการปฏิสนธิของพระคเณศวร ว่า
 พระคิเวได้ทรงเล่าให้ท้าวพระวิฆเนศวร ฟังเอง
 ดังต่อไปนี้ ในกาลครั้งหนึ่ง ข้าพร้อมด้วย
 นางปารวตีได้พากันไปเที่ยวยัง พนาวันนโหล
 เขาหิมาลัย เพื่อแสวงหาความสุขสำราญ

๑. จากหนังสืออินทนิลโลภี ของ เคนเนดี หน้า ๓๕๔-๓๕๖

พ. ศ. ๒๔๓๖

เรื่องคณะปติ

ในที่นี้ ข้าทั้งสองเห็นข้างผู้ เมียสองตัว กำลังร่วมรสสังวาสกันอยู่ทำให้ข้าทั้งสองรู้สึกเสียวระสันในการมรสยิ่งนัก ข้าทั้งสองใครจะได้รับความบันเทิง ด้วย รูปเป็นข้างนั้นบ้าง ข้าจึงแปลงตัวเป็นข้างผู้นางสาววัดเป็นข้างเมีย แล้วได้ร่วมรสกันเกิดความเกษมสุขยิ่งนัก ด้วยประการฉะนี้แลจึงอุบคเฝ้าผู้มีหน้าเหมือนข้าจึง

เรื่องดังกล่าวถึงพระวิฆเนศวร ซึ่งนบถิรกัน ว่าเก่าที่สุดก็มีอยู่ใน คัมภีร์โอศุเรยพราหมณะ^๑ ตอนที่ ๑ บทที่ ๒๑ ว่าคณะปติเป็นองค์เดียวกับพระพรหม คือ พรหมผลสุปติ หรือ พุทธสุปติ ศาสตราจารย์มิกกล่าวไว้ แรกที่เริ่มแต่งตำราความรู้อย่าง ๆ มีตัวอักษรใช้กันอยู่แล้ว เขาทำบัญญัติศัพท์ทั้งหลายขึ้น เช่นบัญญัติรวมศัพท์ซึ่ง มี รูป หรือ ความ หมาย เป็น อย่างเดียวกันหรือมีลักษณะอะไรอัน พอเพอะเอาแยกไว้เป็นวรรค ๆ ได้ บัญชีเหล่านี้จึงขึ้นเป็นคณะ ๆ

จึงนบถิรกันว่าเป็นของดี คำว่าคณะปติ—เจ้าแห่งคณะเป็นชื่อของพรหมผลสุปติ ต่อมาถิรกันว่า คำนั้นหมายถึงถึงความรู้บ้าง พระพรหมบ้าง พระเวทย์บ้าง มีคณะต่าง ๆ กล่าวไว้ในพวกคัมภีร์ ปุราณะศาสนา ขยายของอาจารย์ชาลสก็เก้นที่รวบรวมคณะพระนิพนธ์ไว้

เล่ากันมาว่า เมื่อพระวชิระแต่งเรื่องมหาภารตะใช้พระคณิศวรเป็นเลขานุการเขียนตามคำบอกโดยใช้นามเป็นกนิส

ในคัมภีร์พรหมไววรรคปุราณะกล่าวว่าพระคณิศวร ก็คือพระกฤษณะนั่นเอง ซึ่งเดิมได้มีรูปเป็นมนุษย์ พระศินได้พบเธอเมื่อยังเป็นทารกอยู่ ด้วยเหตุที่ใกล้พบกับพระศินเคียรของทารกนั้นเขาออกไปสู่โคโลกระ (สวรรค์ของพระกฤษณะ) มีลูกช้างโอราวะกะตัวหนึ่งอยู่ในป่า พระศินจึงตกหัวลูกช้างนั้นมาคือเขากบิลตัวทารก

เช่นนี้จะเห็นได้ว่าพระคณิศวรหรือพระวิฆ

๑. เหตุที่คัมภีร์นั้นว่า คณะปติ เป็นองค์เดียวกับ พรหมผลสุปติ เห็นจะเป็นเพราะเหตุดังนี้ คือ—ศัพท์ว่า คณะปติ แปลว่า หัวหน้าคณะ คำว่า คณะ นี้จะเข้าใจกันว่าเป็นบัญญัติศัพท์ เพราะเขาเคยทำบัญญัติศัพท์ขึ้นโดยที่เอาศัพท์ ซึ่งมีรูปหรือมีความหมายเหมือนกัน รวมเป็นพวกเดียวกันเรียกว่า คณะ ในคัมภีร์เวท พรหมผลสุปติ หมายความว่ารวมตัวศัพท์สำหรับสวดอ้อนวอนหรือเคารพ ฉะนั้นศัพท์ว่า คณะปติและพรหมผลสุปติ จึงมีความหมายความเป็นอย่างเดียวกัน จึงได้คู่อย่างกล่าวไว้ด้วย แต่คนโดยมากเข้าใจกันว่า พระวิฆเนศวรได้ชื่อ คณะปติด้วยเป็นหัวหน้าคณะ คือ พวกมหาคเณรของพระอิศวร (ศาสตร์)

ป. อินทวงศ์

พฤศจิกายน

เนศวรรนั้นเข้าใจกันว่าได้ กำเนิดมาแต่พระคิเว
โดยส่วนเคี้ยว หรือนางปารวักโดยส่วนเคี้ยว
หรือทั้งพระคิเวและนางปารวักทั้งสองนั้น ยัง
ถือกันว่า พระคเณศวรเป็นปางของ พระกฤษณะ
อีก ทั้งยังมีหนังสือกล่าวไว้ว่า พระคเณศวรเป็น
ผู้หนึ่ง ผู้เคี้ยว กับ พระพรหม และ พรหมลลิต
หรือพุทธลลิตด้วย ฉะนั้น เรื่องราวอันเป็น
กำเนิดของพระวิฆเนศวร จึงเป็นของยุ่งยาก
มาก

ตามธรรมเนียมสมัยนั้น พวกสักขีบรรดา
ชินท ย่อมบูชาพระคเณศวร ก่อนในเมื่อเริ่มพิธี
ต่าง ๆ ก็คือ เมื่อจะสรรเสริญเทวกาซึ่งถึงแม่
ว่าสูงกว่า (พระคเณศวรนั่นเอง) ก็คือ พร้อม
ทั้งใน การประพันธ์ คำว่า ทั้งปวง และ กิจการที่
สำคัญทุกอย่าง

พระวิฆเนศวรมีชื่อต่าง ๆ กันดังนี้คือ คณะ
ปติ เอกทนต์ เหมมฤกะ ลมโภทระ สุรป-
กรณะ กษานณะ และคุหากระชะ เหตุที่
เรียกชื่อพระวิฆเนศวรว่า กษานณะ เอกทนต์
คณะปติหรือคเณศวรนั้นได้กล่าวแล้วแต่เมื่อ
ต้น แต่ก็มีภริยาพรหมไววรณะปุราณะ อธิบาย
ถึง ชื่อ ของ เทพเจ้า องค์ นั้น ข้าง ศัพท อย่าง
แปลก ๆ ว่า ค ในคณะปติศัพท์ เป็นเครื่องหมาย
หมายว่าปัญญาและ ฉะนั้นหมายความว่าโมกษะคือ

การพ้นจาก สังสารวัฏ ของอาตมา ปติ คือ เจ้า
แห่งปัญญา และ โมกษะ จึง เป็น คเณศวร คือ
ปรพพรหม เอก ในคำ เอกทนต์หมายความว่าสิ่ง
สูงที่สุดเป็นองค์หนึ่งของคเณศวร และ ทนต์
หมายถึงเกศานาภ เพราะฉะนั้น เอกทนต์
ก็คือ สิ่งสูงที่สุดพร้อมทั้งสรรพเกศานาภ
คำว่า เหมมฤกะ เท แปลว่าปราศจากความชั่ว
หรือความอ่อนแอ คำว่า รมฤกะ หมายถึง
การขบกัน คือ ช่วยขบรังสัดท่อนแอให้
พ้นจากภัยอันตราย เพราะฉะนั้น เหมมฤกะ
รวมกันแปลว่าผู้ขบกันผู้อ่อนแอ ทั้งของพระ
วิฆเนศวร โคชินด้วยเหตุที่ ได้กินอาหารที่พระ
วิฆณะและพระคิเวประทานให้ เขาจึงได้ชาน
นามพระวิฆเนศวรว่า ลมโภทระ หงของคชานณะ
ซึ่งโยกไปโยกมาเป็นเครื่องหมายการขบสรวททั้ง

หลายของผู้ที่ขบและเข่นเครื่องหมายปัญญา
ด้วย เพราะเหตุที่ได้กำเนิดจาก พระนาง
ปารวักก่อนคเณศวรคือสุพรหมณะ จึงได้เรียกว่า
คุหากระชะ ส่วนคัมภีร์วิษนุยกะปุราณะกล่าว
ว่า เพราะเหตุที่เขื่อนาคันคิไปทางชอชธรรม
จึงได้นำมาว่า วินายกะ คำอธิบายนามวินายกะ
อีกอย่างหนึ่ง กล่าวไว้ ในคัมภีร์วามนะ
ปุราณะอ้างว่า เพราะเหตุที่เขื่อนาคันคิโดยปราศ
จาก นายกะ หรือยิภา (คือ หมายถึงที่เกิด

พ. ศ. ๒๔๓๖

เรื่องคณะปติ

แต่พระนางปารวตีส่วนเกี่ยว) จึงไ้ถามว่า
วินายก

กล่าวกันว่าเทวสถานสุพรมณยเป็นของ
ตกในอินทเกียภาคไ้ แต่เทวสถานวิฆเนศวร
ยังมีมากไปกว่านั้นอีก ทุก ๆ หมู่บ้านแม้ที่
สุดในตำบลเล็ก ๆ ก็ยังมีรูปพระวิฆเนศวรโดย
จะมีเทวาลัยหรือไม่ก็ตาม รูปพระวิฆเนศวร
จะไ้เห็นในที่ต่าง ๆ โดยมิเว้น เช่น ตาม
ทางเข้าหมู่บ้าน ตามบ่อน ตามโคกต้นไม้ ใกล้
หมู่บ้าน ตามทางขวามือที่เข้าไปสู่โบสถ์พระ
คิระ และที่ (หน้า) โยเสมากำแพงโบสถ์ของ
พระวิฆนุและพระคิระ และในวิหารพิเศษซึ่ง
สร้างไว้มุมกระวนคกเฉียงไ้ ในคิวัลยสถาน

ในคัมภีร์ปฐมมณฑลกล่าวไว้ว่า ในโบสถ์
ซึ่งสร้างอุทิศถวายแก่ พระคเณศวร จะต้องมี
รูปคชกรณะอยู่ข้างซ้ายมือ รูปพระคเณศวรรูป
พระสิทธีอยู่ข้างขวามือ รูปเศวริอยู่ข้างทิศเหนือ
รูปพทุธิอยู่ข้างตะวันออก รูปพาลนทระอยู่
ตะวันออกเฉียงไ้ รูปสรัสวตีอยู่ทิศไ้ รูป
กเณรอยู่ทิศตะวันตก รูปอมระอยู่ข้างหลัง
มีรูปทวารบาลประคุดะคิในสี่ประตูของโบสถ์นั้น
คิที่อยู่ประตูตะวันออก ชช วิฆณะ และ วิฆณะ
ราชะ คิซึ่งอยู่ประตูคานไค มีนามว่า สวฤทระ
และพลวาน ทางประตูคานทิศตะวันตกมีนามว่า

คชกรณะและโคกรณะ และทางประตูคานเหนือ
มีนามว่า สสุสามะและศุภทายกะ รูปเหล่านี้
เป็นรูปเศวริ มีลักษณะ นาคสี่ มือข้างหนึ่งอยู่
ในท่าครุชชี (ช) มืออีกข้างหนึ่งถือทศ
(ตะของ) ถ้าเป็น วิฆณะและวิฆณะราชะ มือ
อีกข้างหนึ่งนั้นถือปรัศู (ขวาน) และถือคอกบัว
ถ้าเป็นสวฤทระกับพลวานถือพระขรรค์และไ้ที่
ถ้าเป็น คชกรณะ และโคกรณะ ถือ ธนู และ ลูก
ศร ถ้าเป็นสสุสามะกับ ศุภทายกะ ถือคอกบัว
และขอช้าง

รูปพระวิฆเนศวร มีทั้งนั่งและยืน ทรงนง
ข้างทั้งสี่ยื่นออกมาสนนและเหน หรือสี่หิไค แต่
มีน้อย ถ้าหากเป็นรูปยืนลำตัวมักงอนคิหนึ่ง
มีลักษณะอย่างทวิงกะ (งอทั้งสองส่วน) ก็มี
และทวิงกะ (งอทั้งสามส่วน) ก็มี รูปยืนของ
คณะปตินั้นมักจะมีลักษณะอย่างสมภะกะ (มี
ส่วนเสมอ) โดยลำตัวมิไ้งอไ้ สำหรับ
รูปนั่งมีกฎไว้ว่า ข้างซ้ายพิฆวางลงบนที่นั่ง
ส่วนขวาพิฆวางบนโคนขาซ้าย (ครุปีที่ ๑
แผ่นที่ ๑) อย่างไ้กคคเอนก้วยข้างจำหลักโดย
มากมักทำให้เห็นท้องพลั้เกินไ้ จนไม่
สามารถทำให้ขาทั้งสองไขว้กันอยู่ข้างหน้า
เพราะฉะนั้น เขาจึงทำขาข้างขวาให้งอเข้าและ
พิฆไว้บนที่นั่ง (ครุปีที่ ๒ แผ่นที่ ๑)

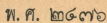
ป. อินทวงศ์

พดฺจิก

วงของพระเศวตวรรณหันไปทางซ้ายก็มี
ทางขวาก็มี แต่โดยมากหันไปทางซ้าย น้อย
ครั้งกระใดพบรูปที่มีวงหันไปทางขวา พระ
เศวตวรรณที่มีวงหันไปข้างขวาภาษาทมิฬเรียก
ว่า วลุมยุรวินายกะ และพระวิฆเนศวรที่มี
วงหันไปทางซ้ายเรียกว่า อิทามยุรวินายกะ
(ภาษาทมิฬ วลุม แปลว่า ขวามือ อิทาม แปลว่า
ซ้าย)

รูปพระวิฆเนศวรโดยมากมีสองนัยนาคา แต่
บางคัมภีร์กล่าวว่า รูปพิเศษบางรูปมีสามนัย
นาคา มี ๔-๖-๘ หรือ ๑๐ กร ที่สัก ๑๖ กร
ก็มี แต่โดยมากมีเพียง ๔ กร ส่วนท้องถิ่นเศวต
วรรณที่ใหญ่โตเสมอกับเขาเรียกกันว่า ลมโพท
ททรวงอก มีงูเป็นรูปขลุ่ยปู้ก งูอีกตัวหนึ่ง
นั้นพันรอบท้องเป็นเข็มขัด ในโบราณกล่าวถึง
เหตุที่เขามีกงูเป็นประคตไว้ เป็นเรื่องที่น่าฟังค
งต่อไปนี้ ครั้งหนึ่ง พระวิฆเนศวรได้รัยขนม
โมกหะเป็นจำนวนมากมาจากผู้ทมิฬช่า รัย
ประทานขนมเหล่านั้นจนหมดสิ้น แล้วก็น
ชั้หนอนเป็นพาหนะวิเศษเพื่อจะกลับไปยังสำนัก
ขณะนั้นเป็นเวลาพลบค่ำ หนูน้อยถูกยรรย
ภาระอื่นหนักเกินกำลังก็ไม่สามารถจะเดินไป
ได้โดยสะดวก และในเวลาที่จะเดินไปก็โดย
ยากเช่นนั้น พยงใหญ่ตัวหนึ่งเลื้อยขวาง

ทางมา เจ้าหนูก็สะกดลิ้นลงพร้อมทั้งพระ
วิฆเนศวร ซึ่งขอยืนหลังด้วยความตกใจ การ
ล้มตนเองเป็นเหตุทำให้พระเศวตวรรณซึ่งกินขนม
โมกหะจนอิ่มเต็มทันท้องแตก ขนมทั้งหลาย
ก็กระปลกระปลออกเกลื่อนกลาด เขือง
เกลี้ยขนมเหล่านั้นพลางก็เข้าไปในท้องซึ่งแตก
ออกนั้น และเองตัวซึ่งเป็นเหตุทำให้เกิด
อันตรายนั้นมารักให้มันคง เพราะเหตุนี้เอง
จึงเป็นประคต พระจันทร์ซึ่งมีดาวเป็นบริวาร
๒๗ ดวง ก็เห็นเหตุการณ์ทั้งหมดก็บังเกิด
ขึ้นบนแผ่นดินในเบื้องล่างก็หัวเราะก๊วยเสียงอันค
งพระเศวตวรรณได้ยินซึก พระเศวตวรรณมี
ความโกรธเป็นกำลัง ทุลัก สยประมาท เช่นนั้น
จึงไต่ถอนนางข้างหนึ่งขวางพระจันทร์ งามไป
ถูกพระจันทร์โดยแรงจนพระจันทร์หมดครีมีอัน
แรงกล้า ราวครีมีก็ลง เทพยเจ้าทั้งหลายจึง
เข้าไปหาพระเศวตวรรณ ด้วยการกล่าว ประณาม
ขอโทษพระจันทร์ ผู้ทำให้เกิดครีมีและขอให้
มีครีมีอย่างเดิม พระวิฆเนศวรพอใจในคำ
สรรเสริญของเทพยเจ้าเหล่านั้น จึงเปลี่ยน
คำแข็งที่จะให้ครีมีของพระจันทร์หมดไป อย่าง
จริงจึงนั้นก็มี คำหนัก เสื่อมลง และ เจริญขึ้น
(คือให้เป็นข้างแรมและให้มีข้างขึ้น) เรืองน
ชั้ชดงเหตุ พระเศวตวรรณ มีนางข้างเกี้ยว และท

พระจันทร์ข้างขึ้นและข้างแรม

รูป พระคชพัทตร์ (พระคณศวร) นี้มี
ลักษณะคล้ายอย่าง ข้าพเจ้าจะแสดงลักษณะ
ท่าทาง ของพระคณศวรโดยย่อต่อไปนี้

พาล-คณะปิกิ รูป^๒ปณักลัษฐาทารกัม^๑ ๔ กร^๓
 มีเคียรเป็นช้าง ในมณฑ^๔ ๔ นนถ^๕มะม่วง^๖
 กถัวย ชน^๗นถะชอย^๘ ทง^๙งถ^{๑๐}มมะจิก^{๑๑} กถาว^{๑๒}
 กน^{๑๓}ว^{๑๔}รูป^{๑๕}ม^{๑๖}ว^{๑๗}รณ^{๑๘}เหมือนพระอาทิตย์^{๑๙}เมือ^{๒๐}ออก^{๒๑}ย^{๒๒}

ครุฑ-คณูปติ รูปนี้เหมือนผู้ชายหนุ่ม
มือถือห่วง ขอบ มะขวิด ผลทว่า เส้สร่ม และ
ไม้ไผ่ วรรณแห่งเทพเจ้าองค์คนเป็นสรวง

ภักดี-วิเศษศวร เป็นรูปมี ๔ มือ ถือ
มะพร้าว มะม่วง ถิ่นน้ำตาล และถ้วยข้าว
ปลายสังข์ประคองนมสด และข้าวมรสหวาน
วรรณแห่งรูปนี้ มีสีขาวเหมือนดวงจันทร์ในฤดู
สาว

^๕วิระ—วิธเนศวร ลักษณะของพระวิธ-
^๕เนศวรของคณมี ๑๖ กร ถือเวลาหรือซากศพ
^๕ซึ่งเป็นชาวทมิฬก็รัก คนศรีวิชัยก็รัก ค่ายก็รัก
^๕มุกตะ หรือไม้ค้อน คธา หรือไม้ตะบอง ขอ
^๕ยี่หว่ง หลาว หอกซัด ขวาน และธง วรณแห่ง
^๕รูปนี้มีสีแดง

ศกฺขิ—ศกฺเขว แสวงถึงรูปทวมกหนึ่ง
คิ อรูปตถณมิกณะปติ อนนิยฏฺเฐนปติ มหา

คุณปติ อรรถคุณปติ และยิ่งคุณคุณปติ ใน

รูปเหล่านี้ รูปของลघุมัคคปติมี ๘ มีชื่อ
ลักษณะแก้ว ผลทมิฬ กอแก้ว หมอนำทา
ด้วยทองประภี ทมิฬ ช่อ บ่วง กลปิกละตึก
(เจ้าวลลัมมัคคสมัคคิเสณอกกัลปพฤษ) และ
กอกไม้ของกนกพาดะเทยผล และที่ปลายวง
เป็นสายน้ำไหล วรรณแห่งรูปนี้ มีสีขาว
ลักษณะเช่นท้าวมานิ ท่านอโฆระวิหารยไค
กล่าวไว้ในหนังสือ กิริยากรรมทโยทิตีที่เขาแต่ง
แต่ในคัมภีร์มนุสรมโทธิ กล่าวว่ ลघุมัคค
ปติมี ๓ คา และเมื่อสองข้างติดงากัยจักร
ส่วนอีกข้างหนึ่งนั้นอยู่ในท่าอภัย แต่เมื่อท
หาโคกกล่าวไว้อย่างใดไม่ แต่เข้าใจว่าคงมี
ไว้สำหรับคอกนางลัษมี วรรณแห่งลघุมัค
คปติตามคัมภีร์นว่าเช่นนี้เหลือ และว่า
นางลัษมี กอก พระคณเศวต ด้วยมือข้างหนึ่ง
และอีกข้างหนึ่งถือกอกแก้ว

อธิษฐานจิตบพิ เป็นเทนบถอกนมากจนทก
วันกเพราะว่าเชื่อว เป็นเทพยเจ้าทะให้ส่งท
ปรารภนามประการต่าง ๆ และยังถอกนว่า
เป็นผีประสิทธิประสาทพรทว ในคัมภีร์ทวียา
กรมทโยท ซึ่งโคกถ้าวถึงถ้วน ถ้าวไว
ว่า รูปนถอกนทว ททม พน จ้าวเปลือก
และถอกนมาลา (ลกประคำ) ส่วนคัมภีร์มนค

แล้วไซ้ จะต้องมีนางศกัติประภักด้วยเครื่อง
อาภรณ์ และนางสาวขลิบทอง นั่งอยู่ใกล้ ๆ
เหรมุทะ รูปของเหรมุทะต่างกับกับรูป
ของพระวิฆเนศวรรูปอื่นๆ มาก มีเศียรเป็น
ช้างทั้ง ๕ ทิศหน้า ๔ หน้า ไปยังทิศทั้ง ๕
หน้าทั้ง ๕ อยู่ในเขยอนของหน้าทั้ง ๕ เหล่านั้น
และทรงายชันไปข้างบน นั่งอยู่บนสิงห์ มีฉัต
ช่วง งา อักษมาลา (พวงลูกประคำ) ขวาม
และค้อนสามหัว ส่วนอีกมือหนึ่งถือขนม
โมทกะ อีก ๒ มืออยู่ในท่าประทานพรและให้
อภัย วรรณของเหรมุทะเป็นสัตว์ทอง

ประสพคุณ—คณปติ คณปติรับว่าเป็น
รูปขึ้น มีทั้งยืนโค้งตัวบางส่วน (สองหรือ
สามส่วน) และยืนตรง คมภรทหนึ่งกล่าวว่า
รูปนั้นอยู่ในท่าขมุก และอีกคมภรทหนึ่งกล่าว
ว่าอยู่ในท่าสมภมุก ในรูปโค้งตัวซึ่งได้พามา
แล้วก็มีเพียงแต่ ๓ ส่วน ที่ยืน (แทน) ของ
เทพเจ้าองค์นั้นเป็นปัทมาสนะ พระเศียรคว
รูปนี้มีสีแสดเหมือนพระอาทิตย์ยามอภัย และ
ประภักด้วยฉัตรแก้ว มีสองมือถือขมุกและขอ
และอีกสองมือถือเหลี่ยน มีหนึ่งอยู่ในท่า
ประทานพร อีกมือหนึ่งอยู่ในท่าให้อภัย แต่
ในทันตลักษณะเท่าที่สังเกตเห็นในรูปจำหลักและ
ลักษณะซึ่งได้พรรณนาไว้ในตำนานนั้นเป็นต่าง

กันอยู่ ประสพคุณคณปติไม่เคยเห็นรูปจำหลัก
ที่มีมือทั้งสองอยู่ในท่าประทานพร และให้อภัย
มีแต่ทำเป็นมือหนึ่งถือขมา มีหนึ่งถือขนม
โมทกะ งวงกำลังหยาบขนมโมทกะใส่ปาก
ขอ—คณปติ มีสีผิว ถือหนึ่งถือ อักษ
มาลา (ลูกประคำ) ท่อนไม้ และกรมขุน
(หม่อมเจ้า) ทำท่างน่ากลัว
อุณมตของดิษฏ์—คณปติ มีทาสสามคน มี
กายสีแสด มีทั้ง ๔ ถือขมุก ขอมใส่ขนม
โมทกะและงา นั่งอยู่เห็นเยี่ยงทาสจะทำทาง
เหมือนช้างข่มมัน

วิฆเนศวร—คณปติ เป็นรูปถือขมุกและ
ขอกำลังยืนและม้วน รูปนั้นอยู่ในหลังทนต์
วรรณเป็นสีแสดจก

ภูวนะ—คณปติ มี ๘ มือถือสิ่งๆ กันอื่น
ทำด้วยคันธอัย ลูกศรทำด้วยดอกไม้งาทำ
หัก ขว้าง ขอ และคันธอัย วรรณของกายมี
สีขาว กันศรซึ่งทำด้วยอัยและลูกศรที่ทำ
ด้วยดอกไม้นั้น เป็นเครื่องหมายของ พระกาม
เทพ พระเจ้าแห่งความรักของชาวฮินดู

นฤทศ—คณปติ นฤทศคณปติเป็นรูป
พระเศียรควโค่นหัว มี ๘ มือ ๗ มือ ถือขมุก
ขอ ขนม กุฎาร (ขวานเขมือหนึ่ง) งา วลัย
(เหล็ก) ใช้เป็นอาวุธ และอังกุฬ (แหวน)

ป. อินทวงศ์

พฤศจิกายน

อีกมือหนึ่งอยู่เฉยๆ เพื่อแสดงท่าทางต่างๆ ในการเดินว่า วรรณแห่งกายของรูปนั้นแสดงของ เพื่อสำแดงให้เห็นว่ารูปนั้นแปรปล้ำลงจนกว่าจะ ค่อยทำให้แลเห็น ขาข้างซ้ายงอเล็กน้อย เหยียบอยู่บนเท้ามาสนะ ส่วนขาข้างขวาถ งอลงอยู่ รูปจำหลักของพระคเณศวรประเภท นั้นโดยมากมี ๔ มือเท่านั้น ไม่ใช่ ๘ มือเหมือน คำพรรณนาทั่วไปแล้วนั้น

ทวิธา—คณปติ หรือที่เรียกกันอีกอย่าง หนึ่งว่า รากรี—คณปติมี ๔ มือ ถือขบง ขอ ขนมีโมกษะ แลเงา รูปนั้นว่ามี ๓ ทา มีกาย สีเหลืองขมิ้น ใส่น้ำเหลือง

ภาดรันทร์ กล่าวกันว่าพระรัตนตรัยถูกทมิ ลแห่งแสงมืดมิดมืดคร่ำหมองไป เมื่อคณปติ เห็นเช่นนั้นจึงเอาพระจันทร์มาวางที่หน้าผากเป็น จิลกะ (จิลก) โดยวิธีนี้ให้ช่วยให้พระรัตน ทัพนอกจากความเสียหายนั่นได้ เพราะฉะนั้น รูปของคณปติที่มีพระรัตนตรัยคิอยู่ ที่หน้าผาก จึงเรียกว่า ภาดรันทร์ คำอธิบายเช่นนั้นมิอยู่ ในคัมภีร์ พุทธมาตยาปฐาณะ

ศรปกรณะ มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระคเณศวร รูปนั้นว่า ครึ่งหนึ่ง พระฤาษีทั้งหลายแห่งพระ อนุให้กับ ฉะนั้น พระอนุจึงเสด็จอำนาจ พระคเณศวรมีความสงสัยจึงเอาหูกโยกให้

พระอนุมี ชีวิตขึ้นมาเหมือนกับพิศด้วย ศรป (พิศ) เพราะเหตุนี้จึงได้นามว่า ศรปกรณะ เอกทนต์ ซ่อนมีเรื่องไว้ว่า ปรัชารามเมื่อ ได้ ทำลาย พวก กษัตริย์ ทั้ง หลาย ด้วย ขวาน (ปรศุ) ซึ่งได้มีมาจากพระคเณศวร แล้วได้ ไป เขาไกรลาสเพื่อจะแสดงกัณฐ์มีพระคุณ แก่ เมื่อไปถึงที่นั้น พระคเณศวรได้ทำมิให้หยก อยู่เพียงทวารนิเวศน์แห่งพระคเณศวร โดยอ้างว่า พระคเณศวรกับพระนางปารวตีกำลังสนทนากัน อยู่ และมิยอมมิให้แขกเข้าไปหาปรัศาราม หาได้มี ความเกรงกลัวต่อคำตักเตือนของผู้รักษาตว รนั้นไม่พยายามจะขึ้นเข้าไปในสำนักนั้นโดย พล

กำลัง จึงเกิดการต่อสู้ขึ้นกับคณปติ ปรัชาราม ข้างพระคเณศวร ด้วย ขวาน โดย ความโกรธ ที่จริงพระคเณศวร มีกำลังพอที่จะขบถกัน การ ประหารด้วยขวานั้นได้ แต่ไม่กระทำเช่นนั้น เพราะไม่อยากเห็นขวานของบิดาเป็นอาวุธที่ไม่ มีฤทธิ์เดช เพราะฉะนั้น จึงเอางาช้าง ข้าง รัยขวาน จึงได้หักและหายไป โดยเหตุนี้ พระคเณศวรจึงเป็นเทพเจ้า ที่มี งา ข้าง เกียว

(เอกทนต์) ข้อที่ว่าเช่นนั้น มิอยู่ในคัมภีร์ พุทธมาตยาปฐาณะเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม รูป จำหลักมีจำนวนมากทำเป็นพระคเณศวรไม่มีงา ข้าง ขวานนั้นครั้นข้ามกับ พรรณนาทั่วไปใน

พ. ศ. ๒๕๓๖

เรื่องคณะปติ

คัมภีร์พระมหามหาปฐาณ

เราได้กล่าวมาแล้วว่าพระคเณศวรคือส่วน
อากาศธาตุ ในร่างกายของพระคเณศวร ซึ่งมี
ลักษณะเป็นพระเจ้าของสกลโลก ย่างที่
เขานักทำรูป พระวิฆเนศวรให้เส้นเครื่องหมาย
ของช่องว่างอันกว้างขวาง ซึ่งมีอยู่ทั่วไปและ
ปกคลุมสิ่งทั้งปวงอยู่ เขาจึงได้ทำทอของ
พระคเณศวรให้ใหญ่พอจะบรรจุขมโมทกะซึ่ง
เกินจำนวนที่ระบิได้ ขมโมทกะอันกลมๆ
ข้างที่ระบิหมายถึงเหล่าสัตว์ต่าง ๆ ในสกลโลก
ซึ่งลอยอยู่ในมหาสมุทรคืออากาศ แต่คัมภีร์
ปฐมาปฐาณ อธิบายว่าขมโมทกะนั้นเป็นรูป
เปรียบของมหาพุทธี คือปัญญาแห่งพระเป็นเจ้า
เรื่องข้อนี้เป็นปรากฏในคัมภีร์คัมภีร์มหาปฐาณ
กล่าวถึงเหตุการณ์ที่คณะปติทำงาน เมื่อ
คณะปติและสุพระหมณฺยอายุสมควรจะทำงาน
ได้ พระนางปารวตีกับพระคเณศวรปรึกษากันว่า
คนไหนควรจะทำงานก่อน จึงลงเนื้อเห็นกัน
ว่า ใครเกินทางรอบโลกได้ก่อน ควรจะ
ทำงานก่อน เมื่อสุพระหมณฺยเตรียมตัว
เข้าแข่งขันใครก็ชนะ ซึ่งเป็นการชนะออกเกิน

ทางรอบโลก ฝ่ายพระคเณศวรได้เพิกเฉย
ต่อเวลาและไม่เอาใจใส่ในการที่น้องชาย ขึ้น
หน้าไปก่อน เพราะรู้สึกว่าจะอย่างไรก็ ตน
ต้องมีชัยชนะ ขณะเมื่อสุพระหมณฺยได้พัน
สายคาไปแล้ว พระคเณศวรได้ไปหาพระคเณศวร
และพระนางอุมาทำประทักษิณเสีย ๑ รอบ ได้
กล่าวถึงพระเวทเป็นใจความว่า ถ้าบุตรทำ
ประทักษิณบิดามารดา ๑ รอบได้ก็คู่สวามีไป
รอบโลก พระคเณศวรและนางอุมามีความพอใจ
ในปัญญาของพระคเณศวรอย่างยิ่ง จึงได้
จัดการแต่งงานเชอภินางพุทธิและนางสัทธิดาซึ่ง
เป็นหญิงที่สวยงาม ด้วยนางพุทธิเกิดโอรสมี
นามว่า เกษม ด้วยนางสัทธิดาเกิดบุตรมีนามว่า
ลาภ เมื่อพระคเณศวรแต่งงานแล้ว สุพระหมณฺย
กลับมาถึง จึงทวงรางวัลที่พระคเณศวรและนางอุมา
ได้สัญญาไว้ ครั้นได้ทราบข่าวว่า พระคเณศวร
ชำนะด้วยวิธิต และถูกขอให้คอยอยู่นอกว่า
โอกาสของตนมาถึงแล้ว สุพระหมณฺยมี
ความเสียใจ เป็นอันมาก จึงลงจาก เทวราช
เพื่อจะบำเพ็ญตบะธรรมในที่นั้น และครอง
ชีวิตอยู่โดยความเป็นโสด เรื่องข้างบน

๑. ไม่ปรากฏว่า ศัพท์นี้หมายถึงสิ่งใดแน่ อักษรานุกรมภาษาสันสกฤตก็ต่างแปลว่า นกชนิดหนึ่ง และ
ภูเขาสูงหนึ่ง นกเถาตฺตฺชน นี้ไม่เกี่ยวข้องกับสุพระหมณฺย เลย ส่วนภูเขาเถาตฺตฺชน ปรากฏในนิชาว่า ลูกสุพระหมณฺย
ทำลาย ฉะนั้นจะแปลอย่างไรไม่มีความ คู่เหมือนผู้แต่งต้นฉบับหลงเสียในที่นี้ (ศาสตร)

ป. อินทวงศ์

พฤศจิกายน

แสดงให้เราเห็นชัดว่า พระคเณศวรรณ์เป็น (ชัยมัน)

เจ้าของ นางพริ้งและนางสีทอินัน คือเป็น เจ้าแห่งปัญญาและเป็นเจ้าแห่งผลสำเร็จ

คำอธิบายอันเกี่ยวแก่อาวุธที่พระคเณศวรรณ์ถือ ปรางค์อยู่ในคอนว่า กวียาขุประยูระ และ ความหมายของขุประยูระนั้นแล้ว

รูปของคณปติที่ปรากฏตามรูปนี้แต่แผ่นที่ ๑ ถึงแผ่นที่ ๑๗ นั้น ใกล้เคียงกับรูปเจ้าหลักแท้จริงที่เห็น รูปที่ ๑ ในแผ่นที่ ๑ คือรูปคณปติเจ้าหลักหินพระร่วงเสด็จสถิต ๒๒ (เวลาแห่งกันระยะ) ที่โยสถแห่งสสารท้าวและสักการาหาระที่เมืองกาลาห์ รูปนี้ทำขึ้นโดยช่างศิลป์ชาวขอมเขยยู่หนึ่ง นำระยเป็นตัวอย่าง อันที่ของแบบเจ้าหลักแห่งเมืองขอมเขยยู่ รูปนี้สร้างขึ้นใกล้เคียงสัก ก็แน่นอนว่าสมชนากัน หัวและวงโค้งชนากัน ทั้งวงซึ่งอยู่ข้างหนึ่งกับแขนและขาซึ่งอยู่ข้างหนึ่งก็สมกัน แขนและขาทั้งสองกลายและเครื่องประดับไม่มีที่ติเกิดขึ้น รูปนี้มือขวาข้างบนถือช่อ และมือซ้ายข้างบนถือบัว มือซ้ายข้างล่างถือขมมโมทกะ และมือขวาข้างล่างถืองา งวงนั้นจับพวงมาลัยซึ่งห้อยมาจากคอ ข้อที่สกลข้างที่ระยเห็นเครื่องหมายแสดงว่า รูปนี้เข้าประเภท อูริณญคณปติซึ่งเรียกกันว่า อุนมค

รูปที่ ๒ แผ่นที่ ๑ เป็นรูป เภวระคณปติทำด้วยงาช้าง ฝีมือโรงเรียนศิลปะแห่งเมืองทริอุนนุกปุระ ฝีมือสิ่งของอย่างเดียวกันกับรูปที่ ๑ ส่วนรูปนี้ (รูปที่ ๒) แม้จะเป็นตามแบบศิลปะของชาวตะวันตกบางส่วน นายช่างก็มิได้ทำตามอย่างคติการสร้างรูปแบบโบราณเป็นส่วนมาก ฝีมือที่เห็นส่วนมงกุฎ กลีบผ้า และอื่น ๆ อีกหลายประการ

รูปลักษณะคณปติคิลา คือ รูปที่ ๑ แผ่นที่ ๒ นั้นมีอยู่ที่โบสถ์ วิควันดาสวามิที่เมือง เกงกาดี ซึ่งสร้างขึ้นโดยกษัตริย์ปาลาญายะ ทรงพระนามว่า อริเกสรี ปรากฏรมปาลาญายะ ๑๔๔๑ แห่งคริสตศักราช เพราะฉะนั้น รูปนี้เห็นจะสร้างขึ้นในราวๆ สมัยนั้น ฝีมือเจ้าหลักรูปนี้ไม่ทราบเลย กวียาชนากไม่ใกล้เคียงสักกับเช่นวงหัว ทั้งและแขนขา ในมือ ๑๐ มือของรูปนี้ มือถือ จักร สังข์ ทลวง ขวาน งา และบัว (เห็นชัด) ส่วนของอื่นๆ ที่ถือก็เหมือนกัน รูปนี้ใกล้เคียงว่า เป็นอะไร งวงของคณปตินี้ถือเหมือนงา ในโบสถ์นาเคศวรสวามิ ที่เมือง กุมภโคถมี มีรูปของอูริณญคณปติ ซึ่งปรากฏตามรูปที่ ๒ แผ่นที่ ๒ มีมือ ๔ มือ ๓ มือถือ

พ. ศ. ๒๔๗๖

เรื่องคณะปติ

ชวาน บ่วง และชนมโฆทะ ส่วนที่ ๔ เป็นรูปโลหะเล็ก ๆ ของศาลพระอิศวร ที่เมือง
กอกเทพนาริ วงของรูปนี้รับของลัษของ ปฏิกิศจรมุในมณฑลคันทันโซร์ เป็นรูปแบบ
เทพนารินัน รูปของเทพนารินันมีอช้าย ทวิรงค์มีลัษตัวโค้ง๓ส่วน และยืนอยู่บนขั้วมา
ลัษคอกไม้ มีอชวายของลัษของคณปติ รูป สนะ มีประภาวลิ (ประภามณฑล) ล้อมรอบ
อชยายของคณปติคิลาใน แผ่น ที่ ๓ นั้น เป็น ของ มีอชย ๔ ลัษของบ่วง ชนมโฆทะ และงา บน
มณฑลโมฆอร์ รูปคณปตินีลลัษ ขอ บ่วง อนุ ศัระสวมนงกฏกรณชา บางทีรูปนี้สร้างไม่
และลูกอนุ ตามคำอธิบายในหนังสือมนทว ช้ากว่าศัวรรยที่ ๑๒-๑๓ แห่งคริสตศักราช
มหาศัวรร ในส่วนอื่น ๆ ของรูปนี้เกือบ รูปที่ ๒ ในแผ่นเดียวกันนั้น (แผ่นที่ ๖)
เหมือนกับรูปซึ่งมีอยู่ในเมืองกุมภโคดม เป็นรูปประสนคณปติจำหลักด้วยงาช้างทำใน

รูปเทรมุระคณปติโลหะ ซึ่งแสดงภาพ
คันทันและคันทันหลังไว้ใน แผ่นที่ ๔-๕ นั้น
เป็น ของ โยสถ์ นัลลัษะทากุณิยมนุม เมือง นาค
ปฏิกุณม รูปนี้ขลังสี มีอชยสองมีอยู่ในท่า
ประทานพรและให้อภัย อีก ๘ มีอชย ชวาน
บ่วง งา ขอ และอชยอีก ๔ อย่างนั้นยากที่
จะสังเกตให้รู้ได้ ข้อที่ควรสังเกตก็คือว่า
รูปนี้ มี ๕ ศัระสว ๆ ทั้ง ๔ ทิศหน้าไป ๔ ทิศ
ส่วนอีกศัระสวหนึ่งนั้นอยู่ตรงกลาง ข้างบน รูป
จำหลักนี้ดูไม่เก่าไปกว่าศัวรรยที่ ๑๕ แห่ง
คริสตศักราช

รูปของนฤท-คณปติ ตามที่ปรากฏอยู่
ในแผ่นที่ ๑ มีอยู่ที่ โยสถ์ไทยสเลศวรรที่เมือง
หะเพิบัก ซึ่งเป็น ราชธานีโบราณ ของ กษัตริย์
วงศ์ไทยสละ โยสถ์นี้กล่าวว่าได้ลงมือสร้าง
ในปี ๑๑๒๑ แห่งคริสตศักราช ในรัชสมัย
ของพระเจ้าวิษณุวรมัน เพราะฉะนั้น อายุของ
รูปสลักนี้อาจจะกำหนดแน่นอนได้ว่า สร้างใน

รูป ๒ รูปในชั้นแสดงถึงแบบทำรูปจำหลัก
ของประสนคณปติ รูปที่ ๑ ในแผ่นที่ ๖
วิจำหลักก็เล็ดไม่ผิดที่เห็นทั้งแผ่นหน้าดูรูปนี้

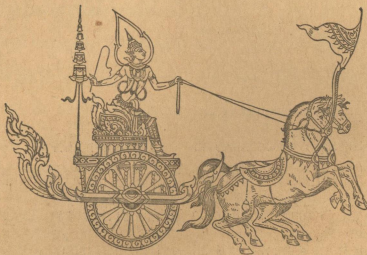

ป. อินทวงศ์

พฤศจิกายน

มี ๘ มื้อ ๆ ทั้ง ๖ เดือน ขวาน ขว่ง โมทกะ ปาตระ ประทับด้วยกรณจาระ—มณฑลวิจิตรทรงงามไถ่
(ชามขนม) งา งู และของอะไรก็อย่างซึ่ง ทิ้งทำรปหน ประหม่นว่ากำลังจะกินขนม
บางทีจะเป็นยัมมะ มื้อเช้าข้างหน่ง อยู่ในท่า โมทกะซึ่งตกอยู่ทพณ ๒-๓ อัน ทั้ง ๒ คำน
เรียกว่าทณฺชาตสฺส มื้อเช้าอยู่ในท่าวิสมบ- ของรปหนมีอยู่สาธกอยู่ปาติกา ๒-๓ คนนั่งถือ
หสฺส และวงล้อคอกขั้วมีก้านและใบก็อยู่ด้วย เครื่องสักการะส่วนข้างซ้าย และข้างขวาของ
บนศีรษะของคณปตินำหลักเป็นร่ม ศิระ คณปติมีนักคนทว่ากำลังทำการประ โคมคนทว่า

จบเรื่องคณปติ

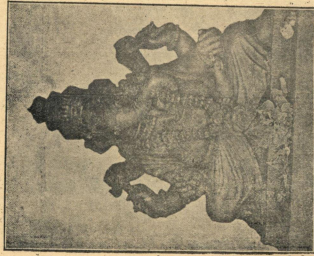

๑ ทุกชั่ว มีผล ปลุกแ่งไ้
การพึงเลียง ราชฎ ธิอันจำเ็น

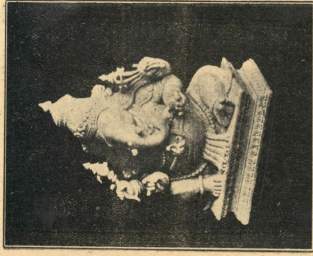
เขลาเห็นโต่ ทิฉลาก ไม่อาเห็น
ข้อทเว็น กลยนิ๊ก วิสัฏเษย ๑

พระศรี นพนธ์

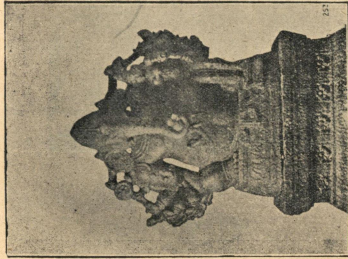
แผ่นที่ ๑

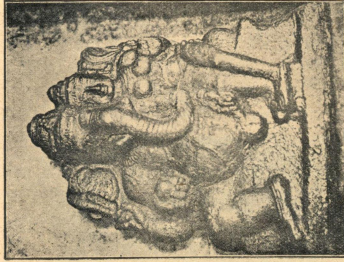
(รูปที่ ๑) อุนมุตต-อจุณภูมิ คณปติ สีดา
โบสถ์สารทาทาเทวี เมืองกาฬหิ

(รูปที่ ๒) เกวณะ คณปติ งาม
ศิวันทรม (ศิرونันตปุรม)

(รูปที่ ๑) ถกขมู คณปติ ศิว
โบสถ์วิสวนถาวรม
เมืองเตงกาศิ

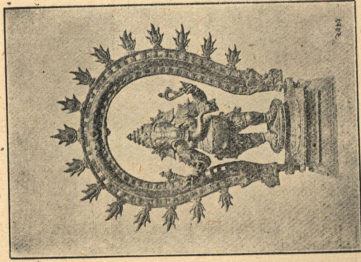
(รูปที่ ๒) อัญมัญ คณปติ ศิว
โบสถ์นาเคศวรสาม
เมืองกุ่มกโกณม

แผ่นที่ ๕

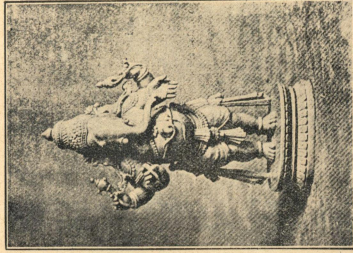

เทวรูป กณปติ โลหะ โบสถ์ นิลายะตากนิยมนน
เมืองนาคปฏิกุลนุ (นาคปฏิกุลนุ)

แผ่นที่ ๑

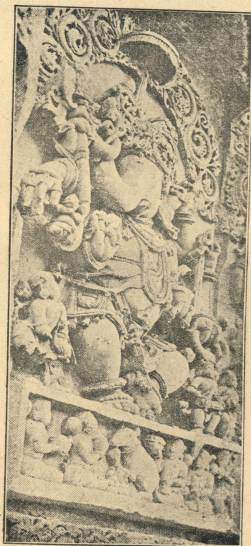

(รูปที่ ๑) ประสาหม คณปติ (ตริภังค์)
โลหะ ตำบลปญฺธิสวรม

(รูปที่ ๒) ประสาหม คณปติ (สมะภังค) งา
เมืองตริภังค (ตริภังค)

แผ่นที่ ๓

นฤตต คณปติ ศิลา
โบสถ์โหยสเลศวร เมือง หะเพีตุ

สติดีเด็ก ๆ

ของ เสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป

ใคร ๆ ก็รู้ว่า คนเราเกิดมาแล้วก็ต้องตาย. แต่ก็มีบางสิ่งที่เราไม่ตายก็ได้. สิ่งนั้นได้แก่ความนึกคิดความอ่าน และ ความรู้ของมนุษย์, ที่ว่าไม่ตาย ก็เพราะเราช่วยกันรักษาคอกันไว้ สืบมาทุกชั่วอายุคนทุกวันนี้. เราจึงมีคัมภีร์พระเวทของพวกพราหมณ์, คัมภีร์พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนา, คัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง และ คัมภีร์ซุซุ ของเต๋าและขงจื้อ, คัมภีร์ไบเบิลของคริสต์ศาสน, คัมภีร์โกหร่านของอิสลาม, และคัมภีร์อื่น ๆ อีกมาก. ที่เราสามารถรักษา และ สืบต่อความนึกคิดความรู้อย่าง ๆ ไว้ได้ ไม่อาจสูญไปได้ง่าย แม้ว่าเราจะตายไปแล้วนั้น ด้วยวิธีใด ?

บางทีจะเห็นกันว่า ไม่สูญ เพราะจดบันทึกสื่อไว้. ข้อนี้ก็มีความจริงอยู่บ้าง. แต่หนังสือนั้น มันนอนอยู่ในหอพระสมุดสำหรับพระนคร นอนอยู่ในตู้เฉย ๆ, ถ้าไม่มีผู้หยิบดูก็อยากเห็น อยากทราบ ไม่มีใครไปเปิดไปค้นดู ไม่มีใครไปอ่านไปศึกษา, แสงสว่างคือความรู้ความนึกคิดที่มีอยู่ในหนังสือ ก็คงตก

อับอยู่ในหนังสือนั่นเอง, จะผุพังมาให้เห็นเอง และจะสลายตัวกันให้มีความเจริญพอกพูนขึ้น หาได้ไม่. เพราะความรู้ ความนึกของมนุษย์เป็นสิ่งที่จะก้าวหน้าเสมอ, ถ้าไปทำให้ซบถ ก็คือไม่ยักรู้จักเห็น ในที่สุดก็อาจสูญได้. แต่การที่จะสืบทอดให้โดยผลที่แท้จริงนั้นอยู่ที่เด็ก ๆ. เด็ก ๆ นั้นแหละที่จะเป็นผู้สืบทอดจากเรา จะเป็นทายาทรับมรดกจากเรา. พ่อแม่ก็อบรมสั่งสอนลูกแล้ว, ครูก็อบรมสั่งสอนศิษย์. ส่วนมีหน้าที่ช่วยให้หอม รมให้คิดไว้ให้แน่น ในอุปนิสัยใจคอของเด็ก ๆ ด้วยเรื่องเหล่านี้ด้วยกันทั้งนั้น. เราจึงต้องมีโรงเรียน จึงต้องให้การศึกษาแก่เด็ก ๆ เพื่อจะได้ช่วยกันรักษามรดกทรัพย์ คือ ความนึกคิดความรู้ของพ่อแม่ผู้ขยันทำงาน ที่เราทุกคนได้รับมรดกตกทอดไว้.

ในคัมภีร์อุปนิษัตของพราหมณ์ ได้กล่าวเป็นคำถามคำตอบไว้ในที่แห่งหนึ่ง ดังนี้—

จึงไปเยี่ยมผลมะเคอที่โน่นมาให้ดี
นั่น พระเจ้าข้า

จะมีผลมเกิดนออก

อแล้ว พระเจ้าข้า

เห็นอะไรอยู่ในนั้น ?

เมื่อกะเกิดเมื่อกเล็ก ๆ พระเจ้าข้า

จะมีเมื่อกเกิดนออกเมื่อกหนึ่ง

อแล้ว พระเจ้าข้า

เห็นอะไรอยู่ในนั้น ?

ไม่เห็นอะไร พระเจ้าข้า

สิ่งที่ไม่เห็นแหละ ที่เกิดเป็นคนมะเคอ
ใหญ่โตขึ้นได้. สิ่งนั้นแหละที่เป็นสาระของ
มะเคอ ที่เห็นใบที่เป็นลำต้น ที่แตกกิ่งก้าน
สาขาเกิดลูกเกิดผลสืบต่อ ๆ กันมา. เพราะ
ฉะนั้นความคึกคึกของมนุษย์ เริ่มต้นและ
ระกิกก่อวิวัฒนาการสืบไป ก็อยู่ที่เด็ก ๆ.
เพราะฉะนั้นท่านจึงว่า “เด็ก ๆ ในเวลานี้
ย่อมจะเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า. ส่วนผู้ใหญ่ใน
วันหน้าจะเป็นคนชนิดใด, ก็จึงผู้ใหญ่ใน
เวลานี้เด็ก.”

ในหนังสือมหาภารตะ ซึ่งเขียนสมัย
ใหญ่ของพราหมณ์ เล่าเรื่องไว้ในที่แห่งหนึ่ง
ว่า มหาฤๅษ ฤๅษะชายคฤๅณียุชชกเขา
โกธาส มีฤๅษออกคนหนึ่งชื่อภรตราช กำลัง
ซักถามความรู้ที่ฤๅษฤๅษ คิวคำถามเหล่า
นี้— ใครเป็นผู้สร้างโลก ? ต้องพักว่าง

ยาวเท่าไร ? กิน น้ำ ดม ไฟ เกิดขึ้นมาอย่าง
ไร ? ชีวิตคืออะไร ? อะไรที่เรียกว่าจิต ? พัน
โลกนไปมีอะไร ? และคำถามอื่น ๆ ในทำ
นองนอกรวมมาย ซึ่งคงจะทำให้ท่านมหา
ฤๅษผู้คอบ ต้องสำแดงความรู้ลึกซึ้ง และมี
สติปัญญาแตกฉานจริง ๆ จึงระกอบคำถาม
เหล่านั้นได้. ที่แท้ ฤๅษภรตราชก็คึกคึกจิต
ของมนุษย์เรานเอง ที่ชอบคึกคึกชอบแซก,
ฤๅษฤๅษ ก็คือ ใคร ๆ ที่ปรากฏว่าเป็นผู้รู้
อาจารย์ก็ถูกซักถาม. และมนุษย์ก็ใช้ซักถาม
กันมาแล้วตั้งแต่บรมโบราณมนาน, ถึงทุก
วันก็ยังซักถามกันอยู่, อยากูรู้ก็ไปฟังที่
โรงเรียนเช่นตัวอย่าง.

เด็ก ๆ มักชอบซักชอยถาม น่ะไร ?
นั่นมีไว้ทำไม ? ไนน์ทำด้วยอะไร ? ทำไม
กระดกกระดิกได้ ? ทำไมฟ้าแดง ? ทำไมน้ำ
จึงขึ้นจึงลง ? และอะไรที่อะไรอีกมาก. เด็ก
ก็ซักก็ถาม, ผู้ใหญ่ก็ซักก็ถาม. และผู้ซัก
ผู้ถาม ก็เป็นผู้คอยได้ในตัวของกัน, เพราะ
เมื่อรู้เมื่อทราบแล้ว ก็ถ้าความรู้คอบแก่กัน
ได้. เหตุที่กัน เราจึงต้องเรียน ต้องไ้ถาม
ต้องแสวงหาความรู้ ต้องอบรมสั่งสอนสิ่งที่
ต้องสั่งสอน ต้องให้การศึกษา ต้องเผยแพร่,
และก็ต้องประพฤติตามไปด้วย. เพราะท่านว่า

พ. ศ. ๒๔๗๖

สดุดีเด็ก ๆ

“ธรรมภาพนภินจะตกขึ้น ก็ต้องฝน ต้องโล ต้อง
หว่าน ต้องปลูกพืชพรรณต่าง ๆ ฉนั้นใดก็;
ควรวีตกดินนั้น ต้องฝักฝืนอยู่ด้วยการเรียน
ซึ่งความรู้ต่าง ๆ.” (๑) แต่ว่าเราจะเรียน
อะไร? จะแสวงหาความรู้ชนิดใด? จะอย
รม จะสั่งสอน จะให้การศึกษา จะเผยแผ่
ความรู้อะไร? เราจะต้องพยายามเรียนทุกสิ่ง
ทุกอย่างหรือไม่? จะต้องรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ออก
จากปากมนุษย์หรือไม่? เช่นคนว่า ในภาษา
สันสกฤต ให้ข้อศัพท์ที่ละวันไว้มากมาย เช่น
สุริยะ, ภาณุ, อาทิกย์, ภาสกร, ววิ, ทิวากร,
ทินมณี, รวมเรียกเสร็จด้วยกันร้อยกว่า. ข้อ
เหล่านี้ ถ้าเราไม่ต้องการรู้เป็นพิเศษ จะไม่
เรียนรู้อะไรทั้งหมกก็ได้. ยังมีสิ่งอื่น ๆ อีกมาก
มาย ซึ่งว่าถ้าจะไม่เรียนรู้อะไรก็โยนเสียเลยก็
ได้, สิ่งเหล่านี้ ได้แก่ข้าวม้าฟันกัน ปล้นจะ
โมกัน ทะเลาะวิวาทกัน โง่กัน เป็นความกัน
ล้อเลียนเยือกเยือกพิกัน ประจบสอพลอกัน ยุให้
ว่าคำให้ร้าย และอะไรที่อะไรพรคน,
เฉพาะอย่างที่เป็นข้าวม้า ฟันอกุศล. ข้า
วเหล่านี้ ถ้าจะว่ากันทั่วไป อาจอ่านรู้ได้ชั่ว
พริบตาเดียว, แต่ไม่ใช่ความรู้ที่จำเป็นจะ
ใส่ใจถึงกับต้องเรียนรู้อะไร.

ยังมีข้าวม้าอีกชนิดหนึ่ง ที่เราควรไ้โยน
ไ้รู้เห็นไว้, คือ ชนิดที่มีอยู่ในคัมภีร์โก
หว่าน ที่พวกเชกอิสลามนับถือว่าเป็นของ
ศักดิ์สิทธิ์อย่างขบถเขมของเขา. ในคัมภีร์
นี้ เมื่อชนคนยทหนึ่ง ๆ ก็มีความว่า “ข้า”
ไปรออย่าเพิ่งเข้าไว้ว่า “ข้า” ในทันที จะเรียน
ชนิดอย่างข้างต้น. แท้จริง พระโมหิทธิ ผู้
เป็นศาสดาพยากรณ์มาประกาศศาสดา
แห่งพระอัลล่า ที่เรียกกันว่านบี โมมู
หมายที่เรากล่าวถึงข้าวม้าไว้สำหรับคนนั้น ข้า
วของท่านนบี เป็นดังนี้:—

“ในพระนามพระอัลล่า พระผู้ทรงพระ
มหากรรณาพยาจิต
“อะไรเล่า ที่เขาไ้ถามกัน?
“ก็ด้วยข้าวม้าใหญ่หลวง
“เป็นข้าวม้าที่เขาไ้เลี้ยงกันใช่หรือไม่?
“มิใช่เลย แต่เขาไ้รู้ไ้
“(ข้าวม้าใหญ่หลวง ที่เขาไ้รู้ไ้ คือ)
“เราไ้สร้างแผ่นดินให้เขาน้ำพันกันนอน
“และสร้างภูเขาเป็นหลังค้ำซึ่งเขื่อนโขง
ดิน
“และสร้างเจ้าทั้งหลายให้เป็นคู่ ๆ
“และสร้างการนอนหลับให้เป็นการพักผ่อน

(๑) Pliny

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป

พดจิก

“และสร้าง กลางคืน เช่น เครื่อง ห่อหุ้ม
กำบัง

“และสร้างกลางวันเช่นเครื่องสำหรับให้
แสงสว่างอาหาร

“และให้สร้างท้องฟ้าเหนือเจ้า (ให้มัน)
เป็นเจดีย์ขึ้น

“และทำให้มันดวงประกายที่มันแสงสว่าง อยู่
ในท้องฟ้าขึ้น

“และส่งน้ำจากเมฆที่ตกขึ้น ให้ตกลงมา
“เพื่อเมล็ดพืชพรรณธัญญาหารจะงอก

งาม
“และให้ส่วนมันไม่ขึ้นหนาแน่น”

ที่ท้านะมีไม่หมกทักว่าดังนี้ ก็กล่าวแต่
ข้าวกั ที่เขินคุณเขินประโยชน์ทั้งนั้น, เป็นข้าวกั
ที่เท่ากันน้ำแสงสว่างกระว้างแจ้งมา สักวงจิกที่
แห่งสาธุชน โดยให้ชวนช่วยสนใจ เห็นแก่
สิ่งอันเป็นของใหญ่ถ้วนเป็นมงคล ไม่ใช่ของ
ที่เลวทรามคำทอขย ซึ่งพระอาทิตย์ไกรสรวิ
ชนไว้ แล้วทรงพระมหากรุณาเมตตา ประ

ทานแก่มนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่มันแก่คุณงาม
ความดี ที่มนุษย์ควรสืบทอดไว้. เพราะ
ฉะนั้นด้อยคำบางชนิด ข้าวกับางประการ สิ่ง
บางอย่าง จึงไม่มีค่าควรแก่การฟังการบอก
เล่าและการรู้. แต่ก็ด้อยคำ ข้าวกัและสิ่งอื่น ๆ

บางอย่างบางชนิดเหมือนกัน ที่มันค่าควรฟัง
ควรบอกเล่าและควรรู้.

ในเรื่องรามายณะ หรือ รามเกียรติ์ ฉะบับ
ที่กลุ่ลลิตาสรณา เล่าเรื่องตอนที่พระราม ยก
พยุหโยธยาแสนยกรวาล ไปตีกคามลิกายัง
กรุงลงกา, เมื่อมาถึงฝั่งห้วงทะเลหลวง ก็
ต้องรอทัพไม้อาชุกคามไปไว้. พระรามอัน
วอนขอพระสมุทพร ให้นำเบิกเป็นทางเพือกของ
ทัพเรือข้ามได้, แต่พระสมุทพรเคยเสีย ไม่เบิก
ทางหรือชนมาเล่า. พระรามออกทนรออยู่ถึง
สามวัน ถึงที่สุดก็พิโรธครวญว่า:— “เห้! พระ
สมุทพร, ถ้าไม่ให้เห็นดุษฎีเสียข้าง ก็จะไม่
มีความเอื้อเฟื้อเรา, เจ้าลิกษณณ, หยขอมมาให้
พท จะคงแผลงเป็นไฟไปเผาเสียให้เหือก
แห้ง. เพราะ:

อันวอนงอนง้ออันผู้มิใจทำ
ข้าเรอความรักใคร่ให้แก่ทรชน
เอื้อเฟื้อเจอรานแก่ คนตระหนี่เห็นยวนแน่น
มาแต่กำเนิด

สันทนาศมาคมกษัตริย์ที่ข้าพญูการเห็น
แก่คนฝ่ายเดียว

กล่าวธรรมปลูกเปลืองร้อยรักโลก แก่
คนโลก

กล่าวนามพระหระเจ้า แก่บุทกลที่ของ

พ. ศ. ๒๔๓๖

สคดีได้ก

ในกามกัณฑ์

เหล่านั้น ก็เท่ากับว่า^๕ พืชหาผลลงใน
ทราย ” พระรามาครุสก็^๖ไปแล้ว ก็แสดงต่อไป,
กระทำให้พระลักษมณ์^๗ชื่นชมยินดีเป็นพินนิก.

ฝ่าย^๘ครั้น^๙ลงสู่^{๑๐}ห้วงทะเลหลวง เกิดเป็น
ไฟ^{๑๑}ประไลย^{๑๒}เร่าร้อน^{๑๓}ถึง^{๑๔}ก้น^{๑๕}. บรรดา^{๑๖}กิ้ง^{๑๗}
มึง^{๑๘}กระ^{๑๙}เลื้อย^{๒๐}อยู่^{๒๑}ปลา^{๒๒} ก็^{๒๓}นระ^{๒๔}ระ^{๒๕}เลื้อย^{๒๖}กระ^{๒๗}สน
เกิด^{๒๘}ครุ่น^{๒๙}เป็น^{๓๐}กำลัง. พระสมุท^{๓๑}รเห็น^{๓๒}สัตว์^{๓๓}เหล่านี^{๓๔}
จะ^{๓๕}ถูก^{๓๖}ไฟ^{๓๗}คาย^{๓๘}เสีย^{๓๙}หมด^{๔๐}, ก็^{๔๑}บริ^{๔๒}ท^{๔๓}ท^{๔๔}สรว^{๔๕}หา
ควม^{๔๖}มณ^{๔๗}มี^{๔๘}ค่า^{๔๙}ต่าง^{๕๐} ๆ พระณ^{๕๑} บรร^{๕๒}ร^{๕๓}ลง^{๕๔}ใน^{๕๕}ถาก^{๕๖}
ทอง, แล้ว^{๕๗}ชัก^{๕๘}เบื่อน^{๕๙}คน^{๖๐}เป็น^{๖๑}พรา^{๖๒}หมณ^{๖๓} นำ^{๖๔}
ชน^{๖๕}มา^{๖๖}บรร^{๖๗}ณา^{๖๘}การ^{๖๙}พระ^{๗๐}รามา.

อัน^{๗๑}ว่า^{๗๒}ก้น^{๗๓}ถว้ย^{๗๔} แม้^{๗๕}เอา^{๗๖}ใจ^{๗๗}ใส่^{๗๘}ร^{๗๙}หน้า^{๘๐}เป็น^{๘๑}อน^{๘๒}
ก็^{๘๓}ถ้า^{๘๔}ไม่^{๘๕}ตก^{๘๖}ทอน^{๘๗}คย^{๘๘}แก่^{๘๙}ตน^{๙๐}เสีย^{๙๑}บ้าง ก็^{๙๒}ไม่^{๙๓}เกิด^{๙๔}
ผล^{๙๕} ฉนั้น^{๙๖}ก็^{๙๗}ดี^{๙๘}; สัน^{๙๙}กาน^{๑๐๐}ทุ^{๑๐๑}ร^{๑๐๒}ชน^{๑๐๓}ผู้^{๑๐๔}มี^{๑๐๕}ใจ^{๑๐๖}ต่ำ^{๑๐๗} ย่อม^{๑๐๘}
ไม่^{๑๐๙}ฟัง^{๑๑๐}ฟัง^{๑๑๑}การ^{๑๑๒}อื่น^{๑๑๓}วอน^{๑๑๔}ขอ^{๑๑๕}รัง^{๑๑๖}แก่^{๑๑๗}โดย^{๑๑๘}ก็, ชอบ^{๑๑๙}
ที่^{๑๒๐}ระ^{๑๒๑}จัก^{๑๒๒}การ^{๑๒๓}ให้^{๑๒๔}ร^{๑๒๕}น^{๑๒๖}แรง^{๑๒๗} จึง^{๑๒๘}จะ^{๑๒๙}ได้.

พระสมุท^{๑๓๐}รทก^{๑๓๑}ประ^{๑๓๒}หม่า^{๑๓๓}ด้วย^{๑๓๔}ความ^{๑๓๕}ถว้ย^{๑๓๖}เมื่อ^{๑๓๗}
มา^{๑๓๘}เห็น^{๑๓๙}หน้า^{๑๔๐}พระ^{๑๔๑}รามา^{๑๔๒} กอ^{๑๔๓}ก^{๑๔๔}ย^{๑๔๕}บ^{๑๔๖}ย^{๑๔๗}า^{๑๔๘}ท^{๑๔๙}ไว้^{๑๕๐}แล้ว^{๑๕๑} อื่น^{๑๕๒}
วอน^{๑๕๓}ขอ^{๑๕๔}โทษ^{๑๕๕}ใน^{๑๕๖}ความ^{๑๕๗}ผิด^{๑๕๘}ว่า “ ข้า^{๑๕๙}แต่^{๑๖๐}พระ^{๑๖๑}เป็น^{๑๖๒}เจ้า,
อ^{๑๖๓}ร^{๑๖๔}ร^{๑๖๕}มา^{๑๖๖}อา^{๑๖๗}กา^{๑๖๘}ค^{๑๖๙}และ^{๑๗๐}ก^{๑๗๑}ิน^{๑๗๒}น้ำ^{๑๗๓}ถม^{๑๗๔}ไฟ^{๑๗๕} ล้วน^{๑๗๖}โง^{๑๗๗}ท^{๑๗๘}ย^{๑๗๙}
เปล^{๑๘๐}ียน^{๑๘๑}เปล^{๑๘๒}ง^{๑๘๓}ไ^{๑๘๔}ก^{๑๘๕}ข้า^{๑๘๖} เพราะ^{๑๘๗}เป็น^{๑๘๘}สิ่ง^{๑๘๙}ที่^{๑๙๐}เก^{๑๙๑}ก^{๑๙๒}ช^{๑๙๓}น^{๑๙๔}ด้วย^{๑๙๕}
อ^{๑๙๖}า^{๑๙๗}น^{๑๙๘}า^{๑๙๙}มา^{๒๐๐}ยา^{๒๐๑} ซึ่ง^{๒๐๒}พระ^{๒๐๓}องค์^{๒๐๔}ประ^{๒๐๕}ทา^{๒๐๖}น^{๒๐๗}มา^{๒๐๘}เพ^{๒๐๙}อ^{๒๑๐}ะ^{๒๑๑}
โย^{๒๑๒}ชน^{๒๑๓}แห่ง^{๒๑๔}การ^{๒๑๕}ส^{๒๑๖}ญ^{๒๑๗}ุ^{๒๑๘}โลก^{๒๑๙}ให้^{๒๒๐}มี^{๒๒๑}บุญ^{๒๒๒}ร^{๒๒๓}. ก็^{๒๒๔}แหละ

ข้อ^{๒๒๕} ความ^{๒๒๖} คาม^{๒๒๗} ที่^{๒๒๘} มี^{๒๒๙} อยู่^{๒๓๐} ใน^{๒๓๑} พระ^{๒๓๒} คัม^{๒๓๓}ภ^{๒๓๔}ร^{๒๓๕} ทุก^{๒๓๖}คำ^{๒๓๗}รับ^{๒๓๘}
แสดง^{๒๓๙}ไว้^{๒๔๐}เป็น^{๒๔๑}อย่าง^{๒๔๒}เก^{๒๔๓}ย^{๒๔๔}ว^{๒๔๕}กัน^{๒๔๖} ว่า^{๒๔๗}สิ่ง^{๒๔๘}เหล่านี^{๒๔๙} แ^{๒๕๐}ก^{๒๕๑}ละ^{๒๕๒}
อย่าง^{๒๕๓}พระ^{๒๕๔}องค์^{๒๕๕}ย่อม^{๒๕๖}ก^{๒๕๗}ำ^{๒๕๘}ท^{๒๕๙}น^{๒๖๐}ก^{๒๖๑}ไว้^{๒๖๒}แล้ว^{๒๖๓} ว่า^{๒๖๔}ให้^{๒๖๕}มี^{๒๖๖}ความ^{๒๖๗}
เป็น^{๒๖๘}อ^{๒๖๙}ร^{๒๗๐}ร^{๒๗๑}มา^{๒๗๒}อยู่^{๒๗๓}อย่าง^{๒๗๔}ที่^{๒๗๕}ท^{๒๗๖}ร^{๒๗๗}ว^{๒๗๘}ง^{๒๗๙} เป็น^{๒๘๐}ก^{๒๘๑}ำ^{๒๘๒}ท^{๒๘๓}น^{๒๘๔}ก^{๒๘๕}ไว้^{๒๘๖}
ค^{๒๘๗}ด^{๒๘๘}อ^{๒๘๙}ก^{๒๙๐}ไป^{๒๙๑} เพื่อ^{๒๙๒}ประ^{๒๙๓}โย^{๒๙๔}ชน^{๒๙๕}ความ^{๒๙๖}สุข^{๒๙๗}แห่ง^{๒๙๘}สิ่ง^{๒๙๙}นั้น^{๓๐๐} ๆ.
จะ^{๓๐๑}เปล^{๓๐๒}ี่ยน^{๓๐๓}เปล^{๓๐๔}ง^{๓๐๕}ส^{๓๐๖}ถา^{๓๐๗}พ^{๓๐๘}ให้^{๓๐๙}มี^{๓๑๐}ก^{๓๑๑}อ^{๓๑๒}ร^{๓๑๓}ร^{๓๑๔}มา^{๓๑๕}โลก^{๓๑๖}ที่^{๓๑๗}เป็น^{๓๑๘}
อยู่^{๓๑๙} ท^{๓๒๐}า^{๓๒๑}ไ^{๓๒๒}ก^{๓๒๓}ไ^{๓๒๔}ม่^{๓๒๕}. แต่^{๓๒๖}ท^{๓๒๗}ว่า^{๓๒๘} ที่^{๓๒๙}ท^{๓๓๐}ร^{๓๓๑}พิ^{๓๓๒}โร^{๓๓๓}ช^{๓๓๔}ำ^{๓๓๕}พระ^{๓๓๖}องค์^{๓๓๗}
ให้^{๓๓๘}ไ^{๓๓๙}ก^{๓๔๐}ำ^{๓๔๑}น^{๓๔๒}ัก^{๓๔๓}ใน^{๓๔๔}ความ^{๓๔๕}ผิด^{๓๔๖} ท^{๓๔๗}ช^{๓๔๘}ก^{๓๔๙}ช^{๓๕๐}น^{๓๕๑}ไม่^{๓๕๒}ยอม^{๓๕๓}เปล^{๓๕๔}ี่ยน^{๓๕๕}
ส^{๓๕๖}ถา^{๓๕๗}พ^{๓๕๘}เก^{๓๕๙}ิม^{๓๖๐} ก็^{๓๖๑}เป็น^{๓๖๒}การ^{๓๖๓}สม^{๓๖๔}ค^{๓๖๕}ว^{๓๖๖}ร^{๓๖๗}แล้ว^{๓๖๘}. ถึง^{๓๖๙}กระ^{๓๗๐}นั้น^{๓๗๑}
พระ^{๓๗๒}องค์^{๓๗๓}ก็^{๓๗๔}ไ^{๓๗๕}ก^{๓๗๖}ำ^{๓๗๗}ท^{๓๗๘}น^{๓๗๙}ส^{๓๘๐}ถา^{๓๘๑}พ^{๓๘๒}ของ^{๓๘๓}จ^{๓๘๔}ำ^{๓๘๕}พระ^{๓๘๖}องค์^{๓๘๗}ไว้^{๓๘๘}
แล้ว^{๓๘๙} จะ^{๓๙๐}ให้^{๓๙๑}มี^{๓๙๒}ก^{๓๙๓}ส^{๓๙๔}ถา^{๓๙๕}พ^{๓๙๖}ของ^{๓๙๗}เก^{๓๙๘}ิม^{๓๙๙}ไป^{๔๐๐}ท^{๔๐๑}า^{๔๐๒}ไ^{๔๐๓}ก^{๔๐๔}ไ^{๔๐๕}ม่^{๔๐๖}. อัน^{๔๐๗}
ว่า^{๔๐๘}กล^{๔๐๙}อง^{๔๑๐}ก็^{๔๑๑}ดี^{๔๑๒} กล^{๔๑๓}ก^{๔๑๔}ก็^{๔๑๕}ดี^{๔๑๖} ท^{๔๑๗}ุ^{๔๑๘}ร^{๔๑๙}ชน^{๔๒๐}ก็^{๔๒๑}ดี^{๔๒๒} น^{๔๒๓}าร^{๔๒๔}ก็^{๔๒๕}ดี^{๔๒๖}
เก^{๔๒๗}ร^{๔๒๘}ฉ^{๔๒๙}า^{๔๓๐}น^{๔๓๑}ก็^{๔๓๒}ดี^{๔๓๓} ล^{๔๓๔}้วน^{๔๓๕}แต่^{๔๓๖}ส^{๔๓๗}ำ^{๔๓๘}ห^{๔๓๙}ร^{๔๔๐}ย^{๔๔๑}การ^{๔๔๒}เข^{๔๔๓}ย^{๔๔๔}น^{๔๔๕}ค^{๔๔๖}ท^{๔๔๗}ก^{๔๔๘}นั้น^{๔๔๙}.
เมื่อ^{๔๕๐}พระ^{๔๕๑}องค์^{๔๕๒}ระ^{๔๕๓}โปร^{๔๕๔}ก^{๔๕๕}เช่น^{๔๕๖}นั้น^{๔๕๗}, จ^{๔๕๘}ำ^{๔๕๙}พระ^{๔๖๐}องค์^{๔๖๑}ระ^{๔๖๒}ไ^{๔๖๓}ก^{๔๖๔}
ก็^{๔๖๕}ให้^{๔๖๖}นำ^{๔๖๗}ใน^{๔๖๘}ม^{๔๖๙}หา^{๔๗๐}ส^{๔๗๑}ม^{๔๗๒}ุ^{๔๗๓}ท^{๔๗๔}ร^{๔๗๕}เ^{๔๗๖}ื่อ^{๔๗๗}ก^{๔๗๘}แห่ง^{๔๗๙}ต^{๔๘๐}ง^{๔๘๑} แล้ว^{๔๘๒}แห^{๔๘๓}ว^{๔๘๔}ก^{๔๘๕}
เป็น^{๔๘๖}ท^{๔๘๗}าง^{๔๘๘} ก^{๔๘๙}อง^{๔๙๐}ที่^{๔๙๑}พ^{๔๙๒}ั^{๔๙๓}ระ^{๔๙๔}ข^{๔๙๕}ำ^{๔๙๖}ม^{๔๙๗}ไป^{๔๙๘}ไ^{๔๙๙}ก^{๕๐๐} ให้^{๕๐๑}เป็น^{๕๐๒}อน^{๕๐๓}สน^{๕๐๔}
ช^{๕๐๕}อ^{๕๐๖}แห่ง^{๕๐๗}ม^{๕๐๘}หา^{๕๐๙}ส^{๕๑๐}ม^{๕๑๑}ุ^{๕๑๒}ท^{๕๑๓}ร^{๕๑๔}ด^{๕๑๕}ง^{๕๑๖}เพียง^{๕๑๗}น^{๕๑๘}. ใน^{๕๑๙}พระ^{๕๒๐}คัม^{๕๒๑}ภ^{๕๒๒}ร^{๕๒๓}

กล่าวว่า^{๕๒๔} พระ^{๕๒๕}ว^{๕๒๖}า^{๕๒๗}น^{๕๒๘}พระ^{๕๒๙}เป็น^{๕๓๐}เจ้า^{๕๓๑} ย่อม^{๕๓๒}ล^{๕๓๓}ง^{๕๓๔}เสีย^{๕๓๕}ช^{๕๓๖}
การ^{๕๓๗}กล^{๕๓๘}ย^{๕๓๙}ก^{๕๔๐}ด^{๕๔๑}อ^{๕๔๒}ก^{๕๔๓}เปล^{๕๔๔}ี่ยน^{๕๔๕}เปล^{๕๔๖}ง^{๕๔๗}ไ^{๕๔๘}ก^{๕๔๙}. เมื่อ^{๕๕๐}ท^{๕๕๑}ร^{๕๕๒}ง^{๕๕๓}เห็น^{๕๕๔}
เป็น^{๕๕๕}การ^{๕๕๖}สม^{๕๕๗}ค^{๕๕๘}ว^{๕๕๙}ร^{๕๖๐}เปล^{๕๖๑}ี่ยน^{๕๖๒}เปล^{๕๖๓}ง^{๕๖๔}เสีย^{๕๖๕}แล้ว^{๕๖๖} ก็^{๕๖๗}ส^{๕๖๘}ก^{๕๖๙}แต่^{๕๗๐}
พระ^{๕๗๑}ก^{๕๗๒}ร^{๕๗๓}ด^{๕๗๔}า^{๕๗๕}เ^{๕๗๖}ื่อ^{๕๗๗}. ”

พระ^{๕๗๘}รามา^{๕๗๙}เ^{๕๘๐}ย^{๕๘๑}ม^{๕๘๒}ส^{๕๘๓}ร^{๕๘๔}ว^{๕๘๕}ล^{๕๘๖}พ^{๕๘๗}อ^{๕๘๘}พระ^{๕๘๙}ท^{๕๙๐}ย^{๕๙๑} ใน^{๕๙๒}ว^{๕๙๓}า^{๕๙๔}า^{๕๙๕}ของ^{๕๙๖}
พระ^{๕๙๗}สม^{๕๙๘}ุ^{๕๙๙}ท^{๖๐๐}ร^{๖๐๑}ผู้^{๖๐๒}ห^{๖๐๓}ล^{๖๐๔}ก^{๖๐๕}ม^{๖๐๖}ย^{๖๐๗}ง^{๖๐๘}น^{๖๐๙}ัก^{๖๑๐} ท^{๖๑๑}ว^{๖๑๒}ี^{๖๑๓}ว่า^{๖๑๔} “ ก^{๖๑๕}ู^{๖๑๖}ก่อน^{๖๑๗}
ท^{๖๑๘}ำ^{๖๑๙}น^{๖๒๐}ม^{๖๒๑}ิ^{๖๒๒}กา^{๖๒๓}, ขอ^{๖๒๔}ให้^{๖๒๕}ช^{๖๒๖}่วย^{๖๒๗}แ^{๖๒๘}น^{๖๒๙}ะ^{๖๓๐}ก^{๖๓๑}ด้วย^{๖๓๒}ว่า^{๖๓๓} มี^{๖๓๔}อุ^{๖๓๕}บาย^{๖๓๖}ย^{๖๓๗}ส^{๖๓๘}ถา^{๖๓๙}น

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป

พฤศจิกายน

ไวย่าง ที่กระโดดข้ามไปมาได้”

พระสมุทททอย ว่า “ข้าแต่พระองค์, มิ่ง
สองพี่น้อง ซ่อนด และ นล ไกรยการศึกษ
จากฤษี ทรงวิชาความรู้มาตั้งแต่เล็ก. ภูเขา
แม่ใหญ่มีหมา ถ้าไถถึงทั้งสองนี้ของ และ
ด้วยพระประสาทแห่งพระองค์, ภูเขานั้นจะลอย
น้ำได้. ส่วนข้าพระองค์ก็จะช่วยจนเต็มสามารถ
ด้วยอีกชั้นหนึ่ง. เทว, ด้วยประการดังนี้ พระ
องค์ก็จะไถเรือถนนข้ามทะเลล่องไปได้ พระ-
เกียรติคุณจะเป็นที่เชิดชองชรรชยาไปในแดน
กิน ตลอดจนสวรรค์ชั้นฟ้า และ ขากาล. เทว
ศรีเล่มนี้ เกียเอาไว้มหาผลาญสัตว์บาป ที่
อยู่ฟากฝั่งสมุทรทางเหนือโน้นเด็ก.” เมื่อพระ
ผู้ทรงกรุณาคุณฟังคำขอของเช่นนั้น, จึงเกีย
ศรีเล่มนั้นเสียทันที. พระสมุททเห็นแล้ว ก็ไ
เป็นพันประมาณ, หมกวิคกหมกหนกไ, และ
เมื่อไถทุลแดงขอความอื่น ๆ เสฐียรแล้ว ก็
กระทำถิวิทาถนการแทยฆาทพระราม แล้วก็
ลากลับไป.

ครั้นแล้ว พระรามศรีสละเหล่าเสนาว่า
“จะชักซ้ายอยู่อีกทำไม จงจักสร้างสะพาน
เพื่อทอดงทพระไถข้ามไปได้.” ซามพวาน
ประสานมือทูลทอยว่า “ข้าแต่พระผู้เป็นศรี
แก่สุริยวงศ์, ขอไถ้ทรงสคัย. อันว่าพระนาม

ของพระองค์ ย่อมเป็นสะพานที่ช่วยให้มนุย
ชาติข้ามพ้นซึ่งมหาสมุทรแห่งชีวิตอยู่แล้ว ะ
ลำบากอะไรก็ยกที่สร้าง สะพานข้ามลำธาร อัน
กระจัดย่อยนั้น.” ซามพวานบอกแก่นล กับ นล
สองถึง ให้รู้ถึงเหตุการณที่สร้างสะพาน ว่า
“ท่านจะรู้จักถึงพระเดชแห่งพระรามไว้ให้เสมอ
แล้วถึงมือสร้างสะพาน ก็รู้สึกว่าเป็นการ
ยากลำบากอย่างไรเลย,” แล้วหันไปกล่าว
แก่วานรทั้งหมคว่า “ดูว่าท่านทั้งหลาย, ท่าน
จงสคัย. ข้าพเจ้าจะขอรับท่านอย่างหนึ่ง คือ
ขอให้ท่านทั้งหลาย จงจักคิดละทิ้งมยาท
แห่งพระราม แล้วก็พิจารณาที่จะทำ ก็รู้สึก
เหมือนกับการเล่น. ท่านทวยหาญวานร และ
ผู้มีล้าสั่นกำยำทั้งหลาย จงรีบกันไปชน
หิน และ ต้นไม้กันมาเด็ก.” พวกลิงพวกหม
ไถ้ฟังดังนั้น ก็เปล่งเสียงกันอึกทักกักกอง ว่า
“ขอชัยช้านะจงมีแก่ พระรามและบรรดาพระ
เดชของพระองค์,” ว่าแล้ว ต่างว่าเร่งพา
กันไปชกโค่นเอาภูเขาจอมใหญ่ที่สุด และกัน
ไม้กันใหญ่ที่สุด ชนมาให้นล และ นล จัก
สร้างสะพาน. ครั้นสำเร็จเรียบร้อยแล้ว พระผู้
ทรงการุญภาพ คือพระราม ทอดพระเนตรดู
สะพานแล้วก็เบิกบานทุกขัย เสฐียรจนประทีป
อยู่ในที่แห่งหนึ่ง ใกล้สะพานนั้น ทรงทอด

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป

พดจิก

ช่องก้วยเพื่องระย้าขึงทิว ปลิวไสวทุกหนแห่ง.
มีหมู่หญิงเฝ้าของขวัญอันเป็นสิริมงคล บรรร
ลงในฉาดเงินฉาดทอง นำเข้าไปในพระราช
วัง ปากกร้องเพลง, และเมื่อใดกระทำการ
เวียนรอบเพนียด์ขรรุมารแล้ว ก็ไปรยปราย
ของขวัญลงบนพนัก และหมอบกราบอยู่แทบ
บาทกุมารหลายครั้งหลายครา. นักขนิธร์ร้อง
กล่าวกลอนสุกัญเฉลิมพระเกียรติ. ใคร
มีอะไรก็นำเอาไปถวายเป็นของขวัญ ไม่ขาด
แต่สักคนเดียว. ใคร ๆ ที่เดินไปในถนน
จะไม่ย่ำไปชนชะมดเขี้ยวหล้าฝั้น และ ผงไม้
จันทน์เย็นไม่มี. ถนนเป็นปลั่งอยู่ด้วยสิ่ง
เหล่านี้ หอมคลอบอบวลไป. บ้านใคร ๆ ก็
มีคนทักท้วงเข้าว่าเรงย่นกัน.

“ท้าวทศรถปลายนัดมิ่งนัก เมื่อใด
กระทำการนิมิตขรรุท (คือพิธีมงคลอุทิศให้
แก่พ่อ แม่ ยี่ ย่า ทา ทวด) เสริ้งแล้ว, ทรง
ชวยทานแก่พราหมณาจารย์ ก้วยแก้วแหวน
เงิน ทอง และ ก้วยโคอันศักดิ์สิทธิ์. รวม
ความก็ตั้งว่า การสันทสนานเยือกเย็นใจ ได้
เกิดมีและได้เข้าไปในกรุงอโยธยาอย่างมโห
ฬารากิเรก จนพระอาทิตย์เกิดความพิศวงตะลึง

จน ลืมตกดินไปทั้งเดือน โดยที่พระอาทิตย์
เองก็ไม่รู้สึกเพราะลืมนัด. ข้างประชาชน
ก็ไม่สังเกตเห็น เพราะมันสว่างไสวรุ่ง
โรจน์ด้วยดวงประทีปชัชวาลเหมือนกันหมดทั้ง
กลางวันและกลางคืน.”

เมื่อพระรามเกิด เขาก็ใจกันถึงปานนั้น.
แก่นแก้วเป็นผู้เล่า เห็นจะต้องกินเลยไปข้าง
ความโหวตของกวี เพราะกวีเป็นเพียงนักนัก
นักแต่ง หาทาทางที่จะให้ใครสยบแพ้ชนะขึ้นข้อ
ใหญ่ ไม่ใช่ให้นักพงศาวดารโดยตรง. แต่อย่าง
ไรก็ตาม เราควรจะมีคำถามพ่วงอยู่ว่า คง
วันหนึ่งที่เกิด ๆ ทุกคน จะได้รับความรักความ
เอ็นดู ให้ใคร่กับการศึกษาด้วยความเอาใจใส่
ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนบังเกิดผลเป็นทุกใจของประ
ชาชาติทุกถ้วนหน้า.

การศึกษาสำหรับอะไร ? เราสร้างโรง
เรียน พิมพ์หนังสือเป็นตำรับความรู้ไว้ทำไม ?
มีเจ้าพนักงานไว้คอยเป็นธุระตรวจสอบความรู้
ที่เด็ก ๆ เรียนทำไม ? ทั้งนี้เพราะท่านว่า
“ผู้ใดเข้าโรงเรียน (สำหรับสั่งสอนศีลธรรม
และศิลปวิทยาการ), ผู้นั้นก็เท่ากับได้ยึดประตู

พ. ศ. ๒๔๓๖

สตฺติได้ก ๗

ศุภทวารง.” (๑) เพราะการศึกษ เป็น ท่านนบิไต้เทศนาเกื่อนสดีพระเจ้าฉคักก ให้รู้
เหตุให้เก็ก ๗ เวียนรู้ค่าแห่งความริงของ ักกิกคิกคุณแห่งพระอ้าหล่า.
ชีวิต ให้รู้จักทรวัยอันแท้จริง ซึ่งระไค้อธิ- พระเจ้าฉคักกถามว่า “ถ้าเควพชชา
บายโคยนิยายประกอบท้อไปนี้. พระอ้าหล่า, พระอ้าหล่าะประธานอะไรทอย

สมัยกักกำรพ่นมนานโกถ, สมัยเมือท่าน แทน ? ”

นบิไต้ทลงมาประกาศลทศิศาสนา ในประเทศ ท่านนบิไต้ทอยว่า “ถ้าประธานให้ม่ชีวิต
อาทรวัย มีพระเจ้าแผ่นดินทรงนามว่าฉคักก. อันม่ท่าย เป็นอมร

(๑) Victor Hugo ตามที่อ้างไว้ ใน Lord Avebury, The use of Life

๑	เก็กเป็นค่น	ทุกค่น	ค้องทงนท	ขึ้นทระทค	ตามกมด	ม่พ่นย้า
	ทนถกขรรม	นำค่น	คถฟักฟ้า	ทนถกขรรม	นำผว	นรคเอย ๗
					พระศรี	นพนธ

วาลนา

เรียบเรียงจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ

โดย ป. ก. ส. ณพายุ์

ท่านปราชญ์เสนาบดีได้กล่าวไว้เป็นนัยก
อื่นไพบรว่า อันสัจบุรุษ ซึ่งมีมานะต่อสู้กับ
ความลำบากตรากตรำ จนได้รับผลสำเร็จ คือ
ความสุขช้านอนอย่างแท้จริงนั้นย่อมยากเย็น
แม้แต่พระผู้เป็นเจ้าเองก็ทรงพอพระทัย ที่จะเพ่ง
เล็งทิพยเนตรลงมาทักนา เรื่องคือไปนมเฝ้า
ความคำนึงตามท่านองราชกิจของท่านปราชญ์
ผู้หนึ่ง ข้าพเจ้าจึงได้นำมาเขียนไว้ เพื่อท่านผู้
อ่านทั้งหลายจะได้พิจารณาต่อไป

ตามเรื่องปรากฏว่ามีกฤตยก็ผู้หนึ่ง ซึ่ง
เป็นผู้ตั้ง คนอยู่ในศีลธรรมอันดี และได้
ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสุข สวรรค์มา
พร้อมกับบุตรภรรยา แต่ต่อมา เสด็จโดย
คราวเคราะห์กรรมบันดาลให้ประ กอบกิจการ
ทั้งหลายพลั้งพลาดไปต่าง ๆ ท่านกฤตยก็
ผู้หนึ่งกลบต้องยากจนลง แต่กฤตยก็ผู้หนึ่งเป็นผู้
มีสติ จึงมีใจทอดอโยคนเสียว่าความที่
อโยคนลง เป็นเพราะเคราะห์ของคน กฤตยก็
ผู้หนึ่งใจทำการดีก็ทอนรายจ่าย และฐานะของคน

ลงตามโชคชะตา หากได้ไปรบกวนรังขอ
ความช่วยเหลือจากญาติมิตร หรือเที่ยวไป
หยิบยืมทรัพย์สินของผู้อื่นมาใช้ขาย ให้เป็นการ
พุ่มเพอบอย่างเกินให้เกินฐานะของตนไม่ ภาว
ยาของกฤตยก็ผู้หนึ่งเป็นสัตว์ฉลาด และมีคุณ
สมบัติอันดี เมื่อสามีตกอับลงเช่นนี้ แทนการ
บ่นว่าหล่อนกลบกระทำการให้เสียหน้ารักกันชำ
บึ้งจน หล่อนมีใจกล้าวาลเลิกลังทรัพย์สินสมบัติ
มากมายของหล่อนที่คงจะถูกพลอยเสียหายไป
ทวยนั้นแม่แต่คนอัย และมีใจปรีปากพดถึง
การสิ่งใดเป็นการเอาใจ ออกหากจากสามีของ
ตน ส่วนกฤตยก็ผู้สามีก็เฝ้าคอยปรารภ
รำพันอยู่เสมอว่าคนใดกระทำความผิดร้ายแรง
เพราะเป็นผู้ทำความหายนะมาสู่ภรรยา ซึ่งเป็น
สัตว์ที่ศักดิ์ในโลก

ในสมัยที่คงยากจนลง กฤตยก็ผู้หนึ่ง
จะกลบย้านโดยมิให้ภรรยารู้สึกตัว เมื่อกลบ
มาลงย้านก็มักจะพวยภรรยาร้องไห้อยู่ ฝ่าย
ข้างภรรยา เมื่อเห็นสามีกลบมากพยายามที่จะ

พ. ศ. ๒๔๓๖

วราสนา

มิให้สามีพบเห็นว่าคนเศร้าโศก หล่อนพยายามคอยคั่นรับสามีด้วยความซนยานเสมอ เพื่อที่จะคัดทอนรายจ่าย ให้ลดน้อยลง ฤดูหยก และภริยาผู้ใดส่งบุตรสาวคนใหญ่

(ซึ่งคือไปเข้าพี่เจ้าจะขอชื่อนานนามว่า นางสาว สุนันท์) ให้ไปอยู่กับชาวนาทชอศกยคน ๑ ใน ชนบท เกมภรรยาของชาวนาผู้เคยเป็นหญิง คนใช้ของตระกูลนี้ ชาวนาผู้ และภรรยา เข้ามาของเศรษฐีหนุ่มผู้หนึ่งทำอยู่ นางสาว สุนันท์ ทราบดีว่าด้วยการมาของคนได้รับความ ยากลำบากอย่างไร เมื่อจะจากบ้านไป หล่อน ได้แอบส่งเพื่อนบ้านไว้ ขอให้เขาช่วยเหลือส่ง ชาวควราของบิดามารดาไปให้คนทราบดีเสมอ ๆ

นางสาวสุนันท์ เป็นสตรี ซึ่ง กำลังเจริญ พร้อมอยู่ด้วย และความสวยงาม เนื่องจาก เหตุนี้ เมื่อท่านเศรษฐีหนุ่มเจ้าของนางมาเที่ยว เล่นผ่านไปทางนั้น เห็นนางเข้าก็เลยเกิด ความเสน่หารักใคร่ ท่านเศรษฐีเจ้าของนาง เป็นคนใจคอโอบอ้อมอารีมาก แต่เป็นผู้อ่อน ความรู้ ในทางโลกธรรม โดยเหตุนี้จึงมีนิสัย เป็นผู้เกลียดชังการแต่งงานมาก นางสาว สุนันท์เป็นสตรีชอ และบริสุทธิ์ จึงมีใจคิกะ แวงทราบดีถึงความมุ่งหมายของเศรษฐีผู้หนึ่ง เมื่อ หล่อนเห็นเศรษฐีหนุ่ม ยิ่งเพิ่มทวีความรักใคร่

หล่อนจึงคิดว่า ถ้าหล่อนมีโชคได้ ไฉนแต่งงาน กับเศรษฐีผู้หนึ่งแล้ว ก็จะเป็นโอกาสอันประ เสริฐ ที่ จะได้ปลุกเปลื้อง ความทุกข์ยาก ของ บิดามารดาได้ โดยเร็ว

วันหนึ่ง เมื่อ เศรษฐี เจ้า ของนางไป เยี่ยม หล่อน ท่านเศรษฐีพหล่อนกำลังร้องไห้อยู่ การที่หล่อนร้องไห้ ก็เพราะได้รับจดหมายจาก เพื่อนเล่าให้ทราบว่า บิดนัยิกาเจ้าหล่อนต้อง ถูกยึดทรัพย์สมบัติทั้งหลายทั้งปวงไปจนสิ้นเนื้อ ประกายตัวแล้ว

ท่านเศรษฐีหนุ่มพยายามปลอบ โยน นาง สาวสุนันท์อยู่นาน หล่อนจึงได้ขยายเนื้อ ความแห่งจดหมายนี้ให้ทราบ เมื่อเห็นเป็น โอกาสดีเช่นนี้แล้ว เศรษฐีหนุ่มจึงเลยถือ วิสสาสะพทแสดงความรักต่อเจ้าหล่อน และ ได้แสดงความประสงค์ให้ทราบว่าท่านประ- สงค์จะได้เจ้าหล่อนเป็นภรรยาโดยง่าย ๆ โดย ไม่ต้องมีพินัยแต่งงานกัน ข้าพเจ้าไม่สามารถ จะอธิบายให้ท่านทราบได้ว่า นางสาวสุนันท์ มีความซื่อซาย และเสียใจเพียงไร เมื่อได้ ทราบความประสงค์ อันทราม ของเศรษฐีผู้หนึ่ง หล่อนเพิ่งทราบ และรู้สึกตัวขึ้นโดยฉับพลันใน บัดนั้นเองว่า ความคึกคักหวังอันใดเล็ก ซึ่งหล่อน มีหัวใจทระอ้อยู่ทุกขณะจิตนี้ ได้กลับกลายเป็น

ป. ก. ส. ฌพยัพ

พศจิก

เปลี่ยนเป็นอากาศอากาศไปหมดสิ้นแล้ว หล่อน
ไม่สามารถพบใครคอยเศรษฐกิจที่มีความคึกคัก
นั้นอย่างไรได้ หล่อนมีความโกรธแค้น และ
รู้สึกอับอายใจเป็นอย่างมาก ยิ่ง แต่มีวิธีที่จะทำ
ประการใด หล่อนจึงวิ่งเข้าห้องของหล่อน
แล้วปิดประตูกลอนเสีย เมื่อเห็นหล่อน
กระทำเช่นนั้น เศรษฐีหนุ่มได้เขียนจดหมาย
ถึงมารดา นางสาว สุนิศา ละม้ายหนึ่งในทันทัน
มีข้อความดังต่อไปนี้

คำนำมายังท่าน

เนื่อง จากข้าพเจ้าได้ทราบว่า ท่านได้รั
ความทุกข์ร้อน ข้าพเจ้าได้แจ้งกับบุตรสาว
ของท่านว่า ถ้าเจ้าหล่อนยินยอมมาอยู่ร่วม
กับข้าพเจ้า ๆ จะจ่ายเงินให้แก่เจ้าหล่อน เป็น
จำนวนยี่สิบพันบาท เพื่อเจ้าหล่อนจะได้นำ
เงินไปใช้กับทุกข์ร้อนของท่านในเวลานี้ โดย
ข้าพเจ้า ขออภัยให้มิ ขอยกเว้น อย่างเดียวเป็น
พิเศษว่า ข้าพเจ้าจะต้องไม่ยุ่งงานกับบุตร
สาวของท่าน ข้าพเจ้าคิดว่าถ้าท่านฉลาดแล้ว
ท่านควรจะใช้อำนาจบังคับกับบุตรสาวของท่านว่า
เจ้าหล่อนไม่ควรจะเล่นกับคนเกินไป เมื่อ
เจ้าหล่อนมิใช่คนค้อยแล้ว จะต้องช่วยเหลืท่าน
และครอบครัวของท่าน และทั้งกับเจ้าหล่อน
เองก็จะได้รับความสุขสำราญต่อไปด้วย

ข้าพเจ้าขอแสดงความนับถือ ๑ ส. ๑

เมื่อมารดา นางสาว สุนิศา ได้รัรับจดหมาย
ละม้ายแล้ว หล่อนมีความประหลาดใจมาก
แล้วกลัมนึกทวนร้อนใจเป็นห่วงถึงบุตรสาวของ
ตน แต่เจ้าหล่อนเห็นว่าไม่เป็นการสมควรที่
จะพுகจาอย่างใดไปกับผู้อื่นจดหมายในเวลานั้น
เจ้าหล่อนจึงส่งแค่เพียงให้เขาถือมารับ จ
จดหมายคอยในวันรุ่งขึ้น แล้วหล่อนได้นำลง
เขียนจดหมาย เพื่อให้เขาถือไปให้บุตรสาว
มีข้อความดังต่อไปนี้

ลูกรักของแม่

คุณพ่อของลูก และแม่ได้รัรับจดหมายจาก
ชายผู้หนึ่งแจ้งมาว่า มีความรักใคร่ อยากได้
ลูก แต่ด้วยคำที่เขาเขียน ส่งขอลูกมานั้น
กลัทำให้พ่อ และแม่ได้รัรับความช็อกเข้าใจ รั
สึกว่าเป็นการชั่วร้าย ไปกว่าความทุกข์ยากทั้ง
หลายที่เราต้องรับอยู่เวลานี้เสียอีก ชายผู้
ระห่ำนั้น ช่างคิดได้ถึงคอหนอว่าพ่อแม่ของเจ้า
ระยอมให้เขาพรวกลูกที่รักสุดใจไปผละอยู่ประ
จารเล่นเช่นนั้นได้ การที่เขาพุกมาแก่เรา
เป็นเชิงบังคับ เพราะคิดเสียว่าอย่างไรเสีย
เราก็จะต้องยอมให้เขาทำเล่นเช่นนั้น เป็นการ
ดูหมิ่น ประ จารให้เรา ต้อง ไร รักับความ อับยศ
อย่างยิ่ง แต่ภานึกมีอยู่ว่า "คนลัมอย่า
เพ่งข้าม" จึงอย่าหวังเลยว่าเราจะยอมให้

เขาเที่ยวขยำเล่นเช่นนั้นได้ เพราะฉะนั้นพ่อ
และแม่จึงชอบออกมาแก่ลูก ว่าลูกก็เก่งอย่าได้
ถือเอาความทุกข์ยากของพ่อ และแม่ในเวลา
มาเป็นข้อปรามมาเลย ลูกมีหน้าที่อยู่อย่างเดียว
ที่จะต้องพยายาม ก้าวล่วงให้พ้น จากช่วง แห่ง
ความหายนะ ซึ่งเขาจะล่อหลอก เอาความ
บริสุทธิ์ของลูกในครั้งนั้นเสียให้จงได้ แม่เชื่อ
ว่าคงจะมีผู้แย่งเอาความทุกข์ยากของเราใน
เวลานี้ไปให้ลูกทราบบ้างแล้ว แม่จึงชอบออก
มายืนลูกด้วยว่า เวลานี้เราหาต้องยากแค้น
ถึงกับที่เขาบอกเล่าไปนั้นไม่ แม้คิดว่าโชค
ของเราในวันข้างหน้าคงจะมีอีก แล้วแม่จะเล่า
ไปให้เจ้าทรายคราวหลัง

ขณะที่แม่กำลังเขียนจดหมาย จะเขียนอยู่
เหตุทำให้แม่ต้องหยุดเขียน แม่ก็นอนอยู่ในใจ
ว่าอย่างไรเสีย เราก็คงจะไถ่รับเคราะห์ที่ค้าง
เมื่อแม่กำลังนั่งอยู่อย่างนั้น ก็มีคนมาเคาะ
ขอให้เปิดประตู แล้วคนนั้นเข้ามาบอกว่า
เขาเอาเงินซึ่งเขาเป็นหนี้เราอยู่นานแล้วมา
ใช้ให้ ลูกเอ๋ย ไหน ๆ แม่ก็เขียนมานาน
แล้ว แม่คิดว่าแม่ควรจะร้องเล่าให้ลูกฟังจน
ตลอดเรื่อง แม่ชอบออกวาระหว่าง ๒-๓ วัน
มานี้ แม่ต้องครองชีวิตมาโดยไม่มีเงินติดตัว
เลยสักเท่าหนวักจึ่ง เงินเล็กน้อยที่แม่หา

ไต่ขางระหว่างนั้น แม่ได้เอาไปส่งให้แก่คุณ
พ่อของลูกหมด โชคลงรักของแม่ ลูกคงจะ
นำคำบอกอีกแล้วเมื่อลูกรู้ว่าคุณพ่อของลูก ถูก
เขาส่งตัวไปไว้ที่ไหน แต่ขอให้ลูกวางใจ
เถิดว่า คุณพ่อของลูก คงจะได้หลุดพ้นออกมา
ในไม่ช้า แม่คิดว่าถ้าคุณพ่อของลูกเห็นจด
หมายที่เขาเขียนมานี้แล้วคงจะมีความเสียใจ
เป็นอย่างยิ่ง แต่แม่ได้จัดการซ่อนเร้นไว้ให้
เรียบร้อยแล้ว เวลานี้แม่ก็ต้องอยู่โดยลำพัง
ไม่มีใครเป็นเพื่อนเลย นอกจากหนสวितร์
ซึ่งกำลังมองคหน้าแม่ ขณะที่แม่กำลังเขียน
จดหมายนั้น หนสวितร์กำลังร้องไห้คิดถึงลูก
และพ่อกับแม่ว่า ที่แม่กำลังเป็นห่วงถึง ลูกอยู่
ในเวลานี้ สวितร์เข้าใจว่าคงจะเป็นเพราะแม่
ได้รับข่าวว่าลูกไม่สบาย ตามที่แม่เล่ามาน
ลูก คงอย่า คิดนะ ว่าแม่ได้พยายามที่จะขยาย
ความทุกข์ยากมาให้ลูกทราบ ที่เขียนมาเช่น
นี้ ก็เพื่อจะให้ลูกรู้เรื่องราว ของเราโดย ตลอด
เพื่อลูกจะได้มีมานะรักษาตัวอยู่ได้ และจะ
ได้ไม่หลงทำความชั่วช้า ซึ่งร้ายยิ่งกว่า
อะไรทั้งหมกให้เกิดขึ้นแก่วงศ์ตระกูล
สิ่งทั้งหลายทั้งปวงในเวลานี้เกิดขึ้นแก่เรา
เพราะเป็นคราวเคราะห์กรรม เราจึงควรจะ
มีมานะออกทนไปด้วยความขันยาน เมื่อสิ้น

ป. ก. ส. ณพายุ์

พฤศจิกายน

เวอร์มเมื่อใดแล้ว เราก็จะพ้นทุกข์ได้เอง
คิดว่าทุกจะยอมเสียสละความบริสุทธิ์ของลูก
ขอเทพาพาคืนทั้งหลายจึงคุ้มครองรักษาเนื้อ
รักษาตัวลูกของแม่ให้ตลอดรอดฝั่งด้วยเถิด

จากแม่ ๆ ล

เมื่อเขียนเสร็จแล้ว มารดานางสาวสุจินต์
ก็มอบจดหมายนี้ให้กับคนใช้ของเศรษฐี ซึ่ง
มากอยรับอยู่ โดยคนใช้เศรษฐีให้ลดคำ
รับรองว่านำจดหมายนี้ไปส่งให้กับนางสาว
สุจินต์เอง แต่พอกลยถึงบ้าน คนใช้ผู้นั้นก็
ว่าเศรษฐีนายคน คงอยากจะเป็นผู้นำไปเอง จึง
ก็มอบจดหมายนี้ให้ ฝ่ายเศรษฐีหนุ่ม โดย
ความกระหาย อยากทราบความสำเร็จของตน
ก็แอบเปิดซองจดหมายฉบับนั้นออกอ่าน พอ
อ่านทราบเนื้อความแล้ว ท่านเศรษฐีจึงได้คิด
ขึ้นมาว่า ครอຍครวญผู้ตกยากคนน่าใจเป็น
แท้ และรู้สึกเสียใจที่คำขอร้องของคนต้อง
ถูกปฏิเสธกลับมาเช่นนั้น แต่เศรษฐีผู้คนคิดว่า
ตนไม่ควรจะทำลายจดหมายนั้นเสีย จึงจัดการ
ผนึกซองให้เรียบร้อยเช่นเดิม แล้วนำไป
ส่งให้นางสาวสุจินต์ แต่พอไปถึงนางสาว
สุจินต์ไม่ยอมที่จะออกมาพบ ถึงแม้ท่าน
เศรษฐีจะอ่อนน้อมสักเท่าไร ๆ ก็ที่ จนในที่สุด
ก็ต้องยอมบอกให้นางสาวสุจินต์มาถาม

ให้ หล่อนจึงไขข้อออกมา เมื่อหล่อนออก
มาแล้ว ท่านเศรษฐีก็ได้ให้หล่อนสัญญาว่า
หล่อนจะต้องอ่านจดหมายนั้นก่อนหน้าเขา ๆ จึง
จะให้ดู เมื่อนางสาวสุจินต์กำลังอ่านจดหมาย
นั้น เศรษฐีหนุ่มได้คอยพิจารณาอย่างพิถีพิถัน
ของหล่อนด้วยความเวทนายอย่างลึกซึ้ง ใน
ยามเฝ้าไว้เช่นนั้น สิริโฉมแห่งความอ่อนโยน
ของเจ้าหล่อน กลับปรากฏเด่นชัดแก่คลอง
จักษุของเศรษฐีหนุ่มยิ่งขึ้นอีกเป็นอันมาก ครั้น
เมื่อเห็นเจ้าหล่อนนำตาไหล หยาดริน ลงบน
ปรางอันขาวสะอาด ท่านเศรษฐีก็เหลือที่จะ
ออกฉันทความเศร้าสลดใจรวมกับหล่อนไว้ต่อ
ไปได้ จึงต้องยอมรับสารภาพต่อหล่อนว่า
ตนได้ลักอ่านจดหมายฉบับนั้นก่อนแล้ว และ
ต่อจากนี้ไปตนจะพยายามแก้ไขความผิด ซึ่ง
ตนเป็นต้นเหตุกระทำให้เกิดมีจดหมายฉบับนี้
ขึ้นโดยเด็ดขาดแล้ว ข้าพเจ้าหวังว่าท่านผู้
อ่านคงจะไม่มีความรังเกียจที่จะอ่าน จดหมาย
ฉบับหลัง ซึ่งท่านเศรษฐีหนุ่มมิได้ถึงมารดา
นางสาวสุจินต์ คงต่อไปนี้

เรียนคุณนายทรา

เนื่องจากผมได้เขียนจดหมายฉบับที่แล้ว
ไปนั้น ยืนยันว่ามีความละเอียดรอบคอบ
อย่างยิ่ง ถ้าคุณนายไม่กรุณาโหดโทษให้

แก่สมออยู่ทวายโค ผมก็ระมัดระวังไม่หลุดพ้นจาก
ความตรอมใจทั้งนี้ได้ ผมจึงขอเรียนมาให้
ทราบว่าตามที่ผมเขียนไปนั้น ผมมิได้มีเจตนา
ที่จะทรมานผู้ซึ่งต้องตกยาก ถึงที่คุณนายกล่าว
นั้นเลย การที่ไ้เขียนไปเช่นนั้น เป็นโดย
เลอียดใช้ถ้อยคำปลั่งพลากผิดไป ทั้งนั้นเองมา
จากการที่ผมมิได้มีโอกาสรู้จัก คุันเคยด้วย
นับแต่ันต่อไปสำหรับชีวิตของผมในวันข้างหน้า
ผมจะขอแก้ไขความผิดของผมทั้งนี้ให้สูญสิ้นไป
โดยผม ขอขอมอบคนดังเป็นบุตรของคุณนาย
และขอกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า เมื่อแม่สุจินต์
ยังคงเป็นบุตรสาวของคุณนาย อยู่ทวายโคแล้ว
ผมเชื่อว่า คุณนาย จะได้รับ ความผาสุกใจ อยู่
เสมอตราชนั้น เมื่อไม่เป็นการพินวิสัยที่ผม
จะช่วยเหลือได้

จดหมายฉบับนี้ ท่านเศรษฐีหนุ่มได้ มอบ
ให้คนสนิทของคนที่เป็นผู้ถือไปให้แก่มารดานาง
สาวสุจินต์ และต่อจากนั้นมาอีกไม่ช้าท่าน
เศรษฐีก็ได้เดินทางเข้าไปในกรุง โดย ตนเอง
เพื่อสั่งแกงเจตนา ก็ของคนที่ให้สำเร็จลุล่วงไป
โดยตลอด เมื่อได้รับไมตรีจิตและความช่วย
เหลือจากท่านเศรษฐีผู้ดี ในไม่ช้าก็หยุดยั้ง
นางสาวสุจินต์ก็ ได้ปลดปล่อย พ้นจากความ
ทุกข์ยากทั้งหลาย และเพื่อที่จะให้ เรือง
เกียรติคุณ ข้าพเจ้าขอกล่าวต่อไปอีกสักเล็กน้อย
ว่า ท่านเศรษฐีผู้ดีได้ แต่งงานกับนาง
สาวสุจินต์ และได้รับความสุขสำราญเบิกบาน
ใจ เนื่องจากการที่รู้จักว่า คนใดช่วยอุปการะ
ก็ควรภักดีให้รอดพ้นจากความทุกข์ยาก และ
ได้มีโอกาสเข้าร่วมสัมพันธ์ เป็นสมาชิกแห่ง
ตระกูล ซึ่งทั้งอยู่ในคุณธรรมอันดีกันไว้ สำเร็จ

โดยความเคารพอย่างสูง วธ ๑ สมความปรารถนา

๗๖

พ. ศ. ๒๔๗๖

พจนานุกรม บาลี-ไทย

ประมาณ. มกตฤๅชิตี ขดา มกตทานิ อกฺขินิ
รททานิ โทณฺทิกิ, เหว รทกฺกโช ปมาณยฺกโช
วา. ชาอ. ๘/๓๔๖. **อุปฺปรชกฺข** [อุปฺป
+รช+อกฺข] ค. มีกลิ่นในกวางทา (คือขี้ฉี่ฉวย)
น้อย. ไก่ในคำว่า อุปฺปรชกฺขชาติก. อุปฺปร-
ชกฺขชาติกาทิ ปณฺณามเย อกฺขิมฺหิ อุปฺป
รทโทสโมหฺรชฺ เอยฺเสถ สภาวาทิ อุปฺปร-
ชกฺขชาติกา วินอ. ๓/๑๕. **วิรูปกฺข**
[วิ+รูป+อกฺข] น. นามของพระยางทระกฐ
หนึ่ง, 'มีคามิครูป_ผิดแบบ'. **วิรูปกฺข**
อิหฺราชกฺกั วิ. ๗/๒๖ และ ชาอ. ๓/๑๕๓.
อณฺชิตกฺข [อ+อกฺข] ค. มีกาฬ, หรือ
มีคาวอันหยาบคายหรือหยาบแล้ว ก็คือหมายถึง
ความว่าโสโครก. **อณฺชิตกฺขาติ** **อณฺชิตเกหิ**
วีย วิสฺสุทฺธอณฺชิตสาเทหิ อกฺขีหิ สมฺนฺนาคทา.
ชาอ. ๗/๖๓.

อกฺข^๕ (?) ป. หรือ **อกฺขา อิ.** [อา+
+ชา เหมือน อกฺขาน] ความกล่าว, คำพูด,
ถ้อยคำ. -กดา. สฬฺเพสฺส อกฺขานํ สฬฺพาสํ
กदानํ วทฺถกฺกโท สอ. ๑/๕๔.(๑)

อกฺขก ป. รากขวิน. อช. ๒๗๘ (=กลน-
ทฺฐจฺจิ กระตุกที่สุกแห่งคอ). **อกฺขกฺกฺข** [อกฺ-
ขก+อกฺข] นป. กระตุกรากขวิน วิภอ. ๓๐๕-
๑๐. ขุทฺธปธ. ๕๐. ที่เข้าสนธิในเบื้องปลายบ้าง
ก็มี เช่น **อธกฺขก** [อธ+อกฺขก] นป.
เบื้องต่ำแต่รากขวินลงมา. **อธกฺขกฺกฺติ** **อธกฺข-**
กโท ปฏฺจาย อธ. วินอ. ๒/๔๒. **อฺพกฺก-**
ก [อฺพก+อกฺขก] นป. เบื้องบนแต่รากขวิน
ขึ้นไป. **อฺพกฺกกฺกฺติ** **อฺกฺกกโท** ปฏฺจาย
อฺกฺก. วินอ. ๒/๔๒. รูป **อฺพกฺกก** นั้น อาจ
เป็นรูป อฺกฺกอกฺก กวฺง ๆ บ้างก็มี?

อกฺขกฺกกิล [อกฺข+อกฺก+กิล] ป.
ล้มสลักที่ปลายเพลลา ซึ่งกันไม่ให้ล้อหลุด.

อช. ๓๗๔ (=อาถ์). กุ **อกฺข^๒**

อกฺขจฺฉินฺ [อกฺข+ฉิน] ค. (เกี่ยวน
หรือ รด) มีเพลลาหักแล้ว. สอ. ๑/๑๓๔.

อกฺขกฺกฺข [อกฺข+อกฺก] นป. 'กระตุก
ก่า', กระตุกกระบอกตา. -**อกฺกชฺชูปฏฺจ**. วิภอ.
ย. 237,5 ไทย ๓๐๕ เป็น **อกฺกชฺช**.

อกฺกชน [อ+ชน] ป. ชนเผือก, ครั้ง-

(๑) อกฺข ศัพท์ ที่แสดงมานี้รวมได้ ๕ อย่าง มีอรรถเป็นอันมาก. คำใดที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้ ในคำนำเล็กน้อย
ว่า ข้าพเจ้ารวบรวมไว้ละเอียดย่อในข้อนี้ นั้น ขอให้ผู้คงจะสังเกตมาตั้งแต่ต้น เช่นรวม อ ได้ ๖ อย่าง อ ๒
อย่าง อีส ๕ อย่าง และ อกฺข นี้ อีก ถ้าไม่รวบรวมอย่างละเอียดย่อแล้ว ก็จะไม่ได้อรรถที่มากเช่นนี้ แต่ถูกต้องไป
ถ้ามีผู้รวบรวมขึ้นอีกแล้ว ข้าพเจ้าก็จะได้ละเอียดย่อขึ้นกว่านี้ เพราะวิชาชอบไม่สิ้นสุด ขอฝากผู้ให้รวบรวม
ต่อไป.

หลวงเทพคุณานุศิษย์

พฤศจิกายน

คราวที่ฝึก, คราวเคราะห์ร้าย, คราวขาดโชค.
อชฺช อชฺชณา อสมยา พรหมจริยวาสาย
อชฺชณะ อสมย เพื่ออบรมพรหมจริย ๘ อย่าง
อชฺ. ๕/๑๑๕. ๕ อย่าง ที่. ๓/๓๕๔.

อชฺชณเวธ [อชฺชณ+เวธ] ป. (นาย
ขมังธนู) ผู้ยิงลูกธนู, ผู้ยิงไม้มีเวลาฝึก
(อชฺชณ=เสมอ?), ตามอรรถกถาให้แปลว่า
ผู้ยิงไม้พลาก; อีกนัยหนึ่งว่า ผู้ยิงทวนสายฟ้า
หรือยิงในระหว่างสายฟ้าแลบ. อชฺชณเวธ
อชฺชณเวธ. อชฺชณ วา วิชชช, วิชชชุนทริ-
กาย วิชชณิโก สมกฺโขโก อชฺช. ๓๑๗.
อชฺชณเวธ อชฺชณเวธ. อชฺชณ วิชชช
วิชชช, ยาว เอกา วิชชช นิรุตติ คาว เทโน-
ภาเสน สกฺกชฺชวาวเร กณฺฐทานิ คเหตุวา
วิชชณคฺคิ อชฺชณเวธ. ชา. ๓/๑๒๐.

คำนี้ถ้าจะเอาเพียงว่า แปลไม่ฝึกแล้วก็เป็น
การง่าย ที่แปลไว้ข้างบนนั้นยังไม่ฝึกเลย แต่
ถ้าจะพิเคราะห์มูลรากให้จริงจังแล้ว ก็ชัก
กว้างมาก (ที่แปล อชฺชณ ว่า ไม่ฝึก, ไม่
พลาก นั้น จะแยกศัพท์อย่างไร) พระอรรถ
กถาจารย์ที่ท่านก็จะไม่สิ้นใจถึงมูลรากนัก
กรรมจึงแก้ไว้ ๒ นัย ซึ่งแท้จริงศัพท์
มูลรากแน่นอนควรจะเป็นนัยเดียว. และนัย
ที่ ๒ นั้น ว่าเป็นสนธิเกี่ยวกับไม้ไผ่ ถ้าสนธิ

พระอรรถกถาจารย์ท่านคงใช้แก้เป็นนัยคันเลี้ยว
แล้ว เพราะ อชฺชณ ที่เขียนสายฟ้า ตาม
อรรถกถาใช้เป็นอิ. และจะมาใช้ในอรรถเช่นนี้
ก็จะไม่สิ้นนัยกรรมมัง? ให้อยู่ ปก. ๑, ปก. ๒.

อชฺชณ [อ+ชณ] อิ. สายฟ้า, 'ทั้ง
อยู่ขณะหนึ่งไม้ไผ่'. อช. ๔๘. ที่วางเป็นรูป
นป. ก็มี เช่น อชฺชณ วิชชช วิชชช ชา.
๓/๑๒๐.

อชฺชณ นป. เข้าออก. -ลาชา อช.
๔๖๓, ๑๑๓๓.

อชฺชณ [อ+ชณ, จาก ๑ ชน ชน] กก.
ไม่ชุกแล้ว, ไม่ประทุษร้ายแล้ว, ไม่มีอัน-
ตราย, ปราศภัย. สปปริโส อชฺชณ อนปทํ
อชฺชณ ปวิทริ สติบุรุษภิกษุยน 'ให้เป็นคน
อันอันตรายไม่ประทุษร้ายแล้ว อันอันตราย
ไม่เข้าไปกระทบแล้ว คือ ภิกษุยนโดยปราศ
ภัยอันตราย อช. ๒/๓.

อชฺชณสฺส [อชฺช+สฺส] ป. ผู้พิพากษา.
อช. ๓๔๑. อชฺชณสฺสาคิ อมมวินิยฺจนกา วินช.
๑/๓๖๖. เนื้อความตามอักษร ที่จะเป็นว่า
'ผู้ฝึก หรือ ผู้ตรวจลูกยาธก หรือ มาตราเครื่อง
ชั่งน้ำหนัก' กรรมมัง? กุ อชฺชณ.

อชฺชณเทว [อชฺช+เทว] ป. นักเลงการ
พนัน, นักเลงผู้เล่นก๊วยลูกยาธก, โยธว่า

พ. ศ. ๒๔๗๖

พจนานุกรม บาลี-ไทย

นักเลงสกา. อช. ๕๓๑.

อกฺขรุตฺต [อกฺข+รุตฺต] ป. แปลอย่าง
เกี่ยวข้องกับ อกฺขเทวี่ อช. ๕๓๑.

อกฺขพณฺธ [อกฺข+พณฺธ] ป. เชื้ออกฺก
เพลารด. อกฺขพณฺโธ ปณฺธนาสโยชนานิ
มชฺช. ๓/๒๕๒.

อกฺขพญฺชน [อกฺข+อภิ+อญฺชน] นป.
ความทาสซึ่งเพลา, หยอกนำมณฑเพลา.
สุตฺตนิ. ๑/๗๒ (อกฺขพญฺชนวณฺทาเลปน-
ปุกฺกมํสุปฺมา). อมฺธ. ๓/๓๒๗ (อกฺขพญฺชน-
วณฺธปฏิจฺฉาทน ปุกฺกมํสุปฺมา).

อกฺขมฺภิย หรือ อมฺภิย [อ+มฺ] ค. ไม่สะเทือน, ไม่ไหว, ไม่หวั่นไหว. อกฺขมฺภิโย
โหติ เกณิ มนุสฺสญฺเทน ปุทฺธเกณ... เป็น
ผู้ไม่สะเทือน หรือไม่หวั่นไหวเพราะอาศัย
ผู้เป็นมนุษย์ไว้ ๆ ที่. ๓/๑๓๒, -อวิจฺชมฺภินิ-
โย, น น โภจิ จานโค จาเลกํ สกฺโกติ อ.
๓/๑๕๐.

อกฺขย [อ+ชย, ๗๕] ค. ไม่เสื่อม,
ไม่สิ้น, ไม่สูญ. นิจฺวา... อกฺขยาคิ เหว
ปจฺวิปัสสกา ผู้สรรเสริญแผ่นดินอย่างนั้นว่า
เที่ยง... ไม่สูญสิ้น มชฺช. ๒/๕๔๖. อกฺขย-
ปฏิจฺฉาน ค. มีปฏิจาณ (คือความไวในการ

โต้ตอบ) ไม่เสื่อมสิ้น มิตฺติ. ๕.

อกฺขยิต, อกฺขายิต [อ+ชยิต, ชายิต,
๗๕=ชาตเน] กค. ยังไม่ก่กินแล้ว. โสณ-
สิคาลาทิ อกฺขยิตนํมิกฺกํ (สรีระ) มีนํมิกฺก
อันสํกัรฺมโสณะและสิคาลเป็นอัน ยังไม่ก่กิน
แล้ว, เขยฺยเยน ชยิต อันสํกัรฺมก่กินแล้วโดย
มาก วินธ. ๑/๓๐. สรร. ๒/๕๕.

ชยิต-ชายิต นี้ เข้าใจว่า อกฺกยวณฺ
นั้นแล เป็น มกฺกยวณฺ ต่างมาทาสันยวณฺ
เท่านั้น รูปเกมเป็น ชายิต เช่น โคชายิตกํ
หลุํทํโคเกยวณฺ, วิจฺชายิตกํ ของที่สํกั
ก่กิน (ชาตฺป.ก.แห่ง ๗๕) มีที่สํกัด้วยกัน
ทั้ง ๒ รูป แต่ชยิตนั้น เห็นมีที่สํกัเฉพาะ
ค บัจริย (ทั้งไม่ปฏฺเสธ และปฏฺเสธ) เท่านั้น.

อกฺขร [อ+ ๗๕ เสื่อม, สิ้น] ป. นป.
อักษร, (หมายถึงสำเนียง ทั้งรูป) 'ไม่หมด,
ไม่สิ้น' เช่นในบาลีไค้แก่สระ ๘ มี อ อา
เป็นอัน พยัญชนะ ๓๓ มี ก ข เป็นอัน.

อช. ๓๔๘ (อกฺขโร), ๑๐๖๓ (อกฺขร).
อธิบายว่า ชาติโกภาษาโก เมื่อพยัญญิตอักษร
ลงแล้ว แม้จะปรุปรุกของคำพหูของชาติกัน
ภาษานั้นสํกัเท่าไร ๆ อักษรรู้จักหมดสิ้น
เหตุนี้จึงเรียกอักษร ตามมคฺคสัททํนํติ แสดง

หลวงเทพคุณานุกิจ

พฤศจิกายน

เป็นนัยเดียวกันนี้ ภูเขาพ.ก. ๖๖. ออ.โ (ชาติที่. ๓/๖๓) เฉพาะประโยคกัน สม.สอ. ๕๕๑ นำไปอ้าง และลงไว้ว่า “มหาชนสมมุติ มหาชนสมมุติ โข. วา เสฏฐมหาสมมุติเทว ปจฺมอชฺชรูปาทาย นิพฺพุตํ”

ทั้งนี้ นัยว่าผิดมาก ผิดจนแปลไม่ออก ใครจะชำระต่อไปควรแก้ที่. ที่อ้างมาข้างบน).

คำ อชฺช นอกจากแปลมาข้างต้นแล้ว ยังอาจแปลว่า “เรื่อง, เรื่องราว, ถา (—ถา); คำ, ถ้อยคำ, ข้อ, โวหาร (—สัจา สมญา ปณฺณกฺติ โวหาโร)”

อชฺช [มูลเหมือนกัน] นป. พระนิพพาน, ‘ไม่เสื่อม, ไม่สิ้น’ โดยอธิบายว่า พระนิพพานเป็นอสังขระ ไม่มีเกิด ไม่มีดับ แต่มีอยู่คงที่อยู่กับสภาพเป็นนิรันดร์. อช. ๗, ๑๐๖๓.

ททว โปราณ อชฺชณฺณ อชฺช อนุสฺสรนฺติ ๑ ที่. ๓/๕๘—๕, อชฺชณฺณ อชฺชนฺติ โลกอุปฺปตฺติวํสํ ๑ อ. ๓/๖๕. คำ อชฺช ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าอย่างธรรมดา. (คำ อนุสฺสรนฺติ ในประโยคข้างหน้านั้น แปลกอยู่ มีเฉพาะแต่ครั้งไทย ย. เป็น อนุปฺตฺติ หรือ อนุปฺตฺติ อ. ว่า อนุปฺตฺติ อชฺชณฺติ ที่อ. ๓/๖๕ สมอ้าง ย. ต่อไปได้ว่าพิมพ์ใหม่ ผู้ชำระควรสันนิษฐานเสียให้ชัด).

อชฺชโกสฺสณฺณ [อชฺช+โกสฺสณฺณ] นป. ความเป็นผู้ฉลาดในอชฺช. ก. — ส. ๓ มชฺช. ๑.

มหาชนสมมุติ โข. วา เสฏฐ มหาสมมุติเทว ปจฺม อชฺช รูปาทาย นิพฺพุตํ ๑ ... ขตฺติโยเทว ทฺธิย อชฺช ... วาชาเทว ทฺธิย อชฺช ... ที่. ๓/๖๓, อชฺช รูปาทาย ทฺธิย สัจา สมญา ปณฺณกฺติ โวหาโร อุปฺปโน ๑ อ. ๓/๗๐. คำ อชฺช ในที่นี้ก็ไม่ได้ว่าหมายความว่าอย่างธรรมดาเหมือนกัน.

อชฺชจินฺตก [อ+จิ] ป. ‘ผู้คิด—ใคร่ครวญ—ใส่ใจ ในอชฺช’, ผู้เชี่ยวชาญทางไวยากรณ์, ปราชญ์ไวยากรณ์. สกฺ. ๑/๒๐. สกฺ. สุต. ๕๕๗.

อชฺชชานนิกิฬา [อ+ชา+กิฬา] อ. ‘การเล่นในอันรู้ซึ่งอชฺช’, กิฬาที่เขียนอักษรบนอากาศ หรือ ที่หลังแล้วทายกัน เป็น กิฬาชนิดหนึ่งครั้งพุทธกาล. — อชฺชริกา ที่อ. ๑/๑๑๕. ก. อชฺชริกา.

อชฺชชตฺต [อชฺช+อชฺช] ป. เนื้อความ

พ. ศ. ๒๔๙๖

พจนานุกรม บาลี-ไทย

ตามอักษร. ทรงข้ามกับ 'อธิปาย หรือระเวียก' ให้เข้าคู่กันว่า อธิปายชุด ในความตาม ความประสงค์-ความหมาย ก็ควร. ซาอ. ๘/๔๗๘.

อักษร' คือ อักษรประสมกัน = อักษรนำ สนธิปาก ประชุมแห่งอักษรทั้งหลาย ขมอ. ๘/๔๗๘.

๓/๑๔๒. คำไคทั้งอักษรและความหมาย ตรงกันแล้ว ก็ไม่เกี่ยวข้องกัน แต่คำ คำไค ตามอักษรในความไปอย่างหนึ่ง ตาม ความหมายในความไปอีกอย่างหนึ่ง ในที่ เช่นนี้ คำนั้นจะแสดงให้ละเอียก ท่านแสดง ทั้ง อักษรชุด อธิปายชุด.

อักษรวิปตติ [อักษร+วิปตติ] อ. ความ พืชแห่งอักษร คือ อักษรคลากเคลื่อนไป.

กฏ.-สนธิ ๓. มุขมก. ๑.

อักษรสมย [อ+สมย] ป. 'อักษร สมัย', ไก่แก่การอ่านหนังสือออกและเขียน ไก่ (ตามธรรมชา). อักษรสมัย น ชานากิ (โชนก) ไม่รู้อักษรสมัย (ใจความว่า โชนก พาหนังสือทำลายชีวิตตนเองไปก็ชั่ว แต่ อ่านไม่ออก) และ อักษรสมย กุสศทาย ขมอ.

อักษรนิม [อ+นิ] ป. ความกำหนด อักษร. มง. ๑/๑๑.

๒/๑๖๔-๕.

อักษรปฤฎิก นป. อักษรปฤฎิกา อ. [อักษร+ปฤ] แผ่นจารึกหรือเขียนอักษร เล็ก ๆ. อักษรปฤฎิก ราชมฤตทิกาลฉาน ๑ ทิสวา มชอ. ๒/๒๖. ขุทปอ. ๑๗๔.

อักษรสมวาย [อฏ+ส] ป. ประชุม แห่งอักษร. = อักษรนำ สมวาโย สนธิปาก โท มหานิธ. ๑/๒๔๕.

อักษรปาริบุรี [อักษร+ปาริบุรี] อ. 'ความเต็มรอบแห่งอักษร' คือ ออกสำเนียง อักษรเต็มล้อยคำ อักษรปาริบุรี กถวา มชอ. ๒/๓๔๑.

อักษรสมุท [อ+ส] ป. ประชุมแห่ง อักษร. วินธ. ๒/๒๕๐.

อักษรปุปเกท [อ+ป] ป. 'ความ แตกฉานในอักษร', ความชำนาญในเชิง ภาษาหรือไวยากรณ์. อักษรปุปเกทิตติศึกษา นิรฤติ ๑ ทธ. ๑/๓๐๖.

อักษรา [มูลเหมือน อักษร] อ. สำเนียง อักษร. อักษราย วาเจติ, อักษรฤชราย อาปฤติ ปาจิตติยสุต วิณ. ๒/๒๕๖. คำนี้ อยู่ใน ปทโสธมมสิกขาบท วิภยฺสธนธรรม อนุปสัมบันว่าพระอัมมกัน เป็นอาปฤติ, ให้อุ อักษร ป. นป. และเพราะความหมายลึกลับ อักษร

อักษรบิณฺฑท [อ+บิ] ป. 'กลุ่มแห่ง

หลวงเทพดรานุศิษฐ์

พฤษจิก

ท่านจึงวางเขน ออกชรา กระมัง?

อักษรวิภา [อักษร+วิภา] อ. ช่อของ
 กิฬารณิกหนึ่งครั้งพุทธกาล, กิฬาทายทวี
 อักษร ตาม อ. ว่า เขียนอักษรบนอากาศ
 หรือทอหลังแล้วทายกัน. อักษรวิภา วาจิ
 อากาเส วา จุฬิณี วา อักษรฐานักิฬาทือ.

๑/๑๑๔, มหานิ. ๒/๑๓๐. กุชกุช
ชานนิกิฟ้า.

อกุขาณิ [อกุข+อาณิ] อี. ลืมสลักแห่ง
เพลลา. อกุขาณิ ปาท ปร. แท้คือปลายแห่ง
ลืมสลักเพลลา. ยุคโกฏิณฯ อกุขาณิ ปาทณฯ
โยเซทวา ซาอ. ๑/๒๘๕. (ที่แยกกันเป็น
อกุขาณิ ปาทณฯ นั้น เห็นระผิก เพราะแปล
ไม่ได้, อกุข เพลลา เป็น ปร. ไม่ใช่ ปร.
และถ้าแยก ปาทณฯ จะเข้ากับอะไร, และคำ
อาณิ ลืม, สลักก็เคยเป็น ฌ อย่างเดียว ฉะนั้น
ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ที่ถูกเห็นระเป็น อกุขาณิ-
ปาทณฯ กะมัง ?)

ออกขาด [จาก ออกชาติ] กต. กล่าวแล้ว,
แสดงแล้ว. ออกชาติ โว มยา มกุโค มรรค
อันเราแสดงแล้ว แก่ท่าน ท. อญฺังคิกมคฺค-
คาถา สม. ๓๐๓. สุวักขาโต (สุ+ออกชาติ)
ภควา สมฺโม พะชะรมอันพระภควาเจ้าวัธ
ติแล้ว (สมมคฺค).

อกุชาติ [อา+ งา หรือ ขยา] ก.

กล่าว, แสวง, ยอก, ฯลฯ. อภิปิ. วิชิต
อิเหน อมม สุน. ๓๐๒๒.

กมุข. ชกชยท (ช.น.) บ่อมหกถ้ว, ๑๓๑.
ทลคทอเทส ชกชมกชยท (ชกช ชกช)
ปรททกรรณปจ ส.ม. ๑๐๒.

ปณ. ม. เขก. ธกฺขาธิ, ธกฺขาธิ เม
ปฺปณฺณิโก เขกมกฺกํ ชาธ. ๗/๔๑๕.

สัทคม อักษร. เอก. อักษรเขมร, อักษรเขมร เก
อหิ อักษร เขมรแห่งแม่เจ้า ขาฟแห่งขอม
แก่ท่าน อักษร. ก. แห่ง ก. เข.

ชช. ชก. เขก. ชกช. ทศสามทช. วิว
 คุมหมกต. ขำพเพำชกแล้ว เปกแล้วช
 เนอความลย แก่เขา, ชกชินท กเลศ ๒๒๐.
 ๗/๒๔๖-๗.

อภฺชาตุ [จาก อภฺชาติ] ป. ผู้กล่าว, ผู้
แสดง, ฯลฯ. ปจ. เอก. อภฺชาตา, พหู.
อภฺชาตาโร แกรงเหมือน สัตถุ ขว.—นาม.
อภฺชาตาโร ทดาศทา พระทอดาศท. เป็นผู้
แสดง อภฺจํคิกมคคกาดาศา สม. ๓๐๓.

อภุชาน [จาก อชฺฐาติ] นป. (๑) ความ
 กล่าว—บอก—แจ้ง. น สุกฺว อชฺฐาเนน
 ปาปุณฺณํ มช. ๓/๔๗๕, —นโร นาม
 เอวํ ทุกฺโขติ วสสํ วสสสํ กณ-

พ. ศ. ๒๔๗๖

พจนานุกรม บาลี-ไทย

เทณายี มกฺกํ ปาเปตฺวา กเถกํ น สุกโรติ
อภฺโต อ. ๓/๖๑๗. อุตฺตฺกฺขาน [อุทฺ+อภฺ]
ความมออกซึ่งอุทฺ. วินย. ๓/๑๕๒.

(๒) การเล่านิทาน หรือนิยาย (เช่น
เรื่อง ภารตและรามายณะ เป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่อง
สนุกสนานของมหาชน ครึ่งก็กตัญญูอย่าง
หนึ่ง). นจํ คีตํ วาทิตํ เปกฺขํ อฏฺขานํ...
ท. ๑/๑๑, -ภารตรามายณะนาทิกํ อ. ๑/๑๑๒. แท้ มหาธิ. ๒/๑๐๓ เป็น
อฏฺขานนฺติ ภารตรามายณะนาทิกํ, และ ย. ก็เป็น
ภารตรามายณะนาทิก. ฉะนั้น ปาไซะใน ทธ. ข้าง
หน้านั้น เห็นจะพลาดแน่.

(๓) เป็นชื่อคัมภีร์ของพราหมณ์อย่าง
หนึ่งซึ่งรวมเข้ากับพระเวท. เวทมกฺขานปฺลยมิ
ซึ่งพระเวท มีคัมภีร์อฏฺขานะเป็นทศ. -อิตฺติ-
หาสปฺลยมิ เวทจกฺกํ ทมวค ๕ แห่งพระเวท
มีอิตฺติหาสเป็นทศ (เท่ากับอฏฺขานะเป็นไวพจน์
ของอิตฺติหาสะ) ชาติ. ๘/๓๘๔, ๓๘๖.

อฏฺขานนฺต [จาก อฏฺชาติ, อนฺต ป.]
กค. เมื่อกล่าว หรือกล่าวอยู่. ชาติ. ๘/๓๕๕.
อฏฺชาติก [จาก อฏฺชาติ] ก. ผู้กล่าว,
แสดง-บอก. อ. อฏฺชาติกา, นียฏฺขานํ อฏฺชา-
ติกา ชาติ. III 535 ไทยเป็น นียกานํ อากคสฺส
๕/๔๐๘. โลกฏฺชาติกา (กถา) แสดงเรื่อง

โลก. สมุทฺตฏฺชาติกา (กถา) แสดงเรื่อง
สมุทร. ท. ๑/๑๕.

อฏฺชายิต (กฏฺชยิต)

อฏฺชายิ [จาก อฏฺชาติ] ป. ผู้กล่าว,
ผู้แสดง. จกฺกํ, ฉฺฉฺ จ. อ. อฏฺชายิโน,
ปฺปพมฏฺชายิโน (ปฺปพ+อภฺ) = ปฺปพเมว ราช-
กฺลํ คนกว่า อฏฺชายนฺตสฺส ชาติ. ๘/๓๕๕.
มกฺกฏฺชายิ [มกฺก+อภฺ] ป. ผู้แสดงมรรค.
= ปฏฺยปทา มกฺกฏฺชายิ มหาธิ. ๑/๑๓๑.

อฏฺชาหต [อภฺ+อาหต, จาก อา+
งฺหน] กค. (จกฺกํ) ทอ-อภฺ-ครึ่งเข้าไป
ในเพลลา, โดยอรรถว่า มันคง, แน่นหนา,
ไม่คลอน. อฏฺชาหคฺ มณฺเฑ อฏฺชาหิ
(จักร) โค้งอยู่ กุททอเข้าไปในเพลลา อ. ๑/๔๕๕,
อฏฺชาหคฺ มณฺเฑ อฏฺเช ปเว-
เสกฺวา จียคฺมิว อ. ๒/๑๐๐. (ธรรมกาลัทธิ
ถ้าไม่โค้งออกเพลลาไว้ และทั้งข้างที่อ่อนแอ
ถ้าสอเข้าไปไว้ มันคง ค้ำพั้น จึงมีความหมาย
เช่นนั้น).

อฏฺชิ [สก. อฏฺชิ] นป. นัยน์ตา. อช. ๑๔๕ (นยณ, อฏฺชิ, เนกฺก, โลจน, อฏฺชิ,
จกฺขุ เหล่านี้ นัยน์ตาทั้งสิ้น). อฏฺชิ-อฏฺชินิ
มีแจกใน ขว.-นาม. ให้ดูเทียบ อฏฺชิ
คำ สกฺชิ ที่แปลว่า พยาน นั้น ก็คือ

